

EENE SCHREDE NADER TOT HET DOEL.

Verslag der Staatscommissie, ingesteld bij Koninklijk
Besluit van 10 Juni 1888, N°. 26, tot voorbereiding
der wettelijke regeling van den militairen dienstplicht.

Het Koninklijk Besluit van 10 Juni 1888, inhoudende de benoeming eener Staatscommissie tot het instellen van een onderzoek naar de wenschelijke grondslagen voor de wettelijke regeling, welke ingevolge de 2de alinea van art. 181 der Grondwet (1) getroffen zal moeten worden, vond noch in, noch buiten het leger onverdeelde sympathie. Te verwonderen is dit niet. Allen, die eene ingrijpende hervorming onzer levende strijdkrachten als noodzakelijk en urgent beschouwden, hadden met zeer verklaarbaar ongeduld het oogenblik verbeid, waarop de grondwetsherziening niet langer aan de vervulling hunner wenschen in den weg zoude staan. Eindelijk is dat oogenblik daar. De gewijzigde Grondwet met haar vrijgevig hoofdstuk VIII wordt afgekondigd en weinige maanden later aanvaardt eene nieuwe Regeering het bewind. Met spanning ziet men te gemoet, welke houding zij tegenover de militaire quaestie zal aannemen. Niet weinigen vleien zich daarbij met de hoop, dat het Kabinet, gebruik makende van de reeds vroeger bijeengebrachte bouwstoffen, dadelijk zelf met kracht de handen aan den ploeg zal slaan, om het vraagstuk der legerhervorming tot eene spoedige oplossing te brengen. Die hoop blijkt ijdel. Wat toch gebeurt? De voorbereiding van de reorganisatie onzer levende strijdkrachten wordt opgedragen aan eene Staatscommissie, d. w. z. aan een lichaam, in welks werkkraft nu eenmaal een traditioneel wantrouwen bestaat. Is het niet natuurlijk, dat velen zich teleurgesteld gevoelden? Want dat eene Staatscommissie bij uitzondering ook wel eens met grooten spoed kon arbeiden, dit was in hun oog eenvoudig eene onmogelijkheid. Toch is dat onmogelijk gewaande, mogelijk gebleken. Reeds op 2 Februari 1889, nog geen acht maanden na hare instelling, kon de Commissie haar Verslag aan den Koning aanbieden, en slechts weinige dagen later bereikte dit stuk de Hoofden der Departementen

(1) Art. 181 der Grondwet luidt:

Tot bescherming der belangen van den Staat is er eene zee- en eene landmacht, bestaande uit vrijwillig dienenden en uit dienstplichtigen.

De wet regelt den verplichten krijg dienstdienst. Zij regelt ook de verplichtingen, die aan hen, die niet tot de zee- of landmacht behooren, ten aanzien van 's lands verdediging opgelegd kunnen worden.

van algemeen bestuur. Alleen de openbaarmaking werd door geheel onvoorziene omstandigheden nog enkele maanden vertraagd.

Als men bedenkt, dat de wettelijke regeling van den militairen dienstplicht, uit hoofde van de vele en veelsoortige belangen, die er bij betrokken zijn, een uiterst moeilijke en veel omvattende arbeid is, dan kan men waarlijk der Commissie den lof niet onthouden, dat zij hare taak met eene in Nederland ongewone voortvarendheid heeft volbracht, en indien de hervorming onzer krijgsmacht zich onverhoopt nog geruimen tijd mocht laten wachten, dan zal in geen geval der Staatscommissie daarvan een verwijt kunnen worden gemaakt. Niettemin twijfelen we niet, of er zullen nog altijd enkelen zijn, die bij hun oorspronkelijke opvatting, als zou eene spoedige oplossing van het defensie-vraagstuk door de instelling der Staatscommissie zijn tegengehouden, blijven volharden. Hen zouden wij er evenwel op willen wijzen, dat het werk, thans door de Commissie verricht, toch geheel, of althans grootendeels aan eene wettelijke regeling had moeten voorafgaan. Ware er geen Staatscommissie geweest, het verschil zou eenvoudig hierin hebben bestaan, dat de arbeid aan andere personen zou zijn opgedragen. Zouden die spoediger gereed geweest zijn? In elk geval zou dan geen staatsstuk, als thans het Verslag der Commissie, publiek eigendom zijn geworden. Een zoodanig Verslag laat zich nu eenmaal niet zoo gemakkelijk ter zijde schuiven of in een der ministerieele bureau's begraven. Het blijft — ook bij wisseling van Regeeringspersonen. Zoo zou het wellicht ten slotte nog kunnen blijken, dat de militaire Staatscommissie wel verre van eene vertragende, veeleer eene drijvende kracht was geweest.

Heeft de Commissie met spoed gearbeid, de inhoud van het Verslag ver-raadt dit niet. In hare adviezen toch bepaalt de Meerderheid zich geenszins tot de ontwikkeling van eenige algemeene stellingen en beginselen, doch zij heeft die beginselen in eene bijna volledig uitgewerkte proeve van legerorganisatie belichaamd. Dat die adviezen, wat hunne algemeene strekking aangaat, bij het leger en het overgrootste deel der natie instemming zullen vinden, we meenen er ons van verzekerd te mogen houden. Immers, de bewering, dat het Nederlandsche volk ongezind zou zijn, de voor de verdediging van zijne vrijheid en zijne integriteit noodzakelijke offers te brengen, mist elken deugdelijken grond. Als de militaire uitgaven soms verzet uitlokten, dan was dit, het is door de anti-militaristen herhaaldelijk gezegd, enkel en alleen omdat de overtuiging ontbrak, dat voor die uitgaven eene voldoende weerbaarheid kon worden verkregen. Welnu, aan dien twijfel is, dunkt ons, thans door de Commissie voorgoed de bodem ingeslagen. Zij heeft den weg gebaad om met een minimum van last een voor de behoeften van het land werkelijk toereikende weerkracht te bekomen; zij heeft het tastbare bewijs geleverd, dat de thans bestaande gebrekkige en niemand vertrouwen inboezemende toestand bij eene slechts zeer geringe verhooging van den personeelen en financieelen druk in een alleszins bevredigenden

kan worden veranderd, dat hiervoor niet anders noodig is dan de ernstige wil, om tot eene afdoende hervorming van ons krijgswezen te geraken.

Dat de door de Commissie ontworpen reorganisatie niettemin ook hare schaduwzijden heeft, het spreekt wel vanzelf. In dit opzicht deelt zij het lot van alle scheppingen van 's menschen hand. Misschien zou het zelfs niet zoo bijzonder moeilijk vallen, tegen de voorstellen der Commissie bezwaren op bezwaren te stapelen. Wie echter in zulk eene zuiver negatieve critiek behagen moge scheppen, ons lacht zij niet toe. We gaan zelfs verder en noemen haar lijnrecht in strijd met wat het landsbelang eischt. Immers zij zou allicht oorzaak kunnen worden, dat de reeds uitgesproken profetie, als zouden de voorstellen tot verbetering van ons krijgswezen nog een langen lijdensweg te doorloopen hebben, werd vervuld, en dat de thans bestaande onhoudbare toestand, ten nadeele van leger, volk en staat, nog jaren werd bestendigd. Ook dit achten wij eene winst, door den arbeid der Commissie verkregen, dat voortaan zij, die met de voorstellen der Meerderheid niet medegaan, hetzij dan omdat zij oordeelen, dat te veel van de natie wordt gevraagd, hetzij omdat zij meenen, dat die voorstellen niet ver genoeg reiken, zich niet langer zullen kunnen bepalen tot zuiver theoretische bespiegelingen, doch zedelijk verplicht zijn, tevens de practische uitvoerbaarheid hunner denkbeelden aan te toonen. In deze richting heeft de aan het Verslag toegevoegde Nota der Minderheid ons slechts ten halve bevredigd. Immers in die Nota bepalen de H.H. REUTHER, BROUWERS en MUTSAERS zich in hoofdzaak tot eene bestrijding van de adviezen der Meerderheid, zonder een voldoende uitgewerkt tegenontwerp te geven. Wel prijzen zij het behoud der bestaande legerinrichting aan en daarnaast een stelsel van volkswapening, te verkrijgen door verbetering der tegenwoordige schutterijen, doch dit alles geschiedt in zulke algemeene trekken, dat omtrent de practische gevolgen van het aanbevolen stelsel veel onzekerheid blijft bestaan. De Minderheid der Commissie moge door hare Nota de eer van haar vaandel hebben gered, een ernstig wapen tegen het ontwerp der Meerderheid kunnen wij er moeilijk in zien. Daartoe werden we bij de lezing te vaak herinnerd aan de bekende regels uit GOETHE's *Faust*:

»Mit Worten lässt sich trefflich streiten,

Mit Worten ein System bereiten."

Welke houding wij, die zonder in alles met de adviezen der Meerderheid mede te gaan, toch met de algemeene strekking der voorgestelde hervorming instemmen, tegenover het in het Verslag neergelegde ontwerp wenschen aan te nemen, kan na het voorafgaande met weinig woorden worden gezegd. Niet de schaduwkanten alleen, ook de lichtzijden trekken ons aan. Niet om af te breken, maar om op te bouwen is het te doen. Waar wij dus tegen de onderdeelen van het stelsel bedenkingen hebben, zullen wij die onbeschroomd uiteenzetten, doch tevens trachten aan te wijzen, in welke richting wellicht verbetering zou kunnen worden gevonden, zonder

het geheele gebouw omver te werpen. We ontveinzen ons geenszins, dat aan die taak groote moeilijkheden zijn verbonden. Daartoe weten we maar al te goed, dat de krijgsmacht een hoogst ingewikkeld werktuig is, welks deelen zeer nauwkeurig in elkander moeten sluiten, en dat niet zelden de wrijving, die men op het eene punt wegneemt, onmiddellijk op eene andere plaats weer te voorschijn treedt. Bovendien gevoelt ieder, die nu juist niet aan hoogmoedswaanzin lijdt, iets van zijn minderheid tegenover eene achttien-hoofdige Commissie, en met name in zake een vraagstuk, dat zoo diep in allerlei staats- en volksbelangen ingrijpt. Waar echter die Commissie in het slot van haar Verslag te kennen geeft, er prijs op te stellen, dat de openbare meening haar oordeel over de voorgestelde grondslagen uitspreke, daar hebben wij gemeend, dat in de allereerste plaats op het oudste militaire Tijdschrift in Nederland de verplichting rustte, aan die uitnoodiging tot het uitoefenen eener vrijmoedige critiek te voldoen.

Dat daarbij vele details slechts terloops zullen kunnen worden aangeroerd, enkele zelfs geheel onbesproken zullen moeten blijven, is uit den aard der zaak duidelijk. Eveneens, dat in het algemeen meer de militaire dan de sociale zijde van het vraagstuk op den voorgrond zal treden. Ook stellen wij voorop, dat het verre van ons is te meenen, als zou door de in dit artikel aan te duiden wijzigingen, de volmaaktheid worden bereikt. Integendeel, we geven onze voorstellen gaarne voor beter. Geen ander streven bezielt ons dan dit, ook onzerzijds iets bij te dragen tot eene doeltreffende oplossing van het militaire vraagstuk, dat door de Grondwetsherziening en den arbeid der Staatscommissie eene nieuwe phase is ingetreden. Moge het de voorlaatste phase zijn!

Al mag met eenigen grond worden aangenomen, dat het Verslag der Commissie reeds in de handen van de overgrootste meerderheid der lezers van dit Tijdschrift zal zijn geweest, zoo meenen wij toch goed te doen, met een kort overzicht van den inhoud aan onze beoordeelende beschouwingen te doen voorafgaan, en dit te eer, omdat de eigenaardige vorm van het Verslag het verkrijgen van een algemeen beeld der voorgestelde legerinrichting niet zoo bijzonder gemakkelijk maakt.

Worden de adviezen der Staatscommissie (1) onveranderd ten uitvoer gebracht, dan zal de krijgsmacht, bedoeld in art. 181 der Grondwet, bestaan uit:

a.	het leger;	} landmacht;
b.	de landweer;	
c.	de reserve der landweer;	
d.	de aanvullingsmanschappen van het leger, de landweer	
e.	en de reserve der landweer;	
f.	de vrijwilligerkorpsen;	

(1) Waar hier en in de volgende bladz. van de Staatscommissie wordt gesproken, wordt daarmede eigenlijk alleen de Meerderheid bedoeld.

f. de actieve zeemacht;	} zeemacht;
g. de zeeweer; en	
h. de reserve der zeeweer;	

terwijl het onder a. genoemde leger zal zijn samengesteld uit:

- 1°. het veldleger;
- 2°. de bezettingstroepen;
- 3°. de bewakings- en reservetroepen; en
- 4°. de depottroepen.

De indeeling van dit leger op voet van vrede en de vorming der verschillende oorlogsformatiën uit het vredesverband zijn aangegeven in de achterstaande tabel. De reservebataljons worden bij mobilisatie gevormd uit de oudste drie lichtingen (één reservebataljon uit elk tweetal bataljons veldinfanterie). De jongste vijf lichtingen blijven tot de veldbataljons behooren. Bij de velddepotbataljons (één per regiment veldinfanterie) daarentegen worden de manschappen ingedeeld, die voor slechts drie maanden oefening zijn ingelijfd geweest. Evenzoo worden uit de vestinginfanterie en de vestingartillerie depotbataljons en depotcompagnieën gevormd. Bij de cavalerie leveren de oudste zeven en bij de bereden artillerie de oudste drie lichtingen de noodige manschappen voor de aanvulling van den trein, alsmede voor de reserve-formatiën en de depots. Bij de genietroepen worden de beide laatste gevormd uit de 6de, 7de en 8ste lichting. De reserve- en depotafdeelingen worden geëncadreerd met het vrijwillig dienende kader, dat de vredeskorpsen bij mobilisatie voor dit doel afstaan, en verder met dienstplichtig kader. Bij het veldleger en de bezettingstroepen wordt eveneens dienstplichtig kader ingedeeld.

De oorlogssterkte van de tactische eenheden bij het veldleger zou niet veel van de tegenwoordige afwijken. Bij de vestinginfanterie en de vestingartillerie daarentegen zouden de compagnieën in het algemeen eene grootere sterkte verkrijgen, dan deze onderdeelen thans bezitten. Ook zouden hierbij zoowel de bataljons als de compagnieën van ongelijke sterkte worden, naar gelang van de forten of sterkten, die door hen moeten worden bezet. Gemiddeld zou de sterkte eener compagnie aan manschappen bedragen: bij de vestinginfanterie 295, bij de vestingartillerie 245 en bij de pantserfortcompagnieën 150 hoofden. Ook de sterkte van het kader zou in overeenstemming met de behoefte bij de onderscheiden compagnieën verschillen. Hieruit volgt, dat reeds in vredestijd de oorlogsbestemming van elk deel der vestingtroepen nauwkeurig moet worden vastgesteld. In verband hiermede vinden wij dan ook in het Verslag medegedeeld, hoe het bezettingsleger over de verschillende liniën en stellingen zou worden verdeeld. De tabel op bladz. 514 geeft van die verdeeling een overzicht.

De kapiteins en hogere officieren zouden uitsluitend uit vrijwillig dienenden bestaan. Voor zooveel de luitenants en het mindere kader betreft, zou echter voor een deel — bij de infanterie voor bijna de helft en bij de

OP VOET VAN VREDE.				
Wapens.	Korpsen en onderdeelen.	Veldleger.		
		Korpsen en onderdeelen.	Sterkte (1)	
Infanterie.	1 regiment <i>Grenadiers en Jagers</i> en 8 regimenten <i>Veldinfanterie</i> , elk van 4 bataljons à 4 compagnieën.	9 regimenten, elk van 4 bataljons à 4 compagnieën (36 bataljons).	33.9	3 re
	3 regimenten <i>Vestinginfanterie</i> , elk van 4 bataljons; te zamen 46 compagnieën.	—	—	ta
Cavalerie.	3 regimenten <i>Huzaren</i> , elk à 5 veldeskadrons en 1 depoteskadron.	3 regimenten (15 eskadrons).	2.4	3 e
	1 eskadron <i>Ordonnansen</i> .	1 eskadron.	2	3 r
Bereden Artillerie.	3 regimenten <i>Veldartillerie</i> , elk van 2 afdeelingen à 3 batterijen.	3 regimenten (18 batterijen).	2.6	(e
	1 korps <i>Rijdende Artillerie</i> van 2 batterijen en 1 instructiebatterij.	2 batterijen.	3	en
Vesting-artillerie.	4 regimenten <i>Vestingartillerie</i> , bestaande uit 13 bataljons, samen tellende 45 compagnieën vestingartillerie en 4 pantserfortcompagnieën.	—	—	bi
Ponton-niers.	1 korps <i>Pontoniers</i> van 2 compagnieën.	1 compagnie rijdende treinen.	2	1 t
Torpedisten.	1 korps <i>Torpedisten</i> van 2 compagnieën.	—	—	
Trein.	6 compagnieën <i>Trein</i> .	6 compagnieën.	2.4	1
Genie-troepen.	1 regiment <i>Genietroepen</i> , bestaande uit 2 bataljons, samen tellende 3 veldcompagnieën, 4 vestingcompagnieën, 1 spoorweg- en telegraafcompagnie en 1 school- en depotcompagnie.	3 veldcompagnieën.	4	p
Hospitaal-soldaten.	3 compagnieën <i>Hospitaalsoldaten</i> .	3 compagnieën.	1.0	
Totaal			43.5	

(1) In de sterktecijfers zijn de officieren en het mindere kader begrepen.

(2) Deze sterkte wordt als wenschelijk en als waarschijnlijk bereikbaar beschouwd.

VOËT VAN OORLOG.							
Sterk- te (1).	Bewakings- en reservetroepen.		Bezettingstroepen.		Depottroepen.		Totaal hoof- den.
	Korpsen en onderdeelen.	Sterk- te (1).	Korpsen en onderdeelen.	Sterk- te (1).	Korpsen en onderdeelen.	Sterk- te (2).	
33.91	3 regimenten van 4 bataljons à 4 compagnieën en 6 bataljons à 4 compagnieën (18 bataljons).	17.922	—	—	9 velddepotbataljons, elk van 4 compagnieën.	11.814	63.648
—	—	—	12 bataljons (46 compagnieën).	15.212	3 vestinginfanterie-depotbataljons (10 compagnieën). 2 vestinginfanterie-depotcompagnieën.	3.288	18.500
2.1	3 eskadrons.	399	—	—	3 depoteskadrons.	615	3.132
2.6	—	—	—	—	—	—	207
2.6	3 reserve-afdeelingen (6 reservebatterijen of 9 bewakingsbatterijen).	972	—	—	3 depots.	510	4.179
3	—	—	—	—	1 depot.	222	549
—	—	—	13 bataljons vesting-artillerie (49 compagnieën).	13.656	2 depotbataljons (8 compagnieën). 3 depotcompagnieën.	2.778	16.434
2	1 reserve rijdende trein.	94	1 compagnie varende treinen.	305	depot.	14	701
—	—	—	2 compagnieën.	485	—	—	485
2.4	—	—	—	—	—	—	2.454
4	1 veldreservecompagnie.	156	4 vestingcompagnieën. 1 spoorweg- en telegraafcompagnie.	916 370	1 depotcompagnie.	184	2.097
1.0	—	—	—	—	—	—	1.048
43.5	Totaal	19.543	Totaal	30.944	Totaal	19.425	113.434

Linien, enz.	Infanterie.		Artillerie.		Genie-troepen.
	Vesting-infanterie. Compagnieën.	Depot-troepen. Compagnieën.	Vesting-artillerie. Compagnieën.	Depot-troepen. Compagnieën.	Compagnieën.
Nieuwe Hollandsche Waterlinie.....	21 (4)	5	21	5	2 (2)
Stelling Helder.....	7	2	5	1	
Stelling Monden van de Maas en Haringvliet.....	2	1	3	1	1 (3)
Stelling Hollandsch Diep en Volkerak.	5	1	3	1	
Stelling Amsterdam.....	11	3	9	3	1
Reservepark, Westervoort, Pannerden.	—	—	4		—
Pantserforten Harssens, IJmuiden, Pampus en Rott. Waterweg.....	—	—	4	—	—
Totaal.....	46	12	49	11	4

artillerie voor ruim eenderde — door dienstplichtigen in de behoefte worden voorzien.

Bij de cavalerie van het veldleger behoort echter alleen vrijwillig dienend kader, terwijl bij de rijdende artillerie, de rijdende pontontreinen, de pantserfortcompagnieën en de hospitaaltroepen geen dienstplichtige officieren zijn ingedeeld.

De verhouding van de officieren en het mindere kader tot de sterkte aan manschappen op oorlogsvoet blijkt genoegzaam uit de volgende cijfers (4):

	Op 1 officier komen manschappen :	Op 1 onderofficier of korporaal komen manschappen :
Bij de 144 compagnieën veldinfanterie	40	11
Bij de 46 compagnieën vestinginfanterie	60	11
Bij de 15 veldeskadrons	20	4
Bij de 18 veldbatterijen	30	6
Bij de 45 compagnieën vestingartillerie	40	8

Voor de marine ontbreekt in het Verslag een schema van organisatie. De Commissie heeft gemeend, dat dit niet op haar weg lag, te minder omdat zij van gevoelen was, dat de zeemacht grotendeels uit vrijwillig dienenden moet zijn samengesteld en dat de dienstplichtigen in hoofdzaak moeten worden gebezigd in verband met de binnenlandsche verdediging.

(1) Leveren ook de bezettingen voor Westervoort en Pannerden.

(2) Alleen voor het gedeelte der linie benoorden de Merwede.

(3) Tevens voor de groep Woudrichem, alsmede voor Westervoort en Pannerden.

(4) Ter vergelijking geven we de volgende cijfers voor de Deutsche en de Fransche infanterie :

	Op 1 officier komen manschappen :	Op 1 onderofficier of korporaal komen manschappen :
Duitschland.....	45	11 ¹ / ₂
Frankrijk.....	53	8

Met het oog hierop is zij van oordeel, dat ook bij eenige uitbreiding van ons defensiematerieel voldoende in de behoefte wordt voorzien, indien bij mobilisatie kan worden beschikt over 2800 geoefende dienstplichtigen met de noodige manschappen tot aanvulling, terwijl daarbij eene zeeweër van ongeveer 1500 man als reserve voor de binnenlandsche verdediging te water zal moeten dienen.

In overeenstemming met het voorgeschrevene in art. 181 der Grondwet zou de toekomstige krijgsmacht bestaan uit vrijwillig dienenden en uit dienstplichtigen. Zuinigheidshalve heeft de Commissie echter het aantal vrijwillig dienende soldaten tot een minimum teruggebracht. Alleen bij de bereden wapens en vooral bij de cavalerie zijn zij, zooals trouwens wel vanzelf spreekt, nog betrekkelijk sterk vertegenwoordigd.

Voor het contingent dienstplichtigen is geen bepaald cijfer vastgesteld. Jaarlijks zouden nl. zooveel dienstplichtigen voor volledige oefening bij het leger en de actieve zeemacht worden ingelijfd, als noodig zouden zijn, om het veldleger, de bezettings-, bewakings- en reservetroepen, een gedeelte der depottroepen en de actieve zeemacht op de organieke sterkte te houden. Hoewel het cijfer in het eene jaar dus wel eens wat hooger of lager zou zijn dan in het andere, zoo kan toch gerekend worden, dat het jaarlijksche contingent voor deze groep van dienstplichtigen ongeveer 12.500 hoofden zou tellen, waarvan 500 voor de marine zouden bestemd zijn. Alle overige dienstplichtigen, die geen reden van vrijstelling hebben of niet van den dienst zijn uitgesloten — de Commissie rekent op 2000 à 3000 's jaars — zouden ten behoeve der bij mobilisatie bij de infanterie en de vestingartillerie op te richten depots ter verkorte oefening, of wel ter vervulling van bijzondere diensten (ordonnansendienst te paard, per rijwiel en te water, ingenieursdiensten, enz.) worden opgeroepen. Voor deze verkorte oefening zouden achtereenvolgens in aanmerking komen:

- a. de oudste zoon eener weduwe;
- b. de studenten aan de universiteiten en de beoefenaars der beeldende kunsten, die blijk hebben gegeven van een buitengewonen aanleg.

Verder zou de aanwijzing der dienstplichtigen voor verkorte oefening geschieden door het lot.

Plaatsvervanging of nummervervisseling, onder welken vorm ook, zou zijn uitgesloten.

De duur van den dienstdag zou, behoudens enkele uitzonderingen, bij het leger of de actieve zeemacht acht, bij de land- of zeeweër vijf en bij de reserve der land- of zeeweër zeven jaren bedragen, met dien verstande echter, dat de totale dienstdag nooit later zou eindigen dan den 1sten Februari van het kalenderjaar, waarin de dienstplichtige zijn 40ste levensjaar volbrengt.

In verband hiermede is aangenomen, dat de dienstplichtige in den regel onder de wapenen komt in het kalenderjaar, waarin hij zijn 21ste levensjaar bereikt.

De duur van het eerste verblijf onder de wapenen zou voor hen, die tot verkorte oefening worden opgeroepen, 3 maanden bedragen (1), voor de tot bijzondere diensten aangewezenen (2) 2 tot 6 maanden. Voor de overigen zou die duur zijn: 1 jaar voor de bij de infanterie, vestingartillerie, pontonniers, torpedisten en genietroepen, 14 maanden voor de bij de hospitaal-compagnieën, 15 maanden voor de bij de pantserfortcompagnieën en 18 maanden voor de bij de cavalerie, de veld- en rijdende artillerie en den trein ingedeelden. Voor de zeemacht wordt gerekend, dat in den regel met eene eerste oefening van 8 maanden zou kunnen worden volstaan.

Om steeds over een voldoende aantal geoefende manschappen voor wacht- en andere diensten te kunnen beschikken, zou bij de infanterie en de vestingartillerie, zoo noodig ook bij de andere onbereden wapens, de eerste oefeningstijd voor de helft der dienstplichtigen in twee deelen worden gesplitst, zoodat van begin Februari tot begin Mei, behalve de nieuw opgekomen dienstplichtigen, nog de helft der vorige lichting onder de wapenen zou zijn. De voor verkorte oefening bestemden zouden niet tot herhalings-oefeningen verplicht zijn, terwijl de voor bijzondere diensten ingelijfd en na hun eersten dienstdag hoogstens gedurende tweemaal 14 dagen tot het bijwonen van oefeningen onder de wapenen zouden kunnen geroepen worden.

Voor de overige dienstplichtigen zijn in het Ontwerp de volgende herhalings-oefeningen vastgesteld:

veldinfanterie	3 × 35 dagen;
vestinginfanterie, vestingartillerie, veldartillerie, rijdende	
artillerie, pontonniers, torpedisten en genietroepen	2 × 30 » ;
hospitaalsoldaten	1 × 35 » .

(1) Uit deze dienstplichtigen zouden jaarlijks een aantal bakkers, slachters en schoenmakers worden aangewezen, om, met het oog op hun beroep, gedurende drie tot acht weken bij de militaire bakkerijen en slachterijen en bij de centrale magazijnen van militaire kleeding en uitrusting te worden gedetacheerd.

(2) Jaarlijks zouden bij het eskadron ordonnansen worden ingedeeld de dienstplichtigen, die daarbij voor eigen rekening en met medebrenging van een voor den ordonnansendienst geschikt paard zouden willen dienen. De verplichting om een goed terreinpaard beschikbaar te houden zou vier jaren duren, de geheele dienstdag echter de gewone zijn.

Eveneens zouden jaarlijks bij de regimenten infanterie een aantal wielrijders worden ingedeeld, die met medebrenging van een voor den ordonnansendienst geschikt rijwiel daarbij voor eigen rekening dienst zouden willen doen. De verplichting om een goed rijwiel ter beschikking te hebben, zou acht jaren duren.

Onder gelijksoortige voorwaarden zouden dienstplichtigen worden aangenomen, die eene voor den veiligheidsdienst in de inundatie-liniën geschikte kano ter beschikking stellen en de bedrevenheid bezitten, daarmede om te gaan.

Eindelijk zouden de dienstplichtigen, die in het bezit zijn van een diploma voor civiel-ingenieur, werktuigkundig ingenieur, bouwkundig ingenieur of technoloog, na een eersten oefeningstijd van ten minste zes maanden met verlof worden gezonden, indien zij tot reserve-geniecofficier, reserve-opzichter of militair technoloog werden benoemd.

De bij de cavalerie ingedeelden gaan na vijf jaren dienst over bij den trein en doen in verband hiermede in het zesde dienstjaar 21 dagen dienst bij de veldartillerie om als stukrijder te worden geoefend.

De inlijving der dienstplichtigen heeft plaats:

bij de cavalerie, de veldartillerie, de rijdende artillerie en den trein, voor de helft omstreeks het begin van April, voor de helft omstreeks het begin van October;

bij de infanterie en de vestingartillerie, voor zoover zij bestemd zijn, om bij de mobilisatie bij de depots over te gaan (verkorte oefening), omstreeks half Juni;

van alle overige dienstplichtigen te land, voor zoover zij niet tot het vervullen van bijzondere diensten ingelijfd worden, omstreeks het begin van Februari, en

van de dienstplichtigen ter zee, omstreeks het begin van Maart.

Voor de herhalingsoefeningen zijn in het algemeen de maanden Mei, Juni, Juli, Augustus en September bestemd. De weken tusschen half Juli en half Augustus vallen echter uit, wegens de drukke werkzaamheden op het platteland in dat tijdvak.

Eensdeels om niet genoodzaakt te zijn, de aanwijzing der dienstplichtigen, die tot oefening in vreedstijd onder de wapenen worden opgeroepen, gelijk dit thans geschiedt, over te laten aan het lot, anderdeels om den druk, dien de gezinnen van den dienstplicht zullen ondervinden, zooveel doenlijk te verlichten, is de Commissie zeer ruim geweest in hare vrijstellingen. Deze vrijstellingen gelden echter alleen voor tijd van vrede, tenzij de vrijgestelde wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken voor elken oorlogsdienst ongeschikt mocht zijn.

Vrijgesteld van den dienst in tijd van vrede zou nl. worden de dienstplichtige:

1°. die kleiner is dan 1,6 M. (1). Kan het benoodigde contingent voor de volledige en voor de verkorte oefening niet worden verkregen, dan kunnen ook dienstplichtigen niet kleiner dan 1,57 M. worden in dienst gesteld;

2°. wiens borstkas in verhouding tot zijne lengte niet voldoende ontwikkeld is;

3°. die door ziekelijke gesteldheid of gebreken voor den krijgsdienst ongeschikt is;

4°. die eenige wettige zoon is, onverschillig of de ouders in leven of overleden zijn;

5°. wegens broederdienst; de vrijstelling wordt zóó verleend, dat van een even getal wettige broeders of half-broeders de helft, en van

(1) In de jaren 1863—1865 was gemiddeld ongeveer 12% der gemeten lotelingen kleiner dan 1,55 M., en 26,5% kleiner dan 1,6 M.; in de jaren 1885—1887 waren deze cijfers respectievelijk ongeveer 4 en 13,5%. Deze vooruitgang is zeer geleidelijk geweest en schijnt zijne grens nog niet te hebben bereikt.

een oneven getal de grootere helft uit dien hoofde worde vrijgesteld. Aan elken dienstplichtige wordt de kans op vrijlating gegeven, die hem in verband met het aantal zijner broeders toekomt (1);

van twee of meer broeders, die in hetzelfde jaar dienstplichtig worden, is minstens de helft vrij;

om vrijwilligen dienst van broeders of half-broeders wordt geen vrijstelling wegens broederdienst verleend;

6°. die boven den leeftijd van achttien jaren minstens twee jaren bij de zeemacht, bij het leger hier te lande of bij het krijgsvolk in 's Rijks overzeesche bezittingen vrijwillig gediend heeft;

hij, die om deze reden wordt vrijgesteld, behoort, wanneer hij zich niet meer in werkelijken dienst bevindt, ook zoolang hij zijn 28ste jaar niet heeft bereikt, tot de land- of de zeeweer.

Ten einde voorts in vreedstijd de vervulling van den dienstplicht zoo gemakkelijk mogelijk te maken en de maatschappelijke en persoonlijke belangen niet meer te schaden dan dringend noodig is, wenscht de Commissie aan de dienstplichtigen, die hiervoor gegronde redenen kunnen aanvoeren, de vergunning te verleen, den aanvang van hun eerste oefening eenigen tijd te verschuiven. Tegelijkertijd heeft zij de hierop betrekking hebbende voorschriften dienstbaar gemaakt aan de voorziening in de oorlogsbehoefte aan reserve-officieren van gezondheid, reserve-apothekers, reserve-paardenartsen en reserve-genieofficieren. Ook heeft zij gemeend, dat er geen bezwaar bestaat, bij voldoende lichamelijke ontwikkeling en krachtigen lichaamsbouw, toestemming te geven, reeds op het 18de levensjaar onder de wapenen te komen. Tevens heeft zij bepalingen voorgesteld, om hen, voor wie de vervulling van den dienstplicht, hetzij minder overeenkomt met den aard van het ambt of de betrekking, die zij bekleeden of waarvoor zij worden opgeleid, hetzij door den afstand waarop zij wonen, of wel door den bijzonderen toestand waarin zij verkeer, te bezwarend zoude zijn, daarvan te ontheffen. Deze ontheffingen, die mede van groote vrijgevigheid getuigen, zouden niet, zooals de vrijstellingen alleen in tijd van vrede, doch ook in tijd van oorlog worden toegekend. Eindelijk heeft zij nog in hare voorstellen rekening gehouden met het feit, dat niet alleen de algemeene, doch ook de militaire belangen zelve eischen, dat sommige categorieën van personen bij eene mobilisatie der krijgsmacht niet, of niet dadelijk uit hun gewonen werkkring worden gerukt.

Uitstel van werkelijken dienst zou worden verleend:

1°. voor één jaar op eigen verzoek van den dienstplichtige, met opgave van redenen. Het uitstel zou hoogstens tweemaal met één jaar kunnen worden verlengd;

(1) Hierdoor zal worden voorkomen, dat, zooals bij de thans geldende regeling, de oudste zoon uit een gezin *per se* dienstplichtig is, indien hij geen bijzondere reden tot vrijstelling heeft.

2°. Voor hoogstens acht jaar aan hen, die jaarlijks het bewijs overleggen, dat zij worden opgeleid voor: a. arts; b. apotheker; c. veearts, en die de verklaring afleggen, dat zij, wat betreft a. gedurende acht jaar na de voltooiing hunner studiën en na te hebben voldaan aan de vereischten voor reserve-officier van gezondheid, het Rijk in tijden van oorlog als reserve-officier van gezondheid zullen dienen; wat betreft b. en c., gelijke verklaring afleggen om het Rijk gedurende tien jaar als reserve-apotheker of reserve-paardenarts te dienen (1).

Na acht jaar als reserve-officier van gezondheid of tien jaar als reserve-apotheker of reserve-paardenarts beschikbaar of in dienst te zijn geweest, zou de betrokkene van elken verderen militairen dienst zijn ontheven.

Na afloop van den termijn, waarvoor uitstel van werkelijken dienst is verleend, zou de dienstplichtige, zoo hij alsdan niet de vereischten bezit voor reserve-officier van gezondheid, reserve-apotheker of reserve-paardenarts, bij het leger worden ingelijfd.

3°. Voor hoogstens vijf jaar aan hen, die aan de Polytechnische school te Delft worden opgeleid.

Behoudens het bepaalde omtrent den duur van den diensttijd van hen, die hierboven onder punt 2 zijn genoemd, zou voor allen, die uitstel van werkelijken dienst hebben verkregen, de duur van den dienst bij het leger, of bij de actieve zeemacht acht en die bij de landweer of wel bij de zeeweer vijf jaren blijven. Het uitstel zou derhalve alleen verkorting van den diensttijd bij de reserve van de land- of zeeweer geven.

Uitgesloten van den dienst zouden allen zijn, die onwaardig geacht worden, bij de land- of zeemacht te dienen; tijdelijk uitgesloten zij, die zich in verzekerde bewaring bevinden, of wien tijdelijk het recht is ontzegd bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen.

Ontheffing van den werkelijken dienst zou op hunne aanvraag, telkens voor één jaar, worden verleend aan de geestelijken (de Roomsche-Katholieke ordebroeders daaronder begrepen) en bedienaren van den godsdienst bij de erkende kerkgenootschappen, en aan hen, die daartoe aan erkende inrichtingen worden opgeleid.

Zij zou mede, op aanvraag, telkens voor één jaar worden verleend aan hem

a. die buiten Europa of in den vreemde buiten een bij algemeenen maatregel van bestuur te bepalen rayon in Europa zijn gewoon en duurzaam verblijf houdt;

b. die, bij vooroverlijden zijns vaders, aan het hoofd is geplaatst van diens industriele of landbouwonderneming of handelszaak;

(1) De diensttijd als reserve-officier van gezondheid is op slechts acht jaar bepaald, om bij de mobilisatie niet te veel geneeskundige krachten aan de burgerpraktijk te onttrekken. Daar de studie der militaire apothekers en paardenartsen minder tijd vereischt, kon bij dezen de diensttijd gevoeglijk twee jaar langer worden gesteld.

c. die, bij vooroverlijden zijns vaders, het door dezen uitgeoefend bedrijf voortzet, ten einde in de behoeften van het achtergebleven gezin te voorzien.

De ontheffing onder b. en c. bedoeld, zou door slechts één der zonen uit een gezin kunnen genoten worden.

Ook in andere bijzondere gevallen zou door den Koning ontheffing van den werkelijken dienst kunnen worden verleend.

Verder zouden bij algemeenen maatregel van bestuur de categorieën van personen worden aangewezen :

a. die in tijd van vrede van de verplichting tot het bijwonen van herhalingsoefeningen zijn ontheven (bijv. personen, die in het buitenland verblijf houden);

b. die, bij mobilisatie, niet dadelijk onder de wapenen behoeven te komen (spoorweg- en telegraafbeambten, loodsen, enz.);

c. die, bij mobilisatie, ontheven zijn van de verplichting om onder de wapenen te komen (zij, die een ambt of betrekking bekleeden, waarin zij ook na de mobilisatie onmogelijk kunnen worden gemist).

De dienstplichtigen ter zee zouden in overeenstemming met art. 183 der Grondwet bestemd zijn om te dienen in en buiten Europa. Om eenige waarborgen te verkrijgen, dat bij plotseling opkomend oorlogsgevaar niet een groot gedeelte der voor de verdedigingsvaartuigen bestemde bemanningen zich buitenslands zou bevinden en tevens in het financieel belang des Rijks, zou de groote meerderheid der dienstplichtigen ter zee geoefend worden alleen met het oog op den dienst op genoemde vaartuigen en slechts een klein gedeelte meer bepaald met het oog op de bemanning van schepen, bestemd voor de open zee. Oefening van allen in beide richtingen zou naar het oordeel der Commissie een te langdurigen eersten oefeningstijd eischen.

Daar het wenschelijk is, bij het aanwijzen der dienstplichtigen voor den dienst ter zee in de eerste plaats te letten op hunne geschiktheid en eerst daarna op hunne keuze, wordt voorgesteld, deze dienstplichtigen te nemen uit hen, die zich bij de inschrijving voor den dienstplicht vrijwillig voor den zeedienst hebben aangemeld, voor zoover zij een beroep uitoefenen bij algemeenen maatregel van bestuur aangewezen. Zijn er meer aanvragen dan in verband met de verschillende beroepen recruten noodig zijn, dan beslist het lot. Zijn er niet genoeg aanvragen, dan wijst eveneens het lot uit de bovenbedoelde categorieën aan, wie bij de zeemacht hun dienstplicht zullen vervullen. Eerst daarna zou voor de aanvulling van het contingent tot de overige dienstplichtigen de toevlucht worden genomen. Ook hierbij zouden de vrijwilligers voorgaan.

Mochten, bij uitzondering, dienstplichtigen ter zee gebezigd worden tot den dienst in de koloniën en bezittingen in andere werelddeelen, dan zouden zij dezelfde voordeelen genieten, die aan vrijwillig dienenden wegens verblijf

in de koloniën worden toegekend, terwijl bovendien voor elke drie maanden verblijf aldaar hun dienstdag bij de actieve zeemacht met één jaar zou worden bekort.

Aan de dienstplichtigen, die zich voor den dienst ter zee hebben aangemeld, zou in gewone tijden, onverminderd de verplichting tot het deelnemen aan de voorgeschreven oefeningen, vergunning tot uitoefening van de buitenslandsche zeevaart en visscherij worden verleend. Bij uitzondering zou zij ook aan andere dienstplichtigen kunnen worden geschonken.

Ten behoeve van een geregelde gang der recruteering en ter bevordering eener snelle mobilisatie zou het Rijk worden verdeeld in recruteerings-districten: 18 voor het veldleger en 12 voor de bezettingstroepen. Elk der districten voor het veldleger zou de dienstplichtigen leveren voor 2 actieve bataljons infanterie en voor het daaruit te vormen reservebataljon, terwijl de districten voor de bezettingstroepen in de nabijheid van de betrokken liniën en stellingen zouden zijn gelegen. De dienstplichtigen te land, voor zoover zij niet bij het wapen der infanterie worden ingedeeld, en de dienstplichtigen ter zee zouden uit alle districten worden genomen.

Aan het hoofd van elk recruteeringsdistrict zou een districtscommissaris staan, aan wien een districtsadjutant zou zijn toegevoegd. De eerste zou de functiën verrichten, thans aan den militiecommissaris en den provincialen adjutant opgedragen. De districtsadjutant zou tevens secretaris zijn van den Raad voor den dienstplicht, die in de plaats zou treden van den tegenwoordigen Militieraad. De dienstplichtigen met verlof, tot het leger of de actieve zeemacht behorende, zouden jaarlijks minstens eenmaal door den districtscommissaris of den districtsadjutant worden onderzocht.

De districtscommissarissen zouden hoofdoorficieren, de districtsadjutanten luitenants der infanterie zijn. Zij zouden niet tot die betrekkingen worden benoemd, dan wanneer zij, wat de hoofdoorficieren betreft, minstens twee jaar het commando over een bataljon hadden gevoerd, en voor zooveel betreft de luitenants, minstens zes jaar in den officiersrang hadden gediend. In den regel zouden zij niet langer dan zes jaar in hun speciale betrekking blijven. Bij mobilisatie zouden de 30 districtscommissarissen en de 30 districtsadjutanten optreden als commandanten en adjutanten bij de 18 reservebataljons, de 9 velddepotbataljons en de 3 vestinginfanterie-depotbataljons. Zij zouden dan in hun districten worden vervangen door gepensioneerde officieren. Niet ten onrechte wijst de Commissie er op, dat het raadzaam zou zijn, deze gepensioneerde officieren reeds in vreedstijd tegen het genot eener geldelijke toelage op de bureau's der districtscommissarissen werkzaam te stellen.

De thans bestaande schutterijen zouden worden opgeheven en vervangen door een landweer en een zeeweer met hare reserves.

Omtrent deze deelen der krijgsmacht stelt de Commissie de volgende bepalingen voor :

Allen, die hun diensttijd bij het leger of de actieve zeemacht hebben vervuld, zouden, behoudens enkele uitzonderingen, overgaan bij de landweer of de zeeweer, en daar gedurende vijf jaar toe blijven behooren. Mocht de jongste lichting bij het leger of de actieve zeemacht op het tijdstip der mobilisatie niet voldoende geoefend zijn, dan zou zij vervangen worden door de jongste lichting der land- of zeeweer.

De land- en zeeweer zou in tijd van vrede in den regel niet tot het houden van oefeningen verplicht zijn (1). Eenmaal per jaar zou zij compagniesgewijze (of in kleinere afdeelingen) bijeenkomen, om te worden onderzocht. Voor het overige zouden de mannen, die deel uitmaken van de land- en zeeweer, in tijd van vrede aan dezelfde verplichtingen onderworpen zijn, als de dienstplichtigen met verlof, tot het leger en de actieve zeemacht behorende, en o. a., wanneer zij zich voor meer dan drie weken van de plaats hunner inwoning verwijderen, van hun vertrek en hunne terugkomst kennis moeten geven aan de daarvoor aangewezen autoriteit.

In verband met de mogelijkheid, om met vijf lichten uit de landweerplichtigen, die bij hetzelfde bataljon van het leger hebben gediend, bataljons landweer van eene doeltreffende sterkte te vormen, zou de landweer bestaan uit :

- 36 veldbataljons landweerinfanterie van ongeveer 880 dienstplichtigen ;
- 12 vestingbataljons landweerinfanterie van ongeveer 800 dienstplichtigen ;
- 12 bataljons landweervestingartillerie van ongeveer 650 dienstplichtigen.

De totale sterkte der landweerinfanterie zou dus ruim 41.000, die der landweervestingartillerie bijna 8000 man bedragen.

De landweermannen, die niet bij de infanterie of de vestingartillerie, maar bij andere korpsen hadden gediend, zouden bij deze korpsen opkomen.

De bataljons landweer zouden worden geëncadreerd :

- a. met het kader, dat reeds in de landweer zelve aanwezig is ;
- b. met het kader, dat van verschillende inrichtingen bij het leger beschikbaar komt ;
- c. met officieren van het Nederlandsch-Indische leger, met verlof in Nederland ;
- d. met gepensioneerden, die een rang of graad bij het leger hebben bekleed en nog bruikbaar zijn ;
- e. met personen, die zich vrijwillig aanmelden en een rang of graad bij het leger hebben bekleed.

Ten opzichte van de onder d genoemde categorie merkt de Commissie op, dat wijziging der bepalingen betreffende het op pensioen stellen der

(1) In den regel, omdat bijzondere omstandigheden, b. v. de invoering van een nieuw vuurwapen, het noodig zouden kunnen maken, dat zij enkele dagen tot oefening werd opgeroepen.

officiëren bij de landmacht veel tot verhooging harer sterkte zoude kunnen bijdragen.

De landweer zou dienen tot reserve voor het leger. Uit haar zouden tevens bataljons worden gevormd tot kust- en grensbewaking, d. w. z. tot afwering van vijandelijke cavalerie of van andere kleine afdeelingen, die de aanvaller voornamelijk tot storing onzer mobilisatie zou kunnen afzenden. De zeeweer zou in de maritieme positiën opkomen en als reserve der zeemacht worden gebezigd.

De landweer en de zeeweer zouden in het bezit zijn van militaire kleeding en uitrusting. Voor de kust- en grensbataljons zouden de wapenen in de districten worden opgelegd.

Na de vervulling van hun dienstdienst bij de landweer of de zeeweer zouden de dienstplichtigen overgaan bij de reserve van de landweer of van de zeeweer, om daarvan tot den 1sten Februari van het jaar, waarin het 40ste levensjaar wordt volbracht, deel uit te maken. Voor hen, die reeds op hun 18de of 19de jaar in dienst zijn getreden, zou de dienstdienst op het 38ste of 39ste levensjaar eindigen.

De reserve der land- en zeeweer zou niet optreden, alvorens de oproeping der geheele land- en zeeweer had plaats gehad; de lichtingen zouden naar gelang der behoefte onder de wapenen worden geroepen, te beginnen met de jongste. Zij zou worden gebezigd zoowel tot aanvulling van de land- en zeeweer, als — voor zooveel betreft de reserve der landweer — tot het vormen van nieuwe afdeelingen. Wapenen en uitrustingsstukken zouden worden opgelegd in magazijnen. In vredestijd zou op hen, die tot de reserve der land- en zeeweer behooren, geen andere verplichting rusten, dan die tot het doen van aangiften tot het behoorlijk bijhouden der sterktestaten.

Evenals voor de dienstplichtigen, die bij het leger of de actieve zeemacht worden ingelijfd, zou ook op hen, die in tijd van vrede niet geoefend worden — voor zoover zij niet voor elken dienst onbruikbaar zijn — de dienstplicht gedurende 20 jaren blijven rusten, voor het geval dat een oorlog mocht dreigen of uitbreken. Voor zooveel de hier bedoelde personen reeds in tijd van vrede vrijwilligerkorpsen hebben gevormd en de verplichtingen op zich hebben genomen, voor het geval eener mobilisatie voor de leden dier korpsen van Regeeringswege vastgesteld, zouden zij van andere diensten vrijgesteld zijn. Zij, die hiertoe niet overgaan, zouden worden bestemd tot het vervullen van bijzondere diensten ten behoeve van 's lands verdediging in tijden van oorlog of oorlogsgevaar, of wel zij zouden beschikbaar blijven om in tijd van oorlog tot oefening te worden opgeroepen, ten einde daarna tot aanvulling te dienen van het leger, de landweer of de reserve der landweer. De aanwijzing en indeeling der voor bijzondere diensten bestemden zou reeds in tijd van vrede worden voorbereid.

Door eene zoodanige regeling zou naar de meening der Commissie eene

zeer hardnekkige verdediging gewaarborgd zijn en volledig uitvoering worden gegeven aan art. 180 der Grondwet, luidende: »Alle Nederlanders, daartoe in staat, zijn verplicht mede te werken tot handhaving der onafhankelijkheid van het Rijk en tot verdediging van zijn grondgebied. Ook aan ingezetenen, die geen Nederlanders zijn, kan die plicht worden opgelegd.»

Van eene nauwkeurige omschrijving, wie Nederlander en wie ingezetene is, heeft de Commissie echter gemeend, zich om verschillende redenen te moeten onthouden. Zij wijst er alleen op, dat het streven zal moeten zijn, eene krijgsmacht te verkrijgen van een zooveel mogelijk nationaal karakter. In overeenstemming hiermede beveelt zij dan ook aan, hier te lande geen vrijwillig dienenden aan te nemen, die uit hoofde hunner nationaliteit niet in de termen zouden vallen om tot den dienstplicht te worden geroepen.

Resumeerende, meenen wij als hoofdbeginselen in het Ontwerp der Commissie te mogen aanduiden:

- a. invoering van den persoonlijken dienstplicht in tijd van vrede, met afschaffing der loting, doch met ruime vrijstellingen, ten einde de sterkte der krijgsmacht en dus ook den financieelen en personeelen druk niet boven een zeker peil te doen stijgen;
- b. invoering van den algemeenen dienstplicht in tijd van oorlog voor alle 20—40 jarigen, behoudens uitsluiting der onwaardigen en vrijstelling der voor elken dienst ongeschikten;
- c. beperking der oefeningstijden tot een minimum en in het algemeen eerbiediging der belangen van de maatschappij en van het gezin binnen de grenzen der militaire noodzakelijkheid;
- d. alleen zij, die voor korteren of langeren tijd de oefenschool in het leger hebben doorloopen, worden geroepen, om dadelijk bij mobilisatie gewapende diensten te verrichten. Alle overigen zijn bestemd voor ongewapende diensten of wel, na oefening, tot aanvulling van het leger in eene latere periode van den oorlog;
- e. scheiding tusschen het veldleger en de bezettingstroepen in tijd van vrede. Daarentegen worden de reserve- en de depottroepen eerst bij mobilisatie uit de vredeskorpsen gevormd. Overigens de nauwst mogelijke aansluiting van de nieuwe aan de bestaande organisatie;
- f. samenstelling van het veldleger uit de jongste lichten;
- g. aanvulling van het vrijwillig dienende kader beneden den rang van kapitein met dienstplichtige luitenants, onderofficieren en korporaa's;
- h. aanwijzing, reeds in tijd van vrede, van het benodigde personeel voor de uitvoering van al zoodanige werkzaamheden tijdens de oorlogsvoorbereiding en gedurende den oorlog zelf, waarvoor geen geoefende soldaten worden vereischt, zoodat het leger geheel voor den gewapenden dienst beschikbaar blijft.

Hiermede zijn wij genaderd tot het tweede en voornaamste gedeelte onzer taak: een oordeel uit te spreken over de adviezen, die in het Verslag der Staatscommissie zijn neergelegd (1). Onderzoeken we daartoe in de eerste plaats, of de voorgestelde regeling ons, zonder te hooge opvoering van den financieelen en persoonlijken druk, eene krijgsmacht zou verschaffen, die zoowel door hare getalsterkte als door haar gehalte een voldoende waarborg zou zijn voor eene krachtige verdediging van den vaderlandschen bodem. Voldoet zij aan dezen eisch, dan zal zij zeker ook volkomen in staat zijn, in elke andere richting aan hare bestemming te beantwoorden.

Uit het overzicht op bladz. 512 en 513 blijkt, dat de toepassing van het stelsel der Commissie ons in oorlogstijd een leger zou verschaffen van vrij wat aanzienlijker getalsterkte, dan wij thans op de been kunnen brengen. Terwijl toch de oorlogssterkte van het leger op 1 Januari 1887 nog geen 60.000 man bedroeg, zou in de toekomst kunnen worden beschikt over een leger van 113.000 man (2), terwijl in de plaats van de op papier wel talrijke, doch door hare samenstelling en inrichting voor de tegenwoordige oorlogvoering niet of althans niet dadelijk bruikbare schutterij eene uit vroeger gedienden bestaande landweer zou treden, die alleen reeds aan infanterie (in afzonderlijk georganiseerde korpsen) eene sterkte van ruim 40.000 hoofden zou bezitten.

Deze belangrijke verhooging van het sterktecijfer der geoefende en bij het uitbreken van een oorlog dadelijk beschikbare troepenmacht zou worden verkregen voor eene zeer geringe verzwaring van den militairen druk in vreedetijd. Volgens de opgaven der Commissie zou, als men de jaarlijksche uitgaven voor de tegenwoordige schutterij op slechts $2\frac{1}{4}$ ton schat, het oorlogsbudget bij aanneming harer voorstellen met niet meer dan $6\frac{1}{2}$ ton worden verhoogd. De financieele last zou dus nagenoeg gelijk blijven, daar feitelijk de schutterijen, als men niet, gelijk de Commissie, alleen de uitgaven der gemeenten, doch ook die der schutters zelve in rekening brengt, niet $2\frac{1}{4}$, doch circa 9 ton 's jaars kosten (3). De persoonlijke druk is in cijfers moeilijk anders aan te geven dan door de verhouding tusschen de vredessterkte der krijgsmacht en het zielental der bevolking. Eene daaromtrent gemaakte berekening nu leverde ons de volgende uitkomsten op. De gemiddelde jaarlijksche vredessterkte van het leger, met inbegrip der officieren,

(1) Daar het Verslag zich in hoofdzaak bepaalt tot de landmacht, zullen ook wij de marine buiten beschouwing laten.

	Sterkte op 1 Januari 1887.	Sterkte bij de voorgestelde organisatie.
Infanterie.....	40,522 man.	82,148 man.
Cavalerie.....	3,380 »	3,339 »
Artillerie, pontonn., torped. en trein.....	14,007 »	24,802 »
Genietroepen.....	1,427 »	2,097 »
Hospitaalsoldaten.....	653 »	1,048 »
	59,989 man.	113,434 man.

(3) Zie *De Militaire Gids*, zesde jaargang, bladz. 237.

zou ruim 29.000 man (1) bedragen, d. i. slechts ruim 4000 man of $\frac{1}{6}$ à $\frac{1}{7}$ meer dan tegenwoordig. Stelt men derhalve het aantal ingezetenen op $4\frac{1}{2}$ millioen, dan zou de vredessterkte niet meer zijn dan 0,65% der totale bevolking. Met inbegrip der marine zou dit cijfer ongeveer 0,85% worden en dus nog altijd blijven beneden den norm van 1%, die door tal van schrijvers als geoorloofd wordt aangenomen en in de laatste tientallen jaren in de meeste Europeesche staten reeds werd overschreden. Hoe weinig de verhooging van den persoonlijken druk zou beteekenen, wordt ons duidelijk, als we bedenken, dat de thans bestaande last van land- en zeemacht samen wordt vertegenwoordigd door een verlies van arbeid gedurende bijna 11 dagen per jaar voor elk mannelijk ingezetene, tusschen 15 en 60 jaar oud, en dat dit verlies in de toekomst niet veel meer dan 12 dagen zou bedragen. Op welke wijze de Minderheid der Commissie er dan ook in zou moeten slagen, de in hare Nota uitgedrukte bewering, dat de door de Meerderheid voorgestelde kriegsregeling een ontzettende last voor de bevolking zou worden, door cijfers te staven, als haar die eisch werd gesteld, is ons een onoplosbaar raadsel.

Voor de beantwoording der vraag, of de door de Commissie wenschelijk geachte oorlogssterkte als werkelijk voldoende voor de behoeften der landverdediging zou mogen worden beschouwd, dienen we de in het Verslag opgegeven sterktecijfers voor de verschillende deelen der landmacht eenigszins meer van nabij te bezien.

»De sterkte der bezettingstroepen,» zoo lezen we op bladz. 9, »is vrij nauwkeurig te bepalen, door optelling van de sterkte der bezettingen, welke noodig zijn voor de verschillende werken in de verdedigingsliniën en stellingen. Volgens de ter zake gemaakte berekeningen worden daarvoor ongeveer 31.000 man noodig geacht. Evenzoo vermeenen wij, dat met eene sterkte van ongeveer 20.000 man voor de bewakings- en reservetroepen kan worden volstaan.» Tegen het volgen dezer methode tot vaststelling der eindcijfers voor de twee genoemde groepen der krijgsmacht kunnen moeilijk ernstige bezwaren in het midden worden gebracht. Zij is o. i. de eenig mogelijke. Toch zou het bij die methode alleszins denkbaar zijn, dat verschillende personen bij hunne schattingen uitkomsten verkregen, die niet onbelangrijk van elkander afweken, vooral tegenwoordig, nu men rekening moet houden met het feit, dat de strijd om versterkte stellingen vermoedelijk grootendeels in het terrein tusschen de verdedigingswerken zal worden gevoerd. Wel verdient het dus opmerking, dat mannen, bij wie wij eene nauwkeurige bekendheid met de inrichting en het karakter onzer liniën mogen vooronderstellen, reeds vroeger tot nagenoeg dezelfde slotsom zijn gekomen, als thans de Commissie. Het verkregen cijfer wint daardoor zeer in betrou-

(1) Circa 13.500 vrijwillig dienenden en bijna 16.000 dienstplichtigen.

baarheid, en met grond meenen wij dan ook te mogen aannemen, dat een totaal van 51.000 hoofden voor bezettings- en bewakingstroepen samen, met de werkelijke behoefte geheel in overeenstemming zal zijn.

De sterkte van het veldleger zou volgens de voorgestelde organisatie op ruim 43.000 man worden gebracht. Terwijl dus het bezettingsleger — een zeer terecht — eene aanzienlijke uitbreiding zou ondergaan, zou het veldleger nagenoeg blijven wat het thans, althans in naam, is. Reeds hieruit laat zich eenigermate afleiden, dat de Commissie in deze richting hare eischen tot het dringend noodzakelijke heeft beperkt. Eigenlijke gronden voor haar cijfer geeft zij echter niet. Wel zegt zij, dat het als een groot voordeel moet worden beschouwd, als het veldleger, in het geval dat onze verdedigingsliniën niet rechtstreeks worden bedreigd, uit de bewakingstroepen kan worden aangevuld tot eene sterkte van ongeveer twee legerkorpsen der naburige Mogendheden, doch hoe weinig dit argument beteekent, springt in het oog, als men overweegt, dat tegenwoordig omtrent de oorlogsterkte der Duitsche legerkorpsen veel verschil van opvatting bestaat, en dat onderscheiden Fransche schrijvers beweren, dat die legerkorpsen, zoo niet alle, dan toch voor de meerderheid, in een toekomstigen krijg niet meer, zooals in 1870, uit twee, doch uit drie divisiën zullen bestaan. In het laatste geval zouden twee Duitsche legerkorpsen alleen aan infanterie ruim 70.000 man tellen, terwijl de infanterie van ons veldleger, aangevuld met eene divisie uit de bewakings- en reservetroepen, slechts ongeveer 45.000 man sterk zoude zijn. Aan artillerie zouden wij eveneens zeer in de minderheid blijven. Niettemin achten ook wij de opgegeven sterkte voor ons veldleger, waarbij eene indeeling in drie normale divisiën mogelijk blijft, voldoende voor de taak, die in den aanvang van den oorlog voor dit deel der krijgsmacht is weggelegd. Het is en blijft echter een uiterste minimum, dat alleen reeds om redenen van indeeling en aanvoering voor geen verdere reductie meer vatbaar is.

Voor eene eerste aanvulling der verliezen rekent de Commissie voorts te moeten rekenen op eene sterkte aan depottroepen, welke ongeveer het $\frac{1}{4}$ à $\frac{1}{6}$ van de sterkte der veld-, bezettings- en bewakingstroepen bedraagt. Zij is hierbij afgegaan op hetgeen de ondervinding der jongste oorlogen ten deze heeft geleerd. We erkennen gaarne, dat een betere, of zelfs maar een andere grondslag moeilijk zou te vinden zijn. Toch wagen wij eene enkele vraag, nl. deze, of in dat $\frac{1}{4}$ à $\frac{1}{6}$ wel is begrepen het verlies, dat altijd bij mobilisatie wordt geleden, en dat, bij de legers der groote Mogendheden in het algemeen op 5% geschat, onder sommige omstandigheden bij ons wel eens tot een hooger cijfer zou kunnen stijgen? Kan die vraag, zooals we verwachten, niet toestemmend beantwoord worden, dan zou reeds daaruit blijken, dat de Commissie met betrekking tot de sterkte der depottroepen wat al te matig in hare eischen is geweest en dat eenige uitbreiding van dit onderdeel der krijgsmacht hoogst gewenscht zoude zijn. Tot deze conclusie

zijn we te eer geneigd, aangezien de gezondheidstoestand der troepen in onze liniën en stellingen licht minder gunstig zou kunnen blijken te zijn, dan op andere oorlogstooneelen in het algemeen wel het geval is geweest. Hoe de verlangde uitbreiding zou kunnen worden verkregen, hopen we straks aan te toonen. Hier wenschen we er alleen nog op te wijzen, hoe niet-uitbreiding ten gevolge zou hebben, dat men ter aanvulling van het leger vermoedelijk reeds zeer spoedig zijn toevlucht zou moeten nemen, hetzij tot de landweer, hetzij tot elementen, die bij den aanvang van den krijg nog volslagen ongeoeffend waren.

Met betrekking tot de eischen van 's lands verdediging hebben wij ons in het voorafgaande geheel en al geplaatst op het standpunt der Commissie en met haar aangenomen, dat de taak onzer krijgsmacht bij de verdediging van het grondgebied tegen een overmachtigen aanvaller in hoofdzaak hierin zou bestaan, den vijand den opmarsch naar de vesting Holland te bemoeilijken, de verdediging dier vesting met groote hardnekkigheid te voeren en tevens der tegenpartij het rustig bezit van het overige gedeelte des lands te blijven betwisten. Dit standpunt zal echter wellicht door sommigen worden gewraakt. In den laatsten tijd zijn er nl. herhaaldelijk waarschuwende stemmen opgegaan tegen den overheerschenden invloed, welke door de vesting Holland op de regeling van ons krijgswezen wordt uitgeoefend. Ontegenzeglijk ligt hierin een grond van waarheid. Niet de doode, doch de levende strijdkrachten vormen in den oorlog het hoofdelement. In verband daarmede zou de logica eischen, vooraf vast te stellen, hoe sterk de krijgsmacht wel zou kunnen zijn, zonder de draagkracht der natie te boven te gaan, en eerst daarna te overwegen, hoe door een oordeelkundig gebruik van onzen voor de verdediging zoo bij uitstek gunstigen bodem en het aanbrengen van doode weermiddelen de kracht van het leger zou kunnen worden verhoogd, m. a. w. welk vesting- en verdedigingsstelsel zou behooren te worden aangenomen. In 1874 is men bij ons echter, door de uitvaardiging der Vestingwet, eene juist tegenovergestelde richting ingeslagen. Men heeft den omvang van ons vestingstelsel nauwkeurig afgebakend en de regeling der levende strijdkrachten, die toen reeds onvoldoende voor dat vestingstelsel werden geacht, eenvoudig aan de toekomst overgelaten. Dat is een misslag geweest. Thans echter, nu reeds gedurende vijftien jaren met opoffering van millioenen schats naar een vast systeem aan de voltooiing van het vestingstelsel is gewerkt, plotseling weder een geheel anderen weg in te slaan, zou, dunkt ons, evenzeer verkeerd zijn. Alleen dan zou dit raadzaam geacht mogen worden, als tegen de in 1874 aangenomen hoofdbeginselen met betrekking tot onze landsdefensie ernstige bedenkingen konden worden ingebracht. Doch dit is naar onze opvatting het geval niet. Daartoe zijn die beginselen te deugdelijk gebaseerd én op de gesteldheid van onzen bodem, én op onze historische traditiën. Wel verre van dus het door de Commissie aangenomen uitgangspunt voor de berekening der vereischte legersterkte te verwerpen, achten wij het

integendeel onder de gegeven omstandigheden het eenig juiste. Het leger zonder ernstige schade voor de overige volksbelangen, tot eene zoodanige sterkte op te voeren, dat het tegenover een zeer overmachtigen vijand in staat zoude zijn, zich eene hoogere taak te stellen dan de hardnekkige verdediging van het hart des lands, rekenen we eene utopie; zich met minder tevreden te stellen daarentegen, zou in ons oog eene dwaasheid zijn, nu de mogelijkheid is aangetoond, om bij behoud van het bestaande verdedigingsstelsel eene behoorlijke verhouding te verkrijgen tusschen de levende en de doode weermiddelen. Het hoofddenkbeeld, dat aan ons vesting- en verdedigingsstelsel ten grondslag ligt, moge reeds oud zijn, het is daarom nog niet verouderd.

Het is een publiek geheim, dat bij de thans bestaande legerinrichting vooral de sterkte der bezettingstroepen, zoowel aan infanterie als aan artillerie veel te gering is voor de behoefte, en dat, als morgen onze liniën en stellingen moesten worden bezet, dit alleen mogelijk zou zijn door oplossing van een niet onaanzienlijk deel van het veldleger. Zoo laat het zich gemakkelijk begrijpen, dat de Commissie, uitgaande van het beginsel, dat vóór alles de verdediging der vesting Holland — in zich sluitende den strijd om ons onafhankelijk volksbestaan — moest worden verzekerd, de door haar ontworpen legeruitbreiding voornamelijk aan de bezettings- en bewakingstroepen ten goede heeft doen komen. Worden hare voorstellen aangenomen, dan zullen deze deelen der krijgsmacht eene zoodanige sterkte bekomen, dat de eigenlijke verdediging der liniën en stellingen aan hen kan worden overgelaten en dat het veldleger in zijn geheel beschikbaar blijft, om daar op te treden, waar dit in overeenstemming met de omstandigheden raadzaam zal worden geacht. Het zal eene macht zijn, die binnen zekere grenzen geheel los is van de verdedigingsstellingen en bij wier gebruik niet, gelijk thans, allereerst angstvallig de blik zal behoeven te worden gericht naar de Nieuwe Hollandsche Waterlinie.

Eveneens zal hij, die zich op het standpunt der Commissie stelt, zich gereedelijk kunnen verklaren, hoe deze is gekomen tot eene geheele scheiding, reeds in vreedstijd, tusschen de veld- en de bezettingstroepen. Over het wenschelijke van een zoodanigen maatregel zijn de gevoelens zeer verdeeld. Ontegenzeglijk zijn aan de afscheiding verschillende voordeelen verbonden. Als echter de voorstanders den klemtoon hierop leggen, dat door de scheiding de mogelijkheid zou ontstaan, de oefening van kader en manschappen van den eersten dag af geheel te regelen in onmiddellijk verband met de taak, die in oorlogstijd aan de betrokken personen zal worden opgedragen, dan meenen wij, dat zij dit voordeel wel wat hoog aanslaan, omdat wij met BRINIO de overtuiging bezitten, dat in onze liniën een goed geoefende veldinfanterist hoe langer hoe meer bruikbaar zal blijken als vestinginfanterist.

De Commissie heeft echter klaarblijkelijk andere voordeelen in de scheiding gezien. Zij heeft door haar de gelegenheid willen verschaffen, de organisatie der bezettingstroepen reeds in vredetijd geheel in overeenstemming te brengen met de bijzondere bestemming dezer troepen en de inrichting der liniën en stellingen (1), en tegelijkertijd de voor deze korpsen bestemde garnizoenen en recruteeringsdistricten zoodanig te kiezen, dat ieder man bij mobilisatie om zoo te zeggen dadelijk op zijn post zou kunnen zijn. We achten vooral het laatstgenoemde voordeel niet gering. Of het echter kan opwegen tegen het nadeel, dat bij den aanvang van den krijg een niet onaanzienlijk deel der volledig geoefende manschappen door de verdedigingsliniën wordt gebonden, terwijl toch zeer goed oorlogsgevallen denkbaar zijn, waarin het verstandig zou zijn, de liniën voorloopig slechts zeer zwak te bezetten en daarentegen het veldleger tot eene grootere sterkte dan de normale op te voeren, blijft voor ons nog een open vraag. Het moet niettemin worden erkend, dat de Commissie door de vorming eener afzonderlijke legergroep, onder de benaming van bewakings- en reservetroepen, voor een goed deel aan dit bezwaar van de tegenstanders der scheiding te gemoet komt. Die bewakings- en reservetroepen zijn als het ware een overgangsvorm tusschen het bezettings- en het veldleger. Afkomstig uit het laatste, zijn zij namelijk wel bestemd in de meest waarschijnlijk te achten oorlogsgevallen in onmiddellijken samenhang met de bezettingstroepen en naast deze in de liniën en stellingen op te treden, toch tevens zoodanig georganiseerd, dat er desverischt in zeer korten tijd eene reservedivisie voor het veldleger uit zou kunnen worden geformeerd ter sterkte van 12 bataljons infanterie, 3 eskadrons huzaren, 6 batterijen veldartillerie en 1 compagnie genietroepen, die alleen dit in haar nadeel heeft, dat zij geheel is samengesteld uit oudere lichtingen en dus in den aanvang in geoefendheid bij de overige divisien zal achterstaan. Alsdan blijven er voor bezettings- en bewakingsdoeleinden aan infanterie nog 18 bataljons beschikbaar. Wilde men uit deze nog eene tweede reservedivisie voor het veldleger trekken, dan zou daarmede zeer zeker, niet het minst wegens het volslagen gemis aan cavalerie en artillerie, vrij wat tijd gemoeid zijn. Door eenige uitbreiding te geven aan de bereden wapens, zou ontegenzeglijk in deze richting veel kunnen worden gewonnen. Vermoedelijk heeft de Commissie hiertoe echter niet kunnen besluiten, omdat die uitbreiding dadelijk de legeruitgaven aanzienlijk zou verhoogen. Wellicht ook is zij van meening geweest, en daarvoor zou in elk geval veel te zeggen zijn, dat in de omstandigheden, waaronder zich de wenschelijkheid tot vorming eener tweede reservedivisie voor het veldleger zou voordoen, de

(1) Terwijl bijv. de compagnieën infanterie van het veldleger bij indeeling van acht lichtingen, of eene voor behoorlijke oefening te geringe vredessterkte, of eene voor eene goede aanvoering te groote oorlogssterkte zouden verkrijgen, zoodat dan ook de infanterie van het veldleger bij de voorgestelde organisatie uit slechts vijf lichtingen zou bestaan, geldt dit bezwaar niet voor de compagnieën vestinginfanterie, zoodat deze dan ook uit acht lichtingen zouden zijn samengesteld.

nood wel niet zoo dringend zal zijn, dat de benoodigde tijd niet zou kunnen worden gevonden.

Een groot voordeel der voorgestelde organisatie bestaat o. i. hierin, dat zij, met name wat het veldleger betreft, zeer nauw aan de bestaande aansluit, zoodat de overgang zeer geleidelijk kan plaats hebben. Maar al te dikwijls wordt vergeten, dat, niet het minst in militaire aangelegenheden, elke revolutie groote gevaren in zich sluit. Alleen evolutie kan worden toegelaten. — Dat de Commissie voorts zeer terecht ook hare aandacht heeft geschonken aan de organisatie, zij het dan ook slechts eene organisatie op papier, van de groepen arbeiders, enz., die in tijden van oorlog of oorlogsgevaar tot het verrichten van allerlei bijzondere werkzaamheden en inzonderheid tot in staat van tegenweer brengen onzer liniën en stellingen zullen worden opgeroepen, behoeft geen betoog. Wie zich slechts ten halve indenkt in de toestanden, welke zich bij eene algemeene mobilisatie der krijgsmacht zullen voordoen, zal moeten toegeven, dat alles, wat in vredetijd kan worden voorbereid, niet mag worden verschoven tot het gevaar werkelijk daar is. Verwarring en noodeloos oponthoud kunnen alleen langs dezen weg worden vermeden. De treurige uitkomsten, in 1870 door de Franschen met hun *«débrouillez-vous»* verkregen, zijn in dit opzicht eene te ernstige waarschuwing geweest, om zich opnieuw, zij het dan ook op kleiner schaal, aan eene dergelijke proefneming te wagen.

Met betrekking tot de organisatie der landweer bepaalt de Commissie zich tot eenige algemeene aanwijzingen. Uit die aanwijzingen blijkt echter voldoende, dat zij er waarde aan heeft gehecht, de personen, die vroeger bij eenzelfde onderdeel hebben gediend, ook in de landweer bij elkander te doen blijven. Tegen dit beginsel zal wel door niemand verzet worden aange teekend. Evenmin tegen het voorstel, om de reeds in vredetijd georganiseerde landweer alleen uit onbereden troepen, infanterie en vestingartillerie, te doen bestaan, en de landweermannen, die niet bij deze wapens, doch bij andere korpsen hebben gediend, in geval van mobilisatie bij laatstgenoemde korpsen te doen opkomen. Eene andere regeling zou noodzakelijk tot eene aanzienlijke verzwaring van den druk moeten leiden en toch hoogst waarschijnlijk niet aan de verwachtingen beantwoorden. Ook verdient het opmerking, dat bij de oorlogvoering in onze doorsneden terreinen, en in deze zal de landweer toch wel haar voornaamsten werkkring vinden, de infanterie wellicht nog meer dan elders het hoofdwapen zal blijken te zijn.

Tot rechtstreeksche aanvulling van de verliezen bij het leger schijnt de Commissie de manschappen der landweerinferanterie en -artillerie eerst te willen gebruiken, als de andere bron voor deze aanvulling, de depottroepen, voor goed of tijdelijk mocht zijn opgedroogd. Alleen voor het geval, dat tijdens eene mobilisatie de jongste lichting van het leger of de actieve zeemacht nog niet voldoende geoefend mocht zijn, zou deze vervangen worden door de jongste lichting der landweer of der zeeweër. In het algemeen hebben

wij tegen deze voorstellen geene bedenkingen. Met het oog op de laatst aangeduide bestemming der landweermannen, zouden wij het echter wenschelijk achten, den overgang van het leger tot de landweer niet te doen plaats hebben op 1 Februari, doch eerst op het tijdstip, waarop de jongste lichting van het leger als voldoende geoefend zou kunnen worden beschouwd, bijv. omstreeks 1 Juni of 1 Juli. Vergissen we ons niet, dan bestaat eene soortgelijke bepaling o. a. in Duitschland.

De land- en zeeweër in het bezit te stellen van militaire kleeding en uitrusting en voor de uit haar te vormen kust- en grensbataljons de wapenen in de districten op te leggen, zooals de Commissie voorstelt, achten we gebiedend noodzakelijk. Alleen daardoor zal het uitvoerbaar zijn, dit deel der gewapende macht in den kortst mogelijken tijd te mobiliseeren. Vooral voor de kust- en grensbataljons is dit een klemmende eisch. Zijn deze niet, om zoo te zeggen, dadelijk gereed om hunne haardsteden te verlaten, dan zullen zij onmogelijk kunnen voldoen aan de hoofdtak, die de Commissie hun heeft toegedacht, nl. de bescherming van de opkomst onder de wapenen der overige dienstplichtigen in geval eener oorlogsmobilisatie. Vermoedelijk zullen er in het leger nog tal van personen worden aangetroffen, die van eene zoodanige bescherming niet veel heil verwachten. Men zouden wij er echter op willen wijzen, hoe ook in de nieuwste landstormwetten in het buitenland soortgelijke voorschriften worden aangetroffen en hoe volgens verschillende Duitsche schrijvers, van den landstorm — en voor deze zal onze landweer toch wel niet behoeven onder te doen — vooral groot voordeel te verwachten is tegen de van Russische zijde dreigende kozakkenoverstrooming. Bij de beoordeeling dezer quaestie mag niet over het hoofd worden gezien, dat het alleen de bedoeling is, die bataljons te doen optreden aan de landgrens tegenover afdeelingen cavalerie en aan de kust tegenover kleine ondernemingen der tegenpartij. Zelfs behoeven we hierbij niet uitsluitend aan een daadwerkelijk optreden tegen den vijand te denken. De instelling zou vooral ook preventief werken.

In verband met andere te nemen maatregelen, die echter tot onze teleurstelling in het Verslag niet besproken, zelfs niet aangeduid worden, zien wij dan ook in het gebruik der landweer voor grens- en kustbewaking nog de beste oplossing van het, voor een door zeer overmachtige naburen omringden staat zoo uiterst moeilijke problema: de verzekering eener ongestoorde mobilisatie. Het spreekt echter vanzelf, dat hiertoe in de wet de bepaling zou behooren opgenomen te worden, dat de landweer ook districtsgewijze en desverreicht vóór de uitvaardiging van het bevel tot mobilisatie van het leger, onder de wapenen kan geroepen worden. Daar de door de Commissie voorgestelde landweer door haar karakter en hare samenstelling eene zuiver defensieve wapenmacht is en hare oproeping derhalve een nabuur moeilijk tot voorwendsel zou kunnen dienen, om ons den oorlog te verklaren, behoeft

er, dunkt ons, ook weinig vrees te bestaan, dat eene Regeering om die reden ooit zou aarzelen, tot hare mobilisatie te besluiten.

De vraag, of de sterkte der georganiseerde landweer toereikende zou zijn, om de grensbataljons aan hare bestemming te doen beantwoorden, is moeilijk te beslissen, zolang eene uitgewerkte detailregeling dezer aangelegenheid ontbreekt. Eene globale berekening verschaft ons echter de uitkomst, dat de sterkte der voorgestelde landweer in het geheele gebied tusschen den Rijn, het Pannerdensch Kanaal, den Gelderschen IJssel en de Overijselsche Vecht niet veel meer dan 3500 man zou bedragen. Dat die uitkomst twijfel bij ons deed ontstaan, of verhooging van het sterktecijfer der landweer niet zeer gewenscht zoude zijn, zal een ieder licht begrijpen. Aangezien echter de reeds op bladz. 527 door ons aangeduide uitbreiding der depottroepen, waarop wij straks nog terugkomen, vanzelf eene verhooging van het sterktecijfer der landweer ten gevolge zou hebben, zullen we dit punt hier laten rusten.

Zal de krijgsmacht, komt de voorgestelde reorganisatie tot uitvoering, niet onaanzienlijk in getalsterkte winnen, de Commissie is tevens bedacht geweest op verbetering van haar gehalte. De afschaffing der dienstvervangings onder elken vorm moet daartoe het voornaamste middel zijn. Terecht wordt er in het Verslag (bladz. 10 en 11) op gewezen, hoe onder de thans geldende wettelijke bepalingen tal van personen zich aan den krijgsdienst onttrekken, die juist door hunne meerdere intellectuele ontwikkeling in staat zouden zijn, het gehalte der strijdkrachten te verbeteren en de stof voor het gewenschte reservekader te schenken. In dit Tijdschrift nogmaals een uitvoerig pleidooi te leveren ten gunste van de afschaffing der dienstvervangings, zou eenvoudig verraden, dat we niet hadden begrepen, voor welken kring van lezers deze bladzijden in de eerste plaats bestemd zijn. Ten dezen opzichte meenen we ons dus te mogen bepalen tot eene verwijzing naar het Verslag zelf, dat op bladz. 20 e. v. de voordeelen van den persoonlijken dienstplicht kort, doch hoogst zakelijk uiteenzet. Trouwens, met de afschaffing der dienstvervangings staat of valt het geheele stelsel der Meerderheid, al ware het alleen maar, omdat bij de voorgestelde belangrijke uitbreiding van het leger het vereischte getal officieren, onderofficieren en korporaals langs anderen weg niet, of althans niet zonder zeer groote geldelijke opofferingen zou te bekomen zijn.

Is de opnemings van dienstplichtigen in de rijen van het kader een financieele eisch, het stelsel der dienstplichtige luitenants verdient ook nog om eene andere reden aanbeveling. Meermalen hoorden we beweren, dat er in het leger eene zekere malaise heerscht, en dat, naast het gemis aan vertrouwen in de deugdelijkheid der bestaande legerinrichting, de uiterst trage bevordering daarvan de hoofdoorzaak zoude zijn. In die bewering moge eenige overdrijving zijn, geheel ongegrond is zij niet. Als men zich — terecht of ten onrechte — herhaaldelijk hoort toeroepen, dat men eigenlijk een

Sisyphuswerk verricht, want dat het leger in zijn tegenwoordigen vorm toch niet aan zijne bestemming kan beantwoorden; als men eerst na ruim twintig-jarigen officiersdienst den kapiteinsrang verkrijgt, met het vooruitzicht tevens, dat op verdere bevordering door de meerderheid niet behoeft gerekend te worden, dan behoort er meer dan gewone veerkracht toe, om zijn taak te blijven vervullen met die opgewektheid van geest en die zelfopofferende toewijding, zonder welke iedere paedagogische arbeid, en dus ook die van den officier in vreedstijd, onmogelijk vruchtdragend kan zijn. Bevordering bij keuze kan dit euvel niet verhelpen. Zij baat slechts enkelen en werkt, althans in een klein leger, te tijdelijk. Alleen eene veranderde pensioenwet, waarbij o. a. reeds na betrekkelijk korten dienstdienst recht op een gedeelte van het pensioen wordt toegekend, en eene wijziging in de verhoudingen tusschen de verschillende rangen kunnen tot eene rationeele oplossing van het vraagstuk leiden. Het laatste is evenwel, wil men niet in andere groote nadeelen vervallen, alleen uitvoerbaar, door, zooals dan ook door de Commissie wordt voorgesteld (1), de lagere rangen voor een deel te doen innemen door dienstplichtigen, die, na tot officier te zijn opgeleid, naar hunne haardsteden terugkeeren en daar hunne gewone bezigheden hervatten. De ondervinding der laatste jaren heeft echter zonneklaar bewezen, dat zonder de invoering van den persoonlijke dienstplicht niet op stof voor deze categorie van officieren behoeft gerekend te worden.

De vrees van sommigen, dat door de indeeling van reserve-luitenants de goede aanvoering van den troep in gevaar zou worden gebracht, kunnen wij niet deelen. Alles komt hier aan op de vraag, of zekere grenzen niet worden overschreden en of voor eene deugdelijke opleiding van het reservekader zorg wordt gedragen. Als echter, gelijk bij de voorgestelde organisatie, zoowel de compagnie veld- als de compagnie vestinginfanterie, behalve den kapitein, twee vrijwillig dienende en twee dienstplichtige luitenants telt, achten we eene betrouwbare aanvoering ten volle verzekerd. Ook bij de overige wapens is de Commissie naar ons oordeel in deze richting met de noodige omzichtigheid te werk gegaan. Ten overvloede wenschen wij te dezer plaatse nog in herinnering te brengen, dat ook in de rijen van het Deutsche veldleger een betrekkelijk groot aantal reserve-officieren plaatsnemen, en dat in 1870 reeds na de eerste groote slagen onderscheiden Deutsche compagnieën door reserve-officieren werden aangevoerd.

Een andere factor, die voor de beoordeeling van het gehalte van den troep eene hooge beteekenis bezit, is de graad van geoefendheid, vooral in den tegenwoordigen tijd. Terecht wijst de Commissie er op, dat in het hedendaagsche gevecht de vreeselijke uitwerking der vuurwapenen dwingt,

(1) Volgens Bijlage XIII van het Verslag zouden de rangsverhoudingen voor de vrijwillig dienende officieren bij de infanterie niet onbelangrijke veranderingen ondergaan. Bij de voorgestelde organisatie toch zouden op 1 hoofdofficier 10 kapiteins en luitenants en op 1 kapitein 2,2 luitenant komen, terwijl die cijfers bij de bestaande organisatie respectievelijk 15,7 en 2,9 bedragen. Bij de andere wapens zijn de wijzigingen uit den aard der zaak geringer.

de gesloten orde reeds op grooten afstand van den vijand prijs te geven, zoodat de leiding der manschappen veel moeilijker is geworden dan vroeger, terwijl juist door diezelfde vuuruitwerking het aantal leiders, officieren en minder kader, spoedig op geduchte wijze zal slinken. De oogenblikken, waarop de man geheel aan zichzelf zal zijn overgelaten, zullen dientengevolge op het gevechtsweld verre van zeldzaam zijn, en onder die omstandigheden kan slechts bij een krachtig ontwikkeld plichtbesef en eene groote individueele geoefendheid op eene goede uitkomst worden gerekend. Niet alleen verschillende zinsneden in het Verslag, doch ook de samenstelling van het veldleger, waarbij de bedoelde invloeden zich vermoedelijk het sterkst zullen doen gevoelen, uit de jongste lichtingen, terwijl de oudere bij de reserve- en de depottroepen worden ingedeeld, bewijzen dan ook, dat de Commissie het met ons eene onverantwoordelijke handeling zou achten, onvoldoend geoefende troepen tegen den vijand in het vuur te brengen. Toch geven hare voorstellen ons niet, wat wij gewenscht, ook niet wat wij verwacht hadden. Wellicht is de samenstelling der Commissie, waarin het Kamer-element zeer sterk, het leger daarentegen slechts zwak, en de infanterie, het hoofdwapen, in het geheel niet vertegenwoordigd was, hierop niet zonder invloed geweest.

Vergeleken bij den thans bestaanden toestand, is er zelfs achteruitgang. Eerstens is er verlies wegens de verlenging van den dienstdienst met drie jaren, een verlies, dat door de betrekkelijk geringe uitbreiding, welke de herhalings-oefeningen zouden ondergaan, o. i. niet geheel zou worden vergoed. Toch zouden ook wij aarzelen, den duur of het aantal dier herhalingsoefeningen te verhoogen, uithoofde van de groote lasten, welke zij aan de dienstplichtigen, waaronder in de laatste dienstjaren ongetwijfeld vele gehuwde mannen zullen worden aangetroffen, veroorzaken. Evenmin zouden wij durven adviseeren, een korteren dienstdienst te stellen, omdat dit dadelijk tot vermeerdering van den financieelen druk zou leiden. Wel meenen wij echter, dat juist de verlenging van den dienstdienst eene reden had behooren te zijn, om den eersten oefeningstijd althans niet in te krimpen en eene zoodanige regeling te treffen, dat de oefening gedurende het eerste verblijf onder de wapenen onder de meest gunstige voorwaarden kon plaats hebben. Aan die eischen is echter niet voldaan.

Volgens de voorstellen der Commissie toch zou de eerste oefeningstijd voor de onbereden wapens, enkele uitzonderingen daargelaten, twaalf, en voor de bereden wapens achttien maanden duren, terwijl die duur thans feitelijk, krachtens de wettelijke bepalingen omtrent het blijvend gedeelte, voor ongeveer de helft der manschappen zeventien à achttien, en voor de plaatsvervangers bij de bereden wapens zelfs vier-en-twintig maanden bedraagt. Wel zal nu door eene meer oordeelkundige keuze van het tijdstip van oproeping bij de infanterie en de vestingartillerie het gehalte der oefening eenigszins winnen, doch hiertegenover staat, dat een geleidelijke oefenings-

gang juist voor deze wapens door andere invloeden, t. w. de onderbreking der oefening voor de helft der dienstplichtigen gedurende den winter, en de vermenging van geheel ongelijksoortige elementen op verschillende tijdstippen van het jaar, in niet geringe mate zal worden bemoeilijkt.

De onderbreking der oefening voor een deel der bij de infanterie en de vestingartillerie ingedeelden is een gevolg der voorgestelde bepaling, om ter voorziening in de behoefte aan manschappen voor wacht- en andere diensten, de helft der dienstplichtigen gedurende de maanden November, December en Januari met verlof te zenden en daarna van Februari tot Mei weder in te lijven. Zoodoende zal de getalsterkte der compagnieën aan reeds gediend hebbende manschappen van 1 November tot 1 Mei zoo gering zijn, dat de oefening daaronder ontegenzegglijk schade zal lijden. Had de Commissie dan ook kunnen besluiten den eersten oefeningstijd voor de onbereden wapens op vijftien maanden te stellen, de winst zou o. i. groot zijn geweest. De sterkte der compagnieën zou niet alleen het geheele jaar door voldoende zijn gebleven, doch de compagniescommandant zou ook veel meer dan thans gelegenheid hebben gehad, bij de eerste opleiding der recruten van reeds geoefende manschappen partij te trekken. Volkomen juist is het, wat BLUME (1) omtrent dit onderwerp zegt: »*In jeder guten Erziehungsanstalt wird die Mitwirkung der reiferen Zöglinge zur Heranbildung der jüngeren in Anspruch genommen, weil das Beispiel und das Zureden Gleichstehender in vieler Beziehung mehr vermag oder doch schneller zum Ziele führt, als Belehrung und Ermahnung der Erzieher. Dies gilt in hohen Masse auch von der militärischen Erziehung. Die Kräfte der Offiziere und Unteroffiziere, wären sie noch so zahlreich, würden gar nicht ausreichen, um die Rekruten in alle Einzelheiten des ihnen so fremdartigen militärischen Lebens einzuführen; mindestens würde darüber viel kostbare Zeit verloren gehen, während welcher die Anforderungen an die Zucht und Disciplin innerhalb der Truppentheile tief herabgestimmt bleiben müssten, so lange und so tief, dass selbst die Erzieher der Gefahr ausgesetzt wären, hierdurch im Laufe der Jahre den richtigen Maszstab für das in jener Hinsicht zu Erstrebende zu verlieren.*

»*Wesentlich anders gestaltet sich die militärische Erziehung, wenn die Rekruten in Kadres eingestellt werden, welche eine überwiegende Zahl in ihrer Ausbildung bereits vorgeschrittener Soldaten enthalten. Nur in solchen Kadres finden die Neueintretenden ausreichende Belehrung und sicheres Fahrwasser, nur in ihnen haben sie von Anbeginn ihrer Dienstzeit das Bild der strengen Zucht und Ordnung vor Augen, welcher sie sich unterwerfen sollen.*»

Vermoedelijk heeft de vrees voor te groote verhooging van den druk der Commissie weerhouden, den eersten oefeningstijd voor de infanterie en de vestingartillerie met drie maanden te verlengen. Die vrees komt ons echter overdreven voor. Zeer zeker, het budget van oorlog zou met ongeveer $\frac{1}{2}$ millioen worden verhoogd, doch feitelijk zou dit voor de helft slechts zijn

(1) *Strategie. Eine Studie von BLUME. Berlin 1882.*

eene verplaatsing van den last. Of zou men soms meenen, dat de dienstplichtige, die op 1 November voor drie maanden met verlof vertrekt, voor zijn eigen onderhoud zal zorgen? Bij enkelen mag dit het geval zijn, bij de groote meerderheid zal de gelegenheid, wellicht ook de lust daartoe ontbreken. De winterverlofgangers zullen ten laste komen van het gezin, waartoe zij behooren, en hun verlof grootendeels in ledigheid doorbrengen. Dat dit bezwaar wel eenigszins door de Commissie is gevoeld, meenen wij te mogen afleiden uit haar voorstel, om voor hen, die gedurende de drie wintermaanden geen gelegenheid mochten hebben in hun onderhoud te voorzien, m. a. w. die zichzelf een brevet van armoede geven, de mogelijkheid te openen, dien tijd onder de wapenen te blijven. Doch hierdoor wordt wel het belang van enkele personen, doch niet, of althans niet genoegzaam, dat van het leger gebaat. Ook het billijkheidsbezwaar, dat de minderheid der Commissie blijkens hare Nota tegen den bedoelden maatregel heeft, komt ons niet ongegrond voor.

Onze tweede grief met betrekking tot de oefening, inzonderheid van de infanterie, gold de samenvoeging op verschillende tijdstippen van het jaar van zeer heterogene elementen. Zoo zou bij de veldinfanterie reeds in het begin van Mei eene oudere lichting voor herhalingsoefening onder de wapenen komen, half-Juni eene andere, half-Augustus de derde. Die opkomst in de eerste dagen van Mei lacht ons weinig toe. Op dat tijdstip toch kunnen de op 1 Februari opgekomen recruten nog niet geacht worden, reeds ver genoeg gevorderd te zijn, om ze gezamenlijk met eene oudere lichting te oefenen, zonder dat een der twee deelen er schade van ondervindt. Omstreeks half-Juni is de toestand reeds gunstiger. Alsdan blijven echter, als men van half-Juli tot half-Augustus wegens de drukke werkzaamheden op het platteland geen herhalingsoefeningen wil houden, een maatregel waarvoor ontegenzeggelijk veel pleit, eigenlijk slechts twee oproepingstermijnen beschikbaar: half-Juni en half-Augustus. Waar dus, gelijk bij de veldinfanterie, jaarlijks drie lichtingen voor herhalingsoefeningen moeten opkomen, zou men genoodzaakt zijn beide keeren $1\frac{1}{2}$ lichting of wel eenmaal 2 lichtingen te gelijk op te roepen (1). Daar wij echter met de Commissie van oordeel zijn, dat eene goede oefening der compagnieën eischt, de sterkte dezer onderdeelen tijdelijk tot minstens halve oorlogssterkte op te voeren, zouden wij hierin eer een voor- dan een nadeel zien. »Wenn" zoo zegt wederom BLUME, »die Kadres so schwach sind, dass in ihnen die Thätigkeit kriegsstarker Truppenkörper nicht wenigstens zu annähernd richtigem Ausdruck gebracht werden kann, so setzen sich bei Lehrern und Lernenden falsche Vorstellungen fest, welche im Kriege leicht gefährlich werden, oder es geräth gar, zumal in langem Frieden, die Schule auf Wege, welche abseits des Zieles der Ausbildung für den Krieg liegen.

(1) Met het oog op de gelegenheid tot huisvesting zou het eerste vermoedelijk de voorkeur verdienen.

Nog ernstiger bezwaar dan tegen de indeeling der herhalingsoefeningen, hebben wij echter tegen de opkomst der dienstplichtigen met verkorten oefeningstijd (3 maanden) omstreeks half-Juni (1). Het is mogelijk, dat deze manschappen (10 à 11 per compagnie en per lichting), zooals de Commissie aanneemt, omstreeks eind-Juli voldoende gevorderd zullen zijn, om aan de oefeningen der compagnie te kunnen deelnemen, maar of de, in de periode eind-Juli tot half-September door de compagnie te houden oefeningen nu juist de voor de bedoelde dienstplichtigen meest geschikte zullen zijn, mag met grond worden betwijfeld. Naar ons oordeel is het gevaar niet gering, dat of de geleidelijke gang van de oefening der manschappen met vollen oefeningstijd zal worden gestoord en vertraagd, of wel, dat de manschappen met verkorten oefeningstijd zullen worden beschouwd als bijloopers, aan wier opleiding niet de volle zorg behoeft te worden besteed. Het laatste achten wij het meest waarschijnlijk, eensdeels wegens het geringe aantal der bedoelde manschappen, en anderdeels, omdat zij, eenmaal met groot verlof vertrokken, wellicht nooit bij de compagnie terugkeeren. Dat zij van het bijwonen der groote manoeuvres veel nut zouden hebben, mag in elk geval gerust als eene illusie worden beschouwd. Veeleer zal het tegenovergestelde het geval zijn. Voor manschappen, die nog slechts een paar maanden oefening achter den rug hebben, zijn van groote manoeuvres meer na- dan voordeelen te verwachten.

Door inlijving der dienstplichtigen met verkorten oefeningstijd op 1 Februari zouden zeker de door ons genoemde nadeelen worden opgeheven. Het kan echter niet worden ontkend, dat met het oog op het jaargetijde het tijdvak 1 Februari tot 1 Mei, niet gelijk staat met de periode 15 Juni tot 15 September. Bovendien zijn er nog andere redenen, waarom wij de oplossing van het vraagstuk liever in andere richting zouden zoeken, ten einde zoodoende te trachten, aan meerdere bezwaren tegelijk te gemoet te komen.

Hoe men namelijk de oefening der dienstplichtigen met 3 maanden actieven diensttijd ook regele, altijd zal het nadeel blijven bestaan, dat bij deze manschappen reeds na zeer weinige jaren van de eenmaal verworven geoefendheid nog slechts uiterst flauwe sporen zullen overblijven. In het stelsel der Commissie nu, waarbij de depottroepen slechts eene geringe getalsterkte verkrijgen, zou zich zeer goed de mogelijkheid kunnen voordoen, dat reeds 4 à 6 weken na het begin der vijandelijkheden, manschappen der 7de en 8ste lichting geroepen werden, om ter aanvulling van verliezen bij het leger in te treden. Ook hierin dient dus o. i. verbetering te worden gebracht.

Eene aanzienlijke verhooging van het aantal jaarlijks voor verkorte oefening in te lijven manschappen zou hiertoe het middel kunnen zijn. Neemt men bijv. aan, dat het contingent dezer dienstplichtigen werd opgevoerd tot circa 10.000 man, waarvan $\pm$ 8000 voor de infanterie en de overigen voor de

(1) Bij de vele administratieve werkzaamheden, welke van de onophoudelijke mutatiën het gevolg zullen zijn, is de voorgestelde indeeling van 1 adjudant-onderofficier per compagnie, boven en behalve den sergeant-majoor, waarlijk geen weelde.

vestingartillerie werden bestemd, dan zouden, bij behoud der voorgestelde organisatie, twee lichtingen reeds voldoende zijn, om het vereischte aantal manschappen te leveren. In de wet zou dan de bepaling behooren te worden opgenomen, dat de volgende lichtingen eerst bij intredende behoefte zullen worden opgeroepen. Hieruit zouden verschillende voordeelen voortspuiten. Eerstens zou bij het uitbreken van een oorlog, wegens het geringere verlies van verkregen geoefendheid, reeds dadelijk over aanvullingsmanschappen van beter gehalte kunnen worden beschikt (militair voordeel), terwijl ten andere voor dit doel veel minder spoedig de toevlucht zou behoeven te worden genomen tot oudere lichtingen, waarin het aantal gehuwden en verzorgers van gezinnen uit den aard der zaak veel grooter zal zijn (maatschappelijk voordeel). De landweer zou vermoedelijk voor aanvulling van het leger wel nooit behoeven te worden aangesproken. Daarentegen zou de getalsterkte van dit deel der krijgsmacht aanzienlijk worden verhoogd, niettemin, het valt niet te ontkennen, eenigszins ten koste van het gehalte.

Het ligt echter voor de hand, dat het veel hogere jaarlijksche contingent de bezwaren, die aan de oefening der depottroepen bij de compagnieën van het veld- en bezettingsleger zijn verbonden, slechts zouden vergrooten. Daarom zouden wij die depottroepen reeds in tijd van vrede willen afscheiden van de overigen. We zijn het met de Commissie volkomen eens, dat al die onderdeelen der krijgsmacht, welke bestemd zijn, dadelijk bij den aanvang van den krijg tegenover den vijand op te treden, slechts in een staand of in een kaderleger op deugdelijke wijze kunnen worden geoefend en gevormd, en dat in deze richting van eene invoering van het zuivere militiestelsel, zooals dit in Zwitserland bestaat, niets dan teleurstellingen zouden te wachten zijn. Doch dit geldt o. i. niet van de depottroepen, aan welke, zooals ook de Commissie doet uitkomen, veel minder hooge eischen behoeven te worden gesteld. Voor hen zou eene opleiding, geschoeid op Zwitsersche leest, naar ons oordeel alleszins aanbeveling verdienen. In overeenstemming daarmede zouden de oefeningen moeten plaats hebben onder toezicht en leiding van tijdelijk bij de depottroepen te detachteren vrijwillig dienend kader, bijgestaan door een betrekkelijk groot aantal dienstplichtige officieren, onderofficieren en korporaals. Het tijdvak 15 Juni—15 September zou voor de oefeningen het meest geschikt zijn, daar het alsdan vermoedelijk mogelijk zou blijken, die oefeningen, althans voor de infanterie, in kampen te doen plaats hebben. Of eene opkomst onder de wapenen gedurende twee maanden in het eerste en gedurende ééne maand in het tweede jaar niet de voorkeur zou verdienen boven eene enkele oproeping van drie maanden, zou een punt van nadere overweging behooren uit te maken.

De practische vorming van het dienstplichtige kader zou bij het door ons aanbevolen stelsel grootendeels in dezelfde kampen kunnen en zelfs moeten plaats hebben, terwijl de voor de oefeningen gebruikte vrijwillig dienende officieren en onderofficieren op andere tijden van het jaar beschik-

baar zouden komen voor de theoretische opleiding van dit kader aan de officiers- en onderofficiersscholen, die wij voor dit doel zouden willen oprichten. Hoe de Commissie die opleiding zou geregeld wenschen, is uit het Verslag niet op te maken, daar dit zich in deze richting bepaalt tot de mededeeling, dat aan de opleiding der dienstplichtigen tot kader de grootste zorg moet worden besteed. Is het echter de bedoeling, zooals we vermoeden, die opleiding te doen plaats hebben bij de compagnieën van het veld- en vestingleger, dan verdient het opmerking, dat eene zoodanige regeling ook al weder oorzaak zou worden, dat het vrijwillig dienende kader gelijktijdig zijne aandacht en zijne krachten in verschillende richtingen zou moeten verdeelen en zich niet uitsluitend aan de vorming der dienstplichtigen met vollen oefeningstijd zou kunnen wijden. Niemand kan twee heeren dienen. Zoodoende zou dus ook in dit opzicht de afscheiding al weder ten goede komen aan het leger 1ste linie, van welks deugdelijkheid alles afhangt.

Voor de uitbreiding van het jaarlijksche contingent pleit nog eene overweging. De Commissie stelt den eisch, dat het dienstplichtige kader voor den vollen oefeningstijd van twaalf en achttien maanden (eerste verblijf) zal worden ingelijfd. De eenige, aan deze dienstplichtigen toe te kennen voorrechten zouden hierin bestaan, dat zij bij elkander zouden kunnen worden gehuisvest en gezamenlijk menage zouden kunnen houden, en dat hun de keuze van korps en garnizoen zou worden gelaten. Voorts zou hun kunnen worden vergund voor eigen rekening kleeding van fijnere stof te dragen en zouden zij bij uitstekend gedrag in aanmerking kunnen komen, om ten huize hunner ouders of bloedverwanten verblijf te houden, terwijl de Commissie ten slotte nog aanbeveelt, hun een uiterlijk kenteeken te geven. Daargelaten nog, dat sommige dezer voorrechten, in het oog van een groot aantal militairen, van zeer bedenkelijken aard zijn en in de practijk niet onwaarschijnlijk tot vele moeilijkheden aanleiding zouden geven, rijst bovendien bij ons twijfel, of zij bij eene jaarlijksche lichting van niet meer dan 15.000 à 16.000 man wel voldoende zouden zijn, om de geregelde aanvulling van een dienstplichtig kader ter sterkte van 762 officieren en 5085 onderofficieren en korporaals te verzekeren. In elk geval zouden in dit opzicht meer waarborgen worden verkregen, als het contingent werd uitgebreid en bij de regeling der opleiding van het dienstplichtige kader de Zwitsersche bepalingen meer ten voorbeeld werden genomen. Met name onder de meer ontwikkelden, derhalve juist onder hen, uit wie het dienstplichtige kader moet worden geput, worden vermoedelijk tal van personen aangetroffen, voor wie het een veel drukkender last is, 1 of $1\frac{1}{2}$ jaar achtereen onder de wapenen te komen, dan gedurende eenige opvolgende jaren telkens voor enkele maanden of weken tot oefening te worden opgeroepen, vooral zoo bij de vaststelling van de tijdstippen en den duur dier oproeping zoo veel doenlijk rekening wordt gehouden met de belangen van de klasse van personen, waartoe de dienstplichtige behoort. Om den toeloop nog meer te

verzekeren, zou aan hen, die zich vóór de loting tusschen de beide deelen van het contingent tot het bekleeden van een graad of rang wilden verbinden en aan de met het oog op die bestemming te stellen eischen voldeden, het recht op eene zoodanige opleiding kunnen worden toegekend. Zij zouden dan niet aan de loting deelnemen.

Tegenover de hier genoemde voordeelen, aan de uitbreiding van het contingent voor verkorte oefening verbonden, zou geen ander nadeel staan dan dit, dat zoowel de persoonlijke als de financieele druk wederom eenigszins werd vermeerderd. Hoe weinig echter de laatste zou toenemen, blijkt hieruit, dat, bij opvoering van het contingent voor verkorte oefening tot 10.000 man, het budget van oorlog volgens de cijfers van het Verslag zelf met niet meer dan $\frac{1}{2}$ miljoen zou worden verhoogd. En wat de verzwareing van den persoonlijke druk betreft, deze zou slechts binnen zekere grenzen als een schadepost mogen worden beschouwd. Immers, hoe meer de vrijstellingen worden beperkt, hoe sneller en krachtiger ook het besef zal doordringen, dat op alle burgers van het vaderland ernstige, niet af te koopen plichten rusten, hoe meer de algemeene belangstelling in het leger, als onmisbaar orgaan van den Staat, zal toenemen, hoe eer een fier gevoel van weerbaarheid en volkskracht zal worden gewekt. Ook zijn de vrijstellingen wegens broederdienst en als eenige wettige zoon, die natuurlijk zouden moeten vervallen of althans aanmerkelijk beperkt, niet geheel van onbillijkheid vrij te pleiten. Het moge in het algemeen waar zijn, dat de lasten van den dienstplicht bij velen meer op het huisgezin drukken, dan op het individu, er zijn toch ook talrijke, zeer talrijke uitzonderingen op dien regel. Niettemin zouden ook wij aan het gezin eenige verlichting willen schenken, door — op soortgelijke wijze als door de Commissie is voorgesteld, vrijstelling wegens broederdienst te verleenen — aan een deel der broeders het recht toe te kennen, om slechts voor verkorte oefening te worden ingelijfd.

Wie trouwens bezwaren moge hebben tegen de niet-vrijstelling der eenige wettige zoons, zeer zeker niet de heer SPRUIJT. Gebruik makende van de aan de leden der Commissie verleende vrijheid, om hun, van dat der Meerderheid afwijkend gevoelen in een afzonderlijk advies aan den Koning kenbaar te maken, heeft deze in eene aan het Verslag toegevoegde Nota een welsprekend pleidooi geleverd tegen de vrijstelling der eenige wettige zoons en tegelijkertijd vóór de vrijstelling der zoogenaamde „kostwinners,” d. w. z. personen, die door hun arbeid in de behoeften van het gezin, waartoe zij behooren, voorzien.

Al mag men slechts met moeite een glimlach onderdrukken, als de Steller der Nota beweert, dat de Staat door de vrijstelling der eenige wettige zoons wel geen partij kiest voor het Nieuw-Malthusianisme, maar toch de verspreiding dier leer krachtig in de hand werkt, het kan niet worden ontkend, dat de overige argumenten vrij wat meer gewicht in de schaal leggen. Terecht wijst de heer S. er op, hoe in het stelsel der Commissie,

om vooral voor de gezinnen den druk niet te zwaar te maken, de billijkheid er toe zou moeten leiden, den huisvader, die vele zonen tot degelijke burgers opleidt, bij zijne moeilijke taak minder zwaar te belasten, dan een ander, wien de opvoeding van den eenigen zoon in den regel veel minder inspanning kost; hoe voorts de vrijstelling van alle eenige wettige zoons voor tal van meer gegoede ouders den zoo wenschelijken prikkel zou wegnemen, die hen anders bij invoering van den persoonlijken dienstplicht zou aansporen, hun zoon zoo op te voeden, dat hij niet al te pijnlijk wordt aangedaan door de vermoeyenissen en ontberingen van het soldatenleven en de zelfbeheersching verkrijgt, die noodig is, om aan de strenge eischen der krijgstuclit te voldoen; en eindelijk, hoe men in eene dwaling verkeert, als men aanneemt, dat onder de eenige wettige zoons een betrekkelijk groot aantal eenige kostwinners zou worden gevonden. Immers, onder de minder gegoede standen zijn eenige zoons vermoedelijk zeldzamer dan onder de gegoede, terwijl in elk geval een talrijk gezin in het algemeen moeilijker den kostwinner kan ontberen dan een klein.

Met betrekking tot de eenige kostwinners erkent de Commissie trouwens zelve, zij het dan ook slechts in bedekte termen, dat zij hunne vrijstelling in beginsel volkomen juist acht, en dat alleen de bezwaren aan de toepassing verbonden, haar hebben weerhouden, tot die vrijstelling te adviseeren. Zij vreesde aanleiding te geven, niet alleen tot ontduiking der bepalingen, maar vooral tot het afhankelijk maken der vrijstellingen van de bijzondere inzichten van ambtenaren, waaruit onvermijdelijk, zelfs bij de meest goede trouw en de beste plichtsbetrachting, belangrijke verschillen voor de onderscheiden provinciën of gemeenten zouden voortvloeien. Niemand zal die vrees geheel ongegrond noemen. Ten dezen aanzien wettelijke voorschriften te maken, waarbij niet nu en dan door de uitvoerders onbillikheden zouden worden begaan, mag gerust tot de onmogelijkheden worden gerekend. Ook het door den heer SPRUIJT aanbevolen stelsel, waarbij de wet eenige categorieën van vrij te stellen kostwinners zou noemen en de beoordeeling, of iemand tot eene dier categorieën behoorde, zou worden opgedragen aan gemeentelijke of wijkcolleges van vijf leden, door den Koning uit een door den Gemeenteraad voor te dragen dubbeltal te benoemen, zou nog wel aan dit euvel mank gaan. Doch liever dit, dan eene regeling, waarbij wegens dergelijke praktische bezwaren een algemeen als billijk erkend beginsel wordt prijsgegeven, en daarentegen, bij wijze van compensatie, een ander beginsel van hoogst twijfelachtige billijkheid wordt ingevoerd. We zouden echter meenen der Commissie onrecht te doen, als we van dit onderwerp afstapten zonder de opmerking, dat zij, door de aanwijzing van den oudsten zoon eener weduwe voor verkorte oefening, en door ontheffing van den werkelijken dienst te verleenen aan hem, die bij vooroverlijden zijns vaders het door dezen uitgeoefend bedrijf voortzet, ten einde in de behoeften van het achtergebleven gezin te voorzien, eene schrede heeft gezet op den door ons gewenschten weg.

Een soortgelijk standpunt als ten opzichte van de niet-vrijstelling der eenige kostwinners, heeft de Commissie ingenomen met betrekking tot de invoering eener krigsbelasting (1). Had zij er zich toe bepaald, zich onbevoegd te verklaren tot het uitbrengen van een advies omtrent de grondslagen, waarnaar de aanslag in deze belasting zou moeten worden bepaald, er eenvoudig op gewezen, dat deze aangelegenheid vermoedelijk later bij afzonderlijke wet, tegelijk met andere wijzigingen in ons belastingstelsel zou kunnen worden geregeld, we zouden er vrede mee hebben gehad. Doch de Commissie gaat veel verder en haar Verslag zal later een wapen zijn in de handen van de tegenstanders der bedoelde belasting. Op bladz. 19 en 20 toch lezen wij: »Hoewel voor de invoering van een zoodanigen maatregel (heffing eener krigsbelasting) in beginsel wel iets moge zijn te zeggen, daar eene wet op den dienstplicht nooit zóó kan worden gemaakt, dat zij volkomen gelijk op allen drukt, zoo zijn er toch meer redenen, waarom wij meenen de invoering eener krigsbelasting niet te moeten aanbevelen, van welke redenen niet de minst gewichtige deze is, dat een goede maatstaf ter bepaling van den aanslag in die belasting ontbreekt.» Omdat derhalve in de practijk de hoogste rechtvaardigheid niet kan worden verkregen, moet in de wet eene onbillijkheid tot stelsel worden verheven. Met eene dergelijke redeneering kunnen wij ons onmogelijk vereenigen. Wil eene krigsregeling de sympathie der natie verwerven, wil zij in waarheid populair worden, dan zal wel een harer eerste vereischten zijn, dat de druk zoo gelijkmatig mogelijk zij verdeeld. Volkomen gelijkheid, we geven het gaarne toe, is onbereikbaar, maar men kan haar toch meer nabij komen, dan bij aanneming van de voorstellen der Commissie zou geschieden. In dat geval toch zouden van de 40.000 jongelieden, die jaarlijks den dienstplichtigen leeftijd bereiken, hoogstens 16.000 voor een korteren of langeren termijn tot oefening onder de wapenen worden geroepen, terwijl op de overige 24.000 in vreedestijd, behoudens de vervulling van enkele formaliteiten, geene enkele militaire verplichting zou rusten. Onder de eerstgenoemden zullen ongetwijfeld velen zijn, vooral onder de meer gegoede standen, voor wie de inlijving ten gevolge heeft, dat hun opvoedingsperiode met een jaar of meer wordt verlengd en daarentegen het tijdvak, waarin zij het aan hunne opvoeding besteede kapitaal in den een of anderen vorm aan de maatschappij moeten terugbetalen, met even zooveel wordt verkort. Aan de vrijgestelden, waaronder zeer zeker slechts betrekkelijk weinigen zullen zijn, die door de oorzaak hunner vrijstelling in hun burgerlijke carrière worden belemmerd, wordt derhalve een financieel voordeel toegekend, en al kan de ongelijkheid nu niet in den vorm eener belasting geheel worden opgeheven, die belasting zou toch wel degelijk veel kunnen nivelleeren. De al te scherpe kanten zouden worden weggenomen. Daarom hadden wij gewenscht en gehoopt, dat de Commissie

(1) De naam »krigsbelasting» achten wij minder gelukkig gekozen, daar deze belasting nooit iets anders zou kunnen zijn dan een equivalent voor militairen vreedesdienst.

het beginsel eener vrijstellingsbelasting krachtig had voorgestaan en de opneming van dat beginsel in de wet had aanbevolen. De wijze van toepassing zou, dit wordt door ons erkend, vermoedelijk het best bij eene afzonderlijke wet kunnen worden geregeld.

Hadden wij ernstige bezwaren tegen de adviezen der Commissie, ten aanzien der vrijstellingen en der invoering eener krijgsbelasting, geheel gaan wij met haar mede, waar zij de wenschelijkheid betoogt, om, ter bevordering eener meer algemeene beoefening van de gymnastiek, deze onder de vakken van gewoon lager onderwijs op te nemen. Terecht wijst het Verslag er op, hoe niet alleen de militaire, doch ook de algemeene maatschappelijke belangen door een zoodanigen maatregel zouden worden gebaat, en hoe de bezwaren, welke bij den eersten aanblik rijzen tegen het denkbeeld, om in de wet op het lager onderwijs voor te schrijven, dat op iedere lagere school onderwijs zal worden gegeven in de gymnastiek, verdwijnen, wanneer men dat onderwijs beperkt tot de meer eenvoudige oefeningen, in den geest zooals zij bij het leger tijdens de eerste opleiding van den recruit worden gehouden. Wij zouden het dan ook ten zeerste betreuren, als de in den laatsten tijd van verschillende zijden aangewende pogingen, om bij de ahangig zijnde herziening der wet op het lager onderwijs de gymnastiek tot verplicht leervak op alle scholen te decreteeren, niet met een gunstigen uitslag mochten worden bekroond.

Om van den maatregel de meest mogelijke militaire voordeelen te plukken, zou natuurlijk de voortzetting der gymnastische oefeningen na het verlaten der lagere school krachtig moeten worden aangemoedigd, ten einde langs dien weg eene meer onmiddellijke aansluiting te bekomen tusschen die oefeningen en het onderricht in de behandeling der wapenen aan jongelieden van 17—19 jaar, dat wij met de Commissie gaarne uitgebreid zouden zien tot gemeenten, die geen garnizoensplaatsen zijn, voor zoover daartegen geen overwegende bezwaren bestaan.

Evenzeer onderschrijven wij gaarne het in het Verslag gegeven advies om de schietoefeningen, door het verleenen van subsidiën voor den aanleg van schietbanen, het uitloven van prijzen van Rijkswege, de verschaffing van wapens en munitie en zoo mogelijk ook van personeele hulp en voorlichting, zooveel doenlijk te vergemakkelijken. Alleen zouden wij de vraag willen stellen, of het niet wenschelijk zou zijn, in deze richting nog eene schrede verder te gaan en het verschieten van een zeker aantal patronen per jaar in een bepaald aantal oefeningen verplichtend te stellen voor hen, die met groot verlof zijn, in de jaren, waarin zij niet tot herhalingsoefeningen worden opgeroepen, en voor de landweermannen. Vooral bij een betrekkelijk korten oefeningstijd moet er met inspanning van alle krachten naar gestreefd worden, de manschappen voor hunne inlijving lichamelijk tot den militairen dienst voor te bereiden, en dient hun later ruime gelegenheid te worden verschaft, het in den dienst geleerde zoo goed mogelijk te onderhouden.

Tevens zou langs dezen weg, meer dan anders, in de landweer het besef levendig blijven, dat met de uittrede uit het eigenlijke leger nog niet alle militaire verplichtingen zijn vervuld. Er zou meer eenheid en samenhang in blijven, wat vooral voor de tot kust- en grensbewaking te bestemmen deelen als een niet gering voordeel zou moeten worden beschouwd.

Ons rest thans nog de Nota der Heeren REUTHER, BROUWERS en MUTSAERS. Reeds in den aanvang merkten wij op, dat die Nota met onmiskenbaar talent is geschreven, en dat de Minderheid hare reeds in bres geschoten vesting met buitengewone hardnekkigheid verdedigd heeft. Met meesterlijken tact zijn de gebreken van het in de Nota in grove trekken aangeduide legerstelsel onder een sluier van blinkend zilvergaas bedekt, zoo goed zelfs bedekt, dat we ons bij de eerste lezing herhaaldelijk de vraag stelden, of wij, met onze wenschen tot verhooging der geoefendheid, tot uitbreiding van het contingent en tot nivelleering van den druk, eigenlijk niet dichter bij de Minderheid dan bij de Meerderheid stonden, en of niet juist onze voorstellen eene brug zouden kunnen vormen, waarover beide partijen elkander de hand reikten. Doch slechts kort duurde die waan. Want toen wij, aan de laatste bladzijde gekomen, nogmaals den inhoud der Nota nauwgezet overwogen en daarbij tot de slotsom geraakten, dat het stelsel der Minderheid eigenlijk hierop neerkwam, alles vrij wel bij het oude te laten, behoudens eene uiterst geringe uitbreiding van het leger en eene zeer kostbare verbetering der schutterij, zonder deze echter haar karakter van schutterij te ontnemen, toen werd het ons volkomen duidelijk, dat de afgrond, die Meerderheid en Minderheid van elkander scheidt, te breed en te diep is, om zelfs maar de gedachte aan eene overbrugging toe te laten.

De voornaamste grief der Minderheid tegen het stelsel der Meerderheid is zeer zeker de afschaffing der dienstvervanging. Althans de bezwaren aan den persoonlijken dienstplicht, vooral bij gelijktijdige verhooging van het contingent en verlenging van den dienstdtijd, verbonden, worden met de donkerste kleuren afgeschilderd, terwijl daarentegen de voordeelen van het behoud der dienstvervanging zoo breed mogelijk zijn uitgemeten. Nieuwe gezichtspunten werden ons daarbij niettemin noch in de eene, noch in de andere richting geopend. Daarom meenen wij ons hier dan ook van eene uitvoerige weerlegging van de denkbeelden der Minderheid ten opzichte van deze quaestie te mogen onthouden. We zouden slechts in herhalingen vervallen. Bovendien, welke voordeelen de dienstvervanging ook moge aanbieden, zij kunnen toch nooit opwegen tegen de nadeelen. Zij, de dienstvervanging, is en blijft de oorzaak, dat het leger niet tot volle krachtsontwikkeling kan komen, zij is en blijft gevolg en oorzaak beide van zedelijken achteruitgang der natie. Daarom is tusschen haar en ons geen verzoening mogelijk.

Nog in een ander opzicht verschilt de zienswijze der Minderheid hemelsbreed van die der Meerderheid. Terwijl nl. de laatste dienst en oefening in

het leger in vreedstijd volstrekt noodig acht voor alle afdeelingen, die dadelijk aan de landsverdediging moeten deelnemen, is de eerste van oordeel, dat voor een groot gedeelte der voor de verdediging onzer liniën en polderterreinen bestemde troepen de vereischte oefening kan worden verkregen buiten het leger, in eene goed georganiseerde schutterij. In deze richting meenen wij de adviezen der minderheid als hoogst gevaarlijk te moeten kenschetsen. In die adviezen toch wordt veel te veel vergeten, dat de oorlog — ook de vestingoorlog — thans geheel andere eischen stelt dan eene halve eeuw geleden, en dat het voor de oorlogsbruikbaarheid der schutterij in den tegenwoordigen tijd al zeer weinig zegt, dat wij aan die wapenmacht menige roemrijke bladzijde in onze geschiedenis te danken hebben. Zeer zeker, het zou dwaas zijn, te beweren, dat de bestaande inrichting der schutterijen niet voor verbetering vatbaar zou zijn. Doch zoo lang zij haar eigenlijk karakter behoudt, zal de schutterij nooit eene wapenmacht kunnen worden, waarop voor dadelijk gebruik tegenover den vijand zou mogen worden gerekend. Bovendien zal elke verbetering onmiddellijk eene aanzienlijke verzwaring van de lasten ten gevolge hebben. Ware indertijd de ontwerp-schutterijwet van den Minister REUTHER aangenomen, dan zouden volgens de berekening van den Generaal DEN BEER POORTUGAEL (1) de kosten der schutterijen jaarlijks circa $4\frac{1}{2}$ millioen hebben bedragen. Het oorlogsbudget zou dus tot circa 25 millioen zijn geklommen.

De keuze tusschen het stelsel der Meerderheid en dat der Minderheid kan, dunkt ons, dan ook niet moeilijk zijn. Wie met ons de overtuiging bezit, dat de getalsterkte van het leger ontoereikende is, om in de eerste behoeften te voorzien, dat het een misdaad moet geacht worden tegenover den Staat en een misdaad tegenover het individu, onvoldoend geöfende of gebrekkig aangevoerde troepen dadelijk tegenover den vijand te brengen, dat de gewenschte legeruitbreiding, wil zij niet tot een al te grooten druk leiden, eene verlenging van den dienstdtijd en tevens — met het oog op de vorming van dienstplichtig kader — afschaffing der dienstvervanging eischt, dat in laatstgenoemde richting de militaire en de ware volksbelangen volkomen samenvallen, en dat bij eene ingrijpende hervorming der schutterijen wel de lasten aanzienlijk zouden worden verzwaaard, doch niet de kracht in evenredigheid zou worden verhoogd, hij zal zich door den schijn niet laten verblinden en zich zonder de minste aarzeling aan de zijde der Meerderheid scharen.

Niet dat haar stelsel ons in alle deelen zou hebben bevredigd. Uit de voorgaande bladzijden bleek genoeg, dat ook wij verschillende, niet zoo geheel onbeteekenende wijzigingen wenschelijk achten. Doch ook zonder die wijzigingen zou door de aanneming van de voorstellen der Meerderheid reeds te veel verbetering in de bestaande toestanden worden gebracht, dan

(1) Grondwetsherziening urgent vooral voor de defensie. Bijlage I.

dat wij, indachtig aan het *le mieux est l'ennemi du bien*, er ons niet ten
 zeerste in zouden verheugen, zoo wij die voorstellen spoedig in eene Wet
 belichaamd mochten zien. Spoedig! Want waarlijk, de tijd dringt. Zelfs
 al werd de hervorming van ons krijgswezen in het volgende jaar wettelijk
 bekrachtigd, dan nog zou zij eerst in het begin der nieuwe eeuw volledig
 uitgevoerd kunnen zijn. De Europeesche toestanden zijn waarlijk niet van
 dien aard, dat nog langer met onze militaire hervorming zou mogen worden
 gedraald. Telkens pakken zich dreigende onweerswolken samen. Laten we
 dan zorgen, dat de storm ons niet onvoorbereid overvalle. Als het ons
 werkelijk ernst is, onze vrijheid met hand en tand te verdedigen, dan
 kunnen wij haar verdedigen en met goed gevolg verdedigen, zelfs tegen
 groote overmacht. Met den bondgenoot, dien wij in onzen bodem, in onze
 volkstraditiën bezitten, is daaraan geen twijfel mogelijk. Slechts op den
 ernstigen wil komt het aan. Door daden moet worden getoond, dat wij
 Neerlands rang in de rij der onafhankelijke staten wenschen te handhaven,
 dat wij met ORANJE niet alleen zijn, maar ook willen blijven:

»één, krachtig en vrij.»

DE SLAG BIJ NOISSEVILLE,

OP 31 AUGUSTUS 1870.

(Voorbeeld eener poging tot tactische doorbreking, tevens
bewerkt met het oog op dorpsgevechten) (1).

(Met één overzichtskaart en drie schetsen.)

Wanneer eene, in een versterkte legerplaats ingesloten troepenmacht een poging wagen wil om de vijandelijke insluitingslinie te verbreken, dan behoorren daarbij dezelfde grondbeginselen toegepast te worden, welke voor een tactische doorbreking gelden.

In verband met de richting, welke uit een strategisch oogpunt de meeste voordeelen aanbiedt, moet de hoofdaanval dus gericht worden tegen het zwakste gedeelte der vijandelijke stelling. Bij de bepaling daarvan dient rekening gehouden te worden, zoowel met den natuurlijken steun, welken het terrein den verdediger oplevert, als met de door dezen laatsten aangebrachte versterkingen en met de groepeerings der verdedigende strijdkrachten in de stelling.

Verder noopt het feit, dat men bij dezen aanvalsvorm het vijandelijk leger in twee gedeelten tracht te scheiden en de eigen strijdkrachten dus, als het ware, als een wig (2) tusschen die twee deelen plaatst, tot het nemen van

(1) Gebezigde bronnen:

Kriegsgeschichtliche Einzelschriften. Heft 8. Die Einzelkämpfe um Faily, Servigny und Noisseville am 31 August 1870.

R. VON ARNIM, *Taktische Studien über Massnahmen bei der Einleitung und Vorbereitung der Hauptkämpfe in der Schlacht.*

Der Deutsch-Französische Krieg 1870/71. Redigirt von der Kriegsgesch. Abth. des grossen Generalstabes.

LECOMTE, *Relation de la guerre Franco-Allemande.*

Schlachten-Atlas des neunzehnten Jahrhunderts. 12, 13, 14 und 15 Lieferung.

GALLANDI, *Geschichte des Grenadier-Regiments Kronprinz, N°. 1.*

ERICH, *Geschichte des 7. Ostpreussischen Infanterie-Regiments, N°. 44.*

HOFFBAUER, *Die Deutsche Artillerie in den Schlachten bei Metz.*

A. DUQUET, *La bataille de Noisseville.*

(2) Dit woord moet hier natuurlijk niet in den letterlijken zin opgevat worden. v. D. GOLTZ zegt dan ook in *Das Volk in Waffen*: »De doorbreking behoort in ieder geval over een behoorlijke breedte te geschieden. Het beeld van de wig, die men in de vijandelijke stelling drijft, past in zooverre niet meer op dezen aanvalsvorm, dat een smalle wig door de vijandelijke projectielen in alle richtingen doorboord en dus zeer spoedig vernield zou worden.»

bijzondere voorzorgsmaatregelen ter beveiliging van de vleugels en flanken van de troepenafdeelingen, die de doorbreking moeten verrichten, indien men althans geen gevaar loopen wil de noodige ruimte om zich te bewegen en te ontwikkelen te verliezen, m. a. w. door de omvattende deelen der tegenpartij te worden saamgedrukt (1).

Intusschen hebben de troepen, die ter beveiliging van de vleugels en flanken van den hoofdaanval gebezigd worden, nog een andere, niet minder gewichtige opdracht te vervullen, dan alleen een tactische omvatting door de tegenpartij te beletten; zij toch moeten weten te verhinderen, dat de vijand, gedurende den strijd op het doorbrekingspunt, zijn vleugels verzwakt en naar het meest bedreigde centrum versterkingen aantrekt, zoowel om den wederstand in front daardoor te vergrooten, als om krachten beschikbaar te hebben tot het uitvoeren van lokale flankstooten tegen de troepen, welke het doorbrekingspunt bedreigen.

Om deze opdracht te kunnen vervullen, moet men echter tegenover de vleugels over een betrekkelijk sterke troepenmacht, uit de drie wapens samengesteld, kunnen beschikken, die den tegenstander vasthoudt, hem voortdurend door *schijn*aanvallen bezighoudt, terwijl meer achterwaarts grootere afdeelingen zich gereed houden, oogenblikkelijk tot een *werkelijke* aanval over te gaan, zoodra de tegenstander het wagen durft zijn vleugels te verzwakken om zijn ernstig bedreigd centrum te ondersteunen.

Juist deze omstandigheden zijn dan ook oorzaak, dat de tactische doorbreking, die werkelijk de grootste uitkomsten belooft, alleen dan ondernomen mag worden, wanneer men groote overmacht bezit, door de topographische gesteldheid van het aanvalsterrein bijzondere voordeelen geniet, of zich zoowel in moreelen, als in tactischen zin boven den tegenstander verheven gevoelt (2).

ALGEMEENE TOESTAND AAN DE ZIJDE DER DUITSCHERS.

Het insluitingsleger om Metz, onder de bevelen van Prins FREDERIK KAREL staande, was, als volgt, samengesteld:

het Iste, IIde, IIIde, VIIde, VIIIste, IXde en Xde legerkorps (3), de 3de reserve-divisie, welke aan het Iste legerkorps toegewezen was, en de Iste en IIIde cavalerie-divisie.

(1) PLANTENGA, *Strategie en Krijgsgeschiedenis*, bladz. 224.

(2) VON ARNIM, *Taktische Studien*. Viertes Heft, bladz. 236.

(3) Het IIde en IIIde legerkorps waren den 27sten Augustus op last van het groote hoofdkwartier (te Bar-le-Duc) naar Damvillers en Mangiennes gedirigeerd, waar zij den 28sten gereed moesten staan om tegen MAC-MAHON's leger te kunnen optreden. Deze korpsen waren reeds te Briey, respectievelijk Etain aangekomen, toen zij bevel ontvingen naar Metz terug te keeren. Prins FREDERIK KAREL besloot nu, hen op eenigen afstand achter het westelijk deel der insluitingslinie op te stellen, ten einde ze in elke gewilde richting te kunnen doen optreden. Dientengevolge kwam het IIde korps den 29sten te Briey, Valleroy en Auboué, het IIIde tusschen Couflans en Doncourt.

Deze troepenmacht was in den morgen van den 31sten Augustus, als volgt, opgesteld:

Hoofdkwartier van Prins FREDERIK KAREL. Malancourt.

Rechter Moezeloever.

Iste leger. Generaal VON STEINMETZ. Hoofdkwartier Jouy aux Arches.	3de reserve-divisie.	Malroy-Charly.	Hoofdkwartier Olgy.
	Iste legerkorps.	Failly-Servigny-Ars Laquenexy.	Hoofdkwartier St. Barbe.
	IIIde cav.-divisie.	Mercy le Haut-Augny.	Hoofdkwartier Pontoy.
	VIIde legerkorps.	14de } 28ste brigade. Pouilly.	<i>Linker Moezeloever.</i>
	Hoofdkwartier	inf.-div. } 27ste brigade. Orly-La Polka.	
	Ars s/Moselle.	13de inf.-div. Ars s/Moselle-Vaux-Jussy.	
	VIIIste legerkorps.	Jussy-Bosch van Châtel-Saulny.	Hoofdkwartier Gravelotte.
	Xde legerkorps.	Saulny-Norroy-Fèves-Semécourt-Ame- lange.	Hoofdkwartier Marange.
	IIde leger.	Reserve.	
	IXde legerkorps.	Hoofd- { 18de divisie. Montoy.	
Prins FREDERIK KAREL (tevens opper- bevelhebber). Hoofdkwartier Malancourt.	kwartier Montoy (1).	{ 25ste divisie. Pierrevillers.	
	Iste caval.-divisie.	Habonville.	
	IIde legerkorps (2).	Briey-Valleroy-Auboué.	Hoofdkwar- tier Auboué.
	IIIde legerkorps.	Conflans-Doncourt.	Hoofdkwartier Moncel-Chateau.

Uit de hierboven geschetste opstelling der Duitsche troepenafdeelingen valt duidelijk waar te nemen, dat men zich daarbij voornamelijk ten doel gesteld had een doorbreking der insluitingslinie op den linker Moezeloever te beletten. In de dispositie, den 19den Augustus 1870 voor de insluiting van de vesting Metz (3) gegeven, wijst Prins FREDERIK KAREL dan ook op de mogelijkheid, dat het Fransche Rijnleger een poging tot zoodanige doorbreking wagen kon, hetzij in de richting van Thionville, hetzij naar het Westen of wel in de richting van Pont-à-Mousson.

Aan de troepen, welke op den rechteroever waren opgesteld, werd daarentegen slechts de volgende opdracht gegeven:

1°. Door een voorpostenstelling, waarbij de cavalerie de hoofdrol te ver-

(1) Het jagerbataljon had den 31sten het spoorwegstation Hayange bezet.

(2) Met het oog op ingekomen berichten omtrent troepenbewegingen in oostelijke richting tusschen Sedan en Montmédy, en de daaruit voortspruitende mogelijkheid van een beweging dier troepen over Montmédy in de richting van Thionville, was den 31sten een detachement, bestaande uit het infanterie-regiment N°. 21, het 1ste eskadron dragonder-regiment N°. 11 en de 3de lichte batterij op Aumetz gedirigeerd.

(3) *Der Deutsch-Französische Krieg 1870/71.* Anlage N°. 27.

vullen zou hebben, alle gemeenschap tusschen de vesting en de buitenwereld te beletten.

2°. De troepen zoodanig te disloceeren, dat zij, bij een poging des vijands om in de richting van Thionville te ontkomen, te rechter tijd in een te voren gekozen stelling op den rechteroever geconcentreerd konden worden.

3°. Het station Remilly, het eindpunt der spoorwegverbinding met Duitschland, tevens hoofdmagazijnplaats, te dekken.

Mocht de vijand, intusschen, op den rechter Moezeloever een groote operatie in een andere richting dan die van Thionville ondernemen, dan moesten de op dien oever opgestelde troepen den stoot ontwijken en elk ernstig gevecht vermijden (1).

Sedert den 20sten Augustus was met de versterking der insluitingslinie en het bouwen van huttenkampen (waartoe planken, stroo en zelfs loof gebruikt werden) een aanvang gemaakt. En daarbij gold het niet het maken van eenvoudige verdedigingsinrichtingen, neen, er werd bijzondere nadruk op gelegd, dat deze tot het bieden van den grootst mogelijken weerstand in staat zouden kunnen stellen. »Es ist daher mit allen Kräften und mit ausreichender Ablösung zu arbeiten, um eine formidable Position — nicht blos für die Vorposten — in kürzester Zeit zu schaffen,» wordt o. a. door den Generaal von STEINMETZ in het bevel voor het Iste leger gezegd.

Dientengevolge werden verhakkingen gemaakt, dorpen en hofsteden in staat van verdediging gebracht en daartusschen tirailleurloopgraven opgeworpen (2), ten einde de verschillende deelen der insluitingslinie met elkander in verbinding te brengen. Bovendien werden dekkingen voor de artillerie opgeworpen, opruiming in het vóór de stellingen gelegen terrein uitgevoerd en, ter verhooging van de vuuruitwerking, verschillende afstanden in het voorterrein door met stroo omwikkelde palen aangegeven.

Daar alle groote, en voor het vervoer van zwaar geladen voertuigen geschikte wegen straalsgewijze naar Metz liepen, werden de tusschen deze gelegen verbindingswegen verbeterd, ten einde de zijdelingsche verplaatsing der troepen te vergemakkelijken. Ook werden met hetzelfde doel colonne-wegen aangelegd, overal wegwijzers geplaatst, om den achterwaarts gelegden troepen het oprukken naar de verschillende stellingen te vergemakkelijken, en zeven bruggen over de Moezel geslagen, waarvan vijf tusschen Arnaville en Ars, bovenwaarts van Metz, en twee beneden deze vesting bij Argancy en Hauconcourt. Op deze wijze werd de begaanbaarheid van het door het

(1) Zie hiervoor ook het bevel, dat den 19den Augustus ten 11 u. v. m. uit het hoofdkwartier des Konings aan de opperbevelhebbers van het Iste en het IIde leger verzonden werd. Daarin wordt o. a. gezegd: »Verder in aanmerking nemende, dat het op Metz teruggeworpen Fransche leger een poging zou kunnen wagen om zich in westelijke richting door te slaan, zal het geraden zijn zes legerkorpsen op den linker Moezeloever te laten staan, die op de gisteren veroverde hoogten aan zulk een poging weerstand kunnen bieden. Op den rechteroever blijven één legerkorps en de reserve-divisie, welke desverreicht, voor een overmachtigen, vijandelijken aanval moeten uitwijken.

(2) Slechts bij uitzondering werden gesloten werken (infanterie-schansen) aangelegd.

insluitingsleger beheerschte terrein in alle richtingen verbeterd, terwijl tegelijkertijd door het opwerpen van barricaden, enz. alle verbindingswegen, welke den vijand voordeel zouden kunnen opleveren, afgesloten of onbruikbaar gemaakt werden.

Ten einde steeds tijdig van 's vijands bewegingen onderricht te zijn, werden rondom Metz op hoog gelegen punten observatieposten ingericht, die dag en nacht bezet waren, om, hetzij met het oog, hetzij met het oor, zooveel mogelijk alles waar te nemen, wat aan 's vijands zijde voorviel. De voornaamste dezer observatieposten waren in de telegraphische verbinding opgenomen, welke tusschen de hoofdkwartieren der twee legers en der legerkorpsen, alsmede tusschen de staven der in eerste linie staande divisien was aangelegd.

Wij zullen thans, tot goed begrip van het volgende, eenigszins meer in bijzonderheden de troepenopstelling van de 3de reserve-divisie en die van het 1ste legerkorps schetsen en tevens een beeld geven van de voorpostenstelling, door de Duitsche troepen ingenomen in het vak Faily-Noisseville.

*Opstelling van de 3de reserve-divisie en van het 1ste legerkorps
in den morgen van 31 Augustus.*

3de reserve-divisie.

2de Posensche	Fus. bataljon.	Malroy.	
inf. regt.	1ste bataljon.		
Nº. 19.	2de bataljon.		Legerplaats noordelijk van Malroy.
1ste Hessische	Fus. bataljon.	Rupigny.	
inf. regt.	1ste bataljon.	Charly.	
Nº. 81.	2de bataljon.		
Lichte reserve-batterij,	Vde legerkorps.		Legerplaats noordelijk van
3de vesting-pioniercompagnie, IXde legerkorps.			Charly.
4de eskadron, 1ste reserve-dragonder-regiment.			
Gecomb. West-Pruisisch landweer-regiment Nº. 6/18.			
2de bataljon gecomb. Neder-Silezisch landweer-regiment Nº. 18/46.			Legerplaats
1ste gecomb. Posensch landweer-regiment Nº. 19/59.			tusschen
1ste en 2de bat., 2de gecomb. Posensch landweer-regiment Nº. 58/59.			het kasteel
1ste, 2de en 3de eskadron, 1ste reserve-dragonder-regiment.			Buy en
5de reserve-ulanen-regiment.			Olgy.
1ste, 2de en 3de lichte reserve-batterij, XIde legerkorps.			
1ste, 2de zware reserve-batterij, Vde legerkorps,			
3de bataljon gecomb. Neder-Silezisch landweer-regiment Nº. 18/46.			Argancy.

Van deze reserve-divisie waren gedetacheerd:

1º. Het 3de reserve-huzaren-regiment, het 2de zware reserve-ruiter-regiment (behalve 1 eskadron) en het 3de bataljon 2de gecomb. Posensch landweer-regiment Nº. 58/59, ter observatie van Thionville.

2°. Het 1ste bataljon Neder-Silezisch landweer-regiment N°. 18/16 en het hierboven genoemde eskadron van het 2de zware reserve-ruiter-regiment te Pont-à-Mousson, als etappe-garnizoen.

Totaal van de 3de reserve-divisie voor Metz: 16 bataljons infanterie, 8 eskadrons cavalerie, 36 stukken geschut, 1 pioniercompagnie.

Iste legerkorps.

1ste divisie. Hoofdkwartier Vrémý.

1ste brigade.

Gren. regt.	1ste bataljon.	Noisseville-Brouwerij.
Kroonprins N ^o . 1.	2de bataljon.	Servigny.
	Fus. bataljon.	Faily.
	1ste bataljon.	Poix.
Inf. regt. N ^o . 41.	2de bataljon.	Juist in Faily door het Fus. bataljon van het regiment Kroonprins afgelost, werd ten oosten van Servigny opgesteld.
	Fus. bataljon.	Juist te Servigny door het 2de bataljon van het regiment Kroonprins afgelost, bleef aldaar.

2de brigade.

Gren. regt. N ^o . 3.	1ste bataljon.	1ste en 4de compagnie. Noordelijk St. Barbe.
		2de compagnie. St. Barbe.
		3de compagnie. Gras Chateau.
	2de bataljon.	Bivak ten oosten van Vrémý, noordelijk van Fus. bataljon.
	Fus. bataljon.	den straatweg naar Bouzonville.

Infanterie-regiment N°. 43. Bivak oostelijk Vrémý.

Jager-bataljon N ^o . 1.	1ste en 2de compagnie.	Vrémý.
	3de en 4de compagnie.	Bivak oostelijk Vrémý.
Drag. regt. N ^o . 1.	1ste, 3de en 4de eskadron.	Ten noorden van Retonfay, ter beveiliging van den weg naar Saarlouis.
	2de eskadron.	Oostelijk Poix.

1ste en 2de zware, 1ste en 2de lichte batterij } Bivak oostelijk Vrémý.
veldartillerie-regiment N°. 1.

2de en 3de veldpioniercompagnie, Iste legerkorps. Vrémý.

2de divisie. Hoofdkwartier Courcelles.

3de brigade.

Gren. regt. N ^o . 4.	1ste en 2de bataljon.	Bivak Courcelles s/N.
	9de comp.	Frontigny.
	Fus. bataljon.	10de en 11de comp. Champel Ferme.
		12de comp. Station Courcelles s/N.
Inf. regt. N ^o . 44.	Bivak Courcelles s/N.	

4de brigade.

Gren. regt. N°. 5. Bivak Courcelles s/N.

Inf. regt. N°. 45.	{	(1ste bat. (1). (Voorposten).	4de comp. Weg naar Chateau-Salins bij hoogte 776.
			3de comp. Mercy le Haut.
			2de comp. Westwaarts van Ars Laquenexy bij hoogte 773.
			1ste comp. Colombey.
			2de bataljon. Ars Laquenexy (Gros der voorposten).
			Fus. bataljon. Bivak Courcelles s/N.

Drag. regt. N°. 10.	{	1ste, 4de en 5de eskadron. Oostelijk van Puche aan den weg naar Retonfay, ter beveiliging van den weg naar
		Saarbrücken.
		3de eskadron. Petit Montoy.

5de en 6de zware, 5de en 6de lichte batterij }
veldartillerie-regiment N°. 1. } Bivak Courcelles s/N.

1ste veldpioniercompagnie, Iste legerkorps. Bivak Courcelles s/N.

Korps- artillerie.	{	Veldart.	{ 2de en 3de rijdende batterij.	{ Westelijk St. Barbe.
		regt. N°. 1.	{ 3de en 4de zware, 3de en 4de lichte batterij.	

Totaal van het Iste legerkorps: 25 bataljons infanterie, 8 eskadrons
cavalerie, 84 stukken geschut en 3 pioniercompagnieën.

Voorpostenstelling in het vak Faily-Noisseville.

a. Faily. 1 bataljon, waarvan:

2 compagnieën in het dorp;

1 compagnie noordelijk daarvan, zet uit Veldwacht N°. 1 (1 peloton)
op de hoogte westwaarts van het dorp, in de richting van Vanny;

1 compagnie zuidelijk daarvan, halfweg tusschen het dorp en den
straatweg, aan den hollen weg, zet uit Veldwacht N°. 2 (1 peloton)
in de richting van Villers l'Orme, ten Zuiden van den weg daarheen.

b. Poix. 1 bataljon, waarvan:

3 compagnieën in het dorp;

1 compagnie noordelijk daarvan aan den straatweg naar Bouzonville,
zet uit Veldwacht N°. 3 (1 peloton) op den weg naar St. Julien.

(1) De genoemde compagnieën hadden elk 1 peloton als veldwacht vooruitgeschoven, de beide
andere pelotons vormden het piket.

Des morgens van den 31sten ten 7^{1/2} uur stond het 2de bataljon geroed de voorpostenstelling
van het 1ste bataljon over te nemen, toen de aanval der Franschen op Colombey plaats had; het
Fus. bataljon was op marsch naar Ars Laquenexy, om als gros der voorposten op te treden.
Het 1ste bataljon zou, na afgelost te zijn, naar Courcelles marcheren.

c. Servigny. 1 bataljon, waarvan :

3 compagnieën in het dorp;

1 compagnie nabij het kerkhof westelijk van het dorp, zet uit Veldwacht N°. 4 ($\frac{1}{2}$ peloton) in de richting van Mey (piket, 1 sergeant en 15 man, in het kerkhof) en Veldwacht N°. 5 ($\frac{1}{2}$ peloton) aan den weg Servigny-Nouilly (piket $\frac{1}{2}$ peloton) aan het kruispunt der wegen van Nouilly en Noisseville naar Servigny.

d. Noisseville (1). 1 bataljon, waarvan :

2 compagnieën in het oostelijk gedeelte van het dorp, zetten uit een flankwacht (1 peloton) op den weg naar Servigny;

1 compagnie in het noordwestelijk gedeelte, zet uit Veldwacht N°. 1 (1 peloton) op den weg naar Nouilly;

1 compagnie in het zuidwestelijk gedeelte, zet uit Veldwacht N°. 2 ($\frac{1}{2}$ peloton) op den landweg naar Vantoux en Veldwacht N°. 3 ($\frac{1}{2}$ peloton) in de Brouwerij.

Gros der voorposten. 2 bataljons in het huttenkamp, oostwaarts van Poix.
Brigade-staf te Servigny.

Alleen gedurende den nacht geschiedde de waarneming door dubbelposten, over dag daarentegen door vedetten, welke uitgezet werden door drie cavalerie-veldwachten, die tusschen de Veldwachten N°. 1 en 2, tusschen de Veldwachten N°. 4 en 5 en bij de Brouwerij opgesteld werden.

ALGEMEENE TOESTAND AAN DE ZIJDE DER FRANSCHEN.

Het Fransche Rijnleger, dat onder bescherming van de vestingwerken van Metz getracht had zich van de geleden nederlagen te herstellen en weder in gevechtvaardigen toestand te geraken, was, voor zoover de troepenafdeelingen betreft, die aan den slag van Noisseville deelnamen, den 30sten Augustus in groote trekken, als volgt, opgesteld :

3de korps. Maarschalk LE BOEUF.

1ste divisie Montaudon, 3de divisie Metman, 4de divisie Aymard, cavalerie-divisie de Clérembault, artillerie-reserve.

Totaal 39 bataljons infanterie, 16 eskadrons cavalerie, 84 stukken geschut, 18 mitrailleuses en $4\frac{1}{2}$ compagnie genietroepen (2).

(1) Noisseville was aanvankelijk niet bezet geworden; wel bevond zich daar sinds den slag van Colombey-Nouilly (14 Augustus) een Pruisisch veldlazareth, dat door de vlag van de conventie van Genève gedeekt werd. Toen de Franschen echter den 26sten Augustus, bij hun poging om de insluitingslinie te verbreken, het dorp tijdelijk bezet hadden, was het den Duitschers duidelijk geworden, dat de stelling Poix-Servigny ernstig gevaar liep, indien deze van uit Noisseville in de flank genomen werd. Daardoor was tevens de hooge beteekenis, welke dit terreinvoorwerp voor den verdediger bezat, aan het licht getreden en werd reeds in den avond van den 26sten het 1ste bataljon van het regiment Kroonprins naar Noisseville gezonden om dit dorp te bezetten en in staat van verdediging te brengen, daarin bijgestaan door de beide pioniercompagnieën der 1ste divisie.

(2) De 2de divisie DE CASTAGNY was gedurende den slag van Noisseville ten zuidoosten van het

Was met het front naar het Oosten opgesteld tusschen de forten Queuleu en St. Julien.

2de korps. FROSSARD.

1ste divisie Vergé, 2de divisie Fauvart-Bastoul, brigade Lapasset, cavalerie-divisie Valabrègue, artillerie-reserve.

Totaal 33 bataljons infanterie, 20 eskadrons cavalerie, 60 stukken geschut, 12 mitrailleuses en 4 compagnieën genietroepen (1).

Was met het front naar het Zuiden opgesteld tusschen de Seille en de spoorwegbrug over de Moezel.

4de korps. DE LADMIRAULT.

1ste divisie Courtot de Cisse, 2de divisie Grenier, 3de divisie Latrille de Lorencez, cavalerie-divisie (2), artillerie-reserve.

Totaal 39 bataljons infanterie, 16 eskadrons cavalerie, 72 stukken geschut, 18 mitrailleuses en 4 compagnieën genietroepen.

Was met het front naar het Westen opgesteld van de Moezel, in het Zuiden, tot Woippy, in het Noorden.

6de korps. CANROBERT.

1ste divisie Tixier, 2de divisie Bisson (1 regiment), 3de divisie La Font de Villiers, 4de divisie Le Vassor-Sorval, cavalerie-divisie du Barrail.

Totaal 40 bataljons infanterie, 16 eskadrons cavalerie, 48 stukken geschut en 24 mitrailleuses (3).

Was met het front naar het Noorden opgesteld tusschen Woippy en de Moezel.

Garde-korps. BOURBAKI.

1ste divisie Deligny, 2de divisie Picard, artillerie-reserve.

Totaal 23 (4) bataljons infanterie, 48 stukken geschut, 12 mitrailleuses en 2 compagnieën genietroepen.

Was achter het IVde korps tusschen Le Sansonnet en Ban St. Martin opgesteld.

Cavalerie-reserve. DESVAUX.

Garde-cavalerie-divisie, cavalerie-divisie de Forton.

Totaal 39 eskadrons cavalerie, 24 stukken geschut.

Eiland Chambièrè.

fort Queuleu tot dekking van den rechtervleugel opgesteld en zou, indien de doorbreking gelukte, tot de bezetting van Metz blijven behooren.

(1) De 3de divisie LAVEAUCOUPET behoorde tot de bezetting van Metz.

(2) De divisie-commandant, Generaal LEGRAND, sneuvelde den 16den Augustus; zijn opvolger is niet bekend.

(3) Van het 6de korps kwamen uit het kamp van Châlons niet meer te Metz aan: de 2de divisie (behalve 1 regiment), de cavalerie-divisie, de artillerie der 4de divisie en de artillerie-reserve, alsmede de genietroepen. De cavalerie werd uit de andere korpsen samengesteld, de artillerie daaruit aangevuld.

(4) 1 grenadier-bataljon bevond zich bij het groote hoofdkwartier.

Artillerie-hoofdreserve (1). Generaal CAUN.

Totaal 78 stukken geschut.

Genie-hoofdreserve.

Totaal 3 compagnieën genietroepen.

Recapitulatie.

Garde-korps	23 bat.,	— esk.,	48 st.,	12 mitr.,	2	comp. genietr.
2de korps	33 »	20 »	60 »	12 »	4 »	»
3de korps	39 »	16 »	84 »	18 »	4½ »	»
4de korps	39 »	16 »	72 »	18 »	4 »	»
6de korps	40 »	16 »	48 »	24 »	— »	»
Cavalerie-, artillerie- en genie-reserve..	— »	39 »	102 »	— »	3 »	»

Totaal. . . . 174 bat., 107 esk., 414 st., 84 mitr., 17½ comp. genietr.

Nadat de overwegingen van den krijgsraad (2), in den middag van den 26sten Augustus door den Maarschalk BAZAINE op het kasteel van Grimont bijeengeroepen, aanleiding hadden gegeven tot het staken der op dien dag ondernomen offensieve beweging in de richting van St. Barbe, was het niet te verwachten, dat de opperbevelhebber van het Rijnleger uit eigen beweging andermaal een poging tot doorbreking der insluitingslinie zou wagen.

Wat echter uit eigen beweging niet gebeurd zou zijn, geschiedde onder den drang der omstandigheden.

Den 29sten, toch, ontving BAZAINE van den commandant der vesting Thionville, den Kolonel TURNIER, een dépêche van den volgende inhoud:

»Général DUCROT commande corps Mac-Mahon, il doit se trouver aujourd'hui 27 à Stenay, gauche de l'armée. Général DOUAI à la droite sur la Meuse. Se tenir prêt à marcher au premier coup de canon" (3),

welke den 30sten des morgens ten 11 ure gevolgd werd door een telegram van MAC-MAHON, uit Verdun door een bode overgebracht, dat als volgt luidde:

»Reçu votre dépêche du 19 dernier à Reims. Me porte dans la direction de Montmédy, serai après-demain sur l'Aisne, d'où j'agirai selon les circonstances pour vous venir en aide."

Onvergeefflijkerwijze droeg dit telegram geen datum; men vermoedde echter, dat het den 22sten of 23sten verzonden was en meende in de feiten,

(1) Onder de bevelen van Generaal BOURBAKI gesteld.

(2) Bij deze besprekingen was men tot het besluit gekomen, dat het Rijnleger te Metz zou verblijven, eenzijdig omdat de vesting anders onmogelijk langer dan 14 dagen te houden zou zijn, anderzijds omdat een poging tot doorbreking bepaald ontraden moest worden, daar men het leger slechts voor hoogstens één veldslag van artillerie-munitie voorzien waande.

(3) Dit bericht was niet juist. Den 27sten 's avonds stonden het 7de en het 5de korps bij Vouziers en Brioules s/Bar, daarachter het 1ste en het 12de korps bij Voucq en Le Chêne Populeux, de cavalerie-divisiën op de vleugels bij Attigny en Beaumont. Stenay was dien dag door de voorhoede van het XIIde Deutsche legerkorps bezet geworden. Brioules ligt ruim 3 mijlen van Stenay verwijderd.

welke er in vermeld werden, de bevestiging te vinden van het uit Thionville afgezonden telegram. Op welken grond men aannam, dat het bewuste bericht den 22sten of 23sten afgezonden werd, is ons niet bekend; meende men intusschen dit te mogen doen, dan was het werkelijk niet onmogelijk, dat MAC-MAHON den 27sten Stenay bereikt had. De weg van Reims naar Montmédy, toch, voert over Vouziers (aan de Aisne) en Stenay. De afstand tusschen de beide laatstgenoemde plaatsen bedraagt $\pm$ 45 KM. of 2 dagmarschen, daar men veilig mocht aannemen, dat het leger van Châlons in dit spoedeischende geval niet minder dan 3 geogr. mijlen per dag aflegde en geen rustdagen hield. Werd het telegram dus den 22sten of 23sten verzonden, dan zou MAC-MAHON, naar hij zelf mededeelde, twee dagen later (après-demain), d. i. dus den 24sten of 25sten te Vouziers en den 26sten of 27sten te Stenay kunnen zijn.

Uit de beide bovenaangehaalde berichten meende de Maarschalk BAZAINE te mogen afleiden, dat MAC-MAHON zich den 30sten reeds zeer nabij Metz moest bevinden en, daar hij zich dientengevolge niet ver van de vesting zou behoeven te verwijderen om aan het leger, dat tot ontzet oprukte, de hand te reiken, besloot hij den 31sten andermaal een poging tot doorbreking der insluitingslinie te wagen en daartoe het plan van den 26sten wederom op te vatten.

Dit plan bestond in korte trekken in het verzamelen der Fransche troepen op den rechter Moezeloever en het doorbreken van de insluitingslinie in de richting van de hoogvlakte van St. Barbe, om daarna met het geheele leger te zwenken en in drie colonnes, met het 2de en 3de korps over Agancy, met het 4de over Saury les Vigy en het 6de, benevens de garde, over Antilly, in noordelijke richting naar Thionville te marcheeren.

Daartoe werden den 30sten de volgende bevelen voor de verplaatsing der verschillende korpsen gegeven:

Het 3de korps laat de 2de divisie (Castagny) te Metz; deze neemt voorwaarts van Queuleu tegenover Grigy stelling. De drie overige divisieën, de cavalerie en de artillerie stellen zich achterwaarts van Noisseville op, de rechtervleugel wordt eenigszins teruggetrokken en aan den straatweg naar Saarlouis aangeleund, de linkervleugel komt op de hoogte tusschen Mey en Nouilly tegen het bosch van Mey.

Het 4de korps stelt zich voorwaarts van Grimont, loodrecht op den weg naar St. Barbe, op, de rechtervleugel nabij het bosch van Mey, aansluitende aan het 3de korps, de linkervleugel 1200 M. achter Villers-l'Orme, de cavalerie vooruitgeschoven.

Het 6de korps neemt voorwaarts van het bosch van Grimont stelling met den rechtervleugel ter hoogte van den linkervleugel van het 4de korps, den linkervleugel teruggetrokken tot côte 216 aan de overzijde van den weg naar Bouzonville, de cavalerie vooruitgeschoven.

Het 2de korps in tweede linie achter het derde, met den rechtervleugel ter hoogte van de hoeve Bellecroix en den linkervleugel op de hoogten op den

rechteroever van het ravijn van Vantoux. Het korps gaat door de Porte de France, daarna door de Porte des Allemands en volgt den weg naar Saarlouis.

De cavalerie-divisiën van het 2de en het 3de korps op de rechterflank van hare korpsen om deze te beveiligen. De artillerie-reserves en de compagnieën genietroepen volgen hare korpsen en stellen zich achter de tweede linie daarvan op.

De Garde, de reserve-cavalerie en de artillerie-hoofdreserve worden opgesteld tusschen het fort St. Julien en het bosch van Grimont, à cheval van den weg naar Bouzonville; de linkervleugel achter Châtillon, de rechtervleugel in de richting van den linkervleugel van het 2de korps.

Het groote hoofdkwartier bevindt zich in het dorp St. Julien. De bagages, enz. rukken naar het eiland Chambiëre op. Het 2de en het 6de korps laten een regiment infanterie en een regiment cavalerie in hunne stellingen achter; het 4de korps alleen een regiment infanterie, het 3de een bataljon te Montigny. Deze afdeelingen demonstreeren, de cavalerie zal verkenningen uitvoeren.

Het 3de korps begint zijn beweging vroegtijdig. Het 4de komt uiterlijk ten 6 ure op den linker Moezeloever aan en gaat deze rivier over de drie bruggen over. Het 6de korps zal den overtocht vermoedelijk ten kwart over zeven uur kunnen beginnen, de Garde ten half negen, de artillerie-hoofdreserve ten kwart over negen uur en de reserve-cavalerie ten 10 ure v. m. Bij elke brug bevindt zich een officier van den staf van het hoofdkwartier; bovendien is een officier van den staf van elk korps en van elke divisie gedurende den overtocht van het korps en de divisie, waartoe zij behooren, bij de bruggen tegenwoordig. De troepen ontvangen een reserve-ration beschuit en twee reserve-rations spek. De bagage moet tot het strikt noodzakelijke beperkt worden; alle zieken blijven te Metz.

Bovendien werden den 31sten Augustus des middags ten half drie de volgende »Instructions sommaires» aan de troepen uitgegeven:

»Het 3de korps zal de stelling van St. Barbe in de linkerflank aantasten (Château de Gras) en op côte 317 van het bosch van Cheuby en te Avancy (270) stelling nemen.

»Het 4de korps zal de stelling van St. Barbe in de rechterflank aanvallen (Villers-l'Orme, Faily en Vrémy) en alle krachten inspannen om te Sauryles Vigy stelling te nemen.

»Het 6de korps valt de stellingen voorwaarts van Chieulles, Charly en Malroy aan en begeeft zich naar Antilly, waar het stelling neemt, den linkervleugel aan Argancy aangeleund.

»Het 2de korps volgt de beweging van het 3de en beveiligt de rechterflank daarvan; het staat onder de bevelen van den Maarschalk LE BOEUF (1).

»De Garde blijft in reserve» (2).

(1) Commandant van het 3de korps.

(2) Deze instructies komen voor in BAZAINE, *L'armée du Rhin*, bladz. 99 en 100. Aldaar treft men in de plaatsnamen verschillende fouten aan; zoo leest men bijv. »kasteel en bosch van Chanly.»

Ongetwijfeld was in de gegeven omstandigheden, bij de mogelijkheid om strategisch met MAC-MAHON samen te werken, het door BAZAINE beraamde, tevens het gemakkelijkst uit te voeren plan. Het is den maarschalk vermoedelijk niet onbekend geweest, dat de insluitingslinie op den rechter Moezeloever het minst dicht bezet was, zoodat een poging tot doorbreking hier klaarblijkelijk van Duitsche zijde ook het minst verwacht werd. Waarschijnlijk wist hij ook, dat ter verdediging van het meer dan een halve mijl breede front van Faily tot Montoy slechts één divisie (de 1ste) gereed stond en dat het hem dus niet moeilijk moest vallen de groote overmacht van het 2de, 3de en 4de korps op de hoogten van Noisseville, Servigny en Faily tot den aanval op de hoofdstelling bij Vrémy en St. Barbe te ontwikkelen. Hij kon verder aannemen, dat, zoodra de doorbreking bij St. Barbe en Vrémy gelukt was, de in front veel moeilijker aan te vallen stelling van Malroy en Charly, door het bezetten van Saury les Vigy door het 3de korps, zoodanig in de linkerflank bedreigd werd, dat het 6de korps deze stelling gemakkelijk vermeesteren kon (1).

In het kort, alles kwam er op aan *zoo snel mogelijk* het doel te bereiken, de insluitingstroepen door meer of minder sterke demonstratiën tegen de stellingen van Rupigny in het noorden en van Colombey en Mercy le Haut in het zuidoosten, zoo lang mogelijk omtrent het object der doorbreking in onzekerheid te laten en dan voor het zoo snel mogelijk ontwikkelen van het 3de korps tegen Noisseville, Servigny en Faily zorg te dragen (2). In hoeverre dit geschiedde, hopen wij hieronder nader te onderzoeken.

waar klaarblijkelijk »kasteel de Gras en bosch van Cheuby» bedoeld wordt. Het is zeer wel mogelijk, dat deze fouten in de origineele orders niet voorkwamen, doch dat de maarschalk bij de samenstelling van zijn werk aan de namen der plaatsen niet de gewenschte aandacht schonk; toch is dit feit voor ons een gereede aanleiding om met een enkel woord op het groote gewicht te wijzen, dat in den oorlog aan een juiste spelling der plaatsnamen verbonden is, omdat meer dan eens ernstige fouten begaan zijn, doordien men daaraan geen voldoende zorg besteedde. Zoo deelt bijv. Prins Hohenlohe ons in zijne *Strategische Briefe* mede, dat op den 27sten Augustus een patrouille, welke door de voorhoede-brigade van het Xlde Duitsche legerkorps van Stenay naar Beaumont gezonden werd, tengevolge van een misverstand naar Beaufort reed en daardoor van de aanwezigheid des vijands in het, slechts 1 1/2 mijl verwijderde Beaumont geen melding maakte. »Dies ist ein neuer, interessanter Beleg für die Wichtigkeit der äussersten Pedanterie beim Schreiben und Ertheilen von Befehlen, insbesondere wo es sich um Ortsnamen handelt.» Het is dan ook om die reden, dat wij met leedwezen hebben opgemerkt, dat door den vorigen minister van oorlog bepaald is, dat in alle militaire stukken de spelling der plaatsnamen gevolgd moet worden, zooals deze gevonden wordt in de Additionneele artikelen van de nieuwe Grondwet. Wij meenen, dat het de voorkeur zou verdienen, de spelling te volgen, welke op onze stafkaart voorkomt. Moge het verschil niet altijd groot zijn, het kan, vooral voor het lagere kader, toch licht tot vergissingen aanleiding geven, wanneer de spelling van een plaatsnaam op de kaart niet overeenkomt met die, welke in het bevel opgegeven is.

(1) Vóór een uitval op den rechteroever pleitte ook nog de omstandigheid, dat het fort St. Quentin voldoende verdedigingsvermogen bezat, om elken directen aanval op de vesting zelve af te slaan, waardoor het minder gevaarlijk was den linkeroever van troepen te ontblooten dan den rechter-, waar van de forten Queuleu en St. Julien volstrekt niet hetzelfde gezegd kon worden als van de verdedigingsinrichtingen in het westen.

(2) VON ARNIM, *Taktische Studien*.

(Wordt vervolgd.)

De nieuwe Fransche voorschriften op de schietoefeningen der infanterie.

Bij het samenstellen der nieuwe Fransche voorschriften op de schietoefeningen, noodig geworden door de invoering van het geweer model 1886 (*Lebel-geweer*), heeft men al hetgeen op het eigenlijke schietonderricht betrekking heeft, samengevat in een »*Règlement sur l'instruction du tir* (1888),” terwijl in de »*Instruction sur l'armement, les munitions, les champs de tir et le matériel de l'infanterie* (1889)” al het voorgeschrevene omtrent de bewapening, de munitie, de schietbanen, het materieel, enz. tot één geheel is vereenigd. In het Rapport van de commissie, belast met de samenstelling van eerstgenoemd reglement, aan welks hoofd de bekende jonge Divisie-Generaal DE NÉGBIER stond, wordt gezegd, dat de commissie begonnen is met het opstellen van de algemeene regelen voor het gebruik der verschillende vuren en voor de vuurleiding.

Deze regelen vormen niet alleen de basis voor de tactiek der infanterie, zij stellen bovendien de grondbeginselen vast voor het zoo belangrijke ondericht in het individueel en het gezamenlijk schieten.

Eveneens zijn afzonderlijk vastgesteld de voorschriften voor de behandeling van het repeteergeweer, ten einde te worden opgenomen in de »*Ecole du soldat*.” Het reglement op het onderwijs in het schieten is in hoofdstukken verdeeld, omvattende: de verplichtingen der verschillende officieren, het schietonderwijs bij de regimenten, de definities, het schatten van afstanden en het practisch schieten; voorts volgen nog: de plaatsing in klassen en de belooningen, de comptabiliteit en de regelen voor de vuurleiding.

Enkele bladzijden wijdt het eerste Hoofdstuk aan de verplichtingen der officieren, aanvangende bij den kolonel, die door alle middelen, welke binnen zijn bereik liggen, het schietonderricht moet doen bloeien. De luitenant-kolonel surveilleert de oefeningen en zorgt, dat een ieder zich oveereenkomstig de voorschriften gedraagt.

Bij elk regiment wordt een kapitein met de functiën van »*capitaine de tir*” belast; voor ieder bataljon wordt hem een luitenant toegevoegd. Voor zoover mogelijk zijn deze officieren, gezamenlijk »*officiers de tir*” genaamd, goede

schutters, die een cursus aan een der schietscholen doorloopen hebben. De capitaine de tir is bij de oefeningen tegenwoordig, hij heeft het toezicht op het materieel en het onderhoud der schietbanen en op de reparatie der wapenen. Wat het laatste betreft, is een luitenant (officier d'armement) onder zijne bevelen werkzaam.

Nu en dan moeten de officieren vereenigd worden tot het houden van besprekingen, zegt Hoofdstuk II. Door den kapitein, die het laatst bij de normaal-schietschool is gedetacheerd geweest, wordt dan een voordracht gehouden over de verbeteringen, die in de bewapening en in de methoden van onderwijs zijn aangebracht.

De bataljonscommandanten moeten zich door ondervraging overtuigen, dat de officieren op de hoogte zijn van de nieuwe reglementen; zij oefenen hen in het gebruik der afstandmeters en in de vuurleiding. De kapiteins zijn verantwoordelijk voor de behoorlijke theoretische en practische bekwaamheid van hun kader, zij belasten een luitenant met de details van dit onderricht, hetwelk voltooid moet zijn tegen den tijd van opkomst der recruten.

Wanneer wij het Hoofdstuk, waarin de »definities» behandeld worden, vergelijken met hetgeen onze »Beschouwingen, toelichtingen, enz.» daaromtrent geven, blijkt ons, dat de laatste veel uitvoeriger zijn. De duidelijke voorbeelden, die hier het medegedeelde toelichten, ontbreken in het Fransche reglement geheel; een voordeel van het laatstgenoemde is echter, dat duidelijk aangegeven wordt, wat de verschillende graden van dit theoretische gedeelte moeten kennen; zoo zijn bijv. de definities, die door den soldaat moeten worden gekend, met een sterretje aangeteekend.

In het vierde Hoofdstuk wordt het schatten van afstanden behandeld en al dadelijk er op gewezen, hoe noodzakelijk het voor eene goede uitwerking is, met den afstand tot het doel zoo juist mogelijk bekend te zijn. De soldaat moet afstanden tot hoogstens 600 M. kunnen schatten. De officieren, onderofficieren en korporaals, ja zelfs de aspirant-korporaals moeten afstanden tot een bedrag van 1200 M. leeren beoordeelen. Uit § 172 van onze »Beschouwingen, toelichtingen, enz.», waarin de benaming »kader», voorkomende in het »Voorschrift betreffende de wapenen en schietoefeningen», nader wordt omschreven als »officieren en onderofficieren», zou volgen, dat onze korporaals middelbare en groote afstanden niet behoeven te leeren schatten; zulks zal waarschijnlijk niet de bedoeling geweest zijn. Korporaals toch zullen te velde zeker wel als zelfstandige groepscommandanten optreden en somtijds hooger kader vervangen; alsdan zal geoefendheid in het schatten, ook van groote afstanden, hun uitnemend te stade komen. Onze eerste methode, waarbij het onthouden van bepaalde afstanden als hulpmiddel aangegeven is, komt in het Fransche reglement niet voor, voorzeker een gemis, wanneer men in aanmerking neemt, dat het toepassen geen bepaald zichtbare tegenpartij vereischt. Alvorens met het onderricht in het schatten van afstanden te beginnen, wordt de man geoefend in het juist

afpassen. Ieder man leert, hoeveel passen hij moet doen om 100 M. af te leggen, als men hem dien afstand, vooraf afgebakend, doet doorloopen. Vervolgens worden opgemeten afstanden afgepast, waarbij de man, wanneer hij het aantal passen, noodig voor het afleggen van 100 M., gemaakt heeft, telkens een vinger omhoog steekt.

Evenals zulks bij ons het geval is, beschouwt het Fransche reglement den man als voldoende hierin geoefend, wanneer hij op elke 100 M. zich niet meer dan 2 M. vergist.

Wanneer hetgeen men van het doel ziet, als grondslag gebezigd wordt voor het bepalen van den afstand, wordt er gebruik gemaakt van een afstandstroep. Het reglement beveelt aan, hierbij vooral de bovenste lichaamsdeelen te doen waarnemen, daar deze meestal uitsluitend zichtbaar zullen zijn, en niet veel waarde te doen hechten aan de kleur der uniformstukken, daar deze voor alle natiën verschillend is. Het afstanden schatten met behulp van het geweer komt in het Fransche reglement niet voor.

Ten einde de oefening in het schatten van afstanden door middel van het geluid te vergemakkelijken, wordt vooraf geleerd van 1 tot 10 te tellen in een tijdsverloop van 3 seconden. Daar het geluid 333 M. in de seconde aflegt, zal het dus in dat tijdsverloop 999 of ± 1000 M. hebben afgelegd.

De verlangde vaardigheid wordt alleen door veel oefening verkregen. Het schatten op deze wijze geschiedt thans als volgt:

Op onbekenden afstand wordt een groep van enkele manschappen opgesteld. Deze groep geeft, wanneer de onderwijzer het signaal »vuren' laat blazen, een langzaam tirailleurvuur af. Door middel van het geluid moet nu de afstand bepaald worden, waarbij het natuurlijk zaak is, de schoten niet met elkander te verwarren. Deze wijze van afstand schatten kan alleen dienstig zijn, zoolang nog van buskruit gebruik gemaakt wordt, waarvan de rook op grooten afstand zichtbaar is, hetwelk bij dat van de nieuwe Fransche patroon reeds niet meer het geval is (1). Aanteekening te houden van hen, die het best schatten, wat vooral voor het verdedigend gevecht gemak kan opleveren, wordt in het Fransche reglement niet genoemd; ook komen de verdere hulpmiddelen voor het bepalen van den afstand, in onze »Beschou-

(1) In de patronen, behorende bij het *Lebel*-geweer, wordt het *Vieille*-kruit gebezigd, waarschijnlijk samengesteld uit collodium en schietkatoen. Daar men de snelheid der verbranding gematigd heeft, doet zich de gasdruk op het projectiel van af kamer tot monding progressief gevoelen en is de brisante werking van dit kruit opgeheven; het ontploft niet door een schok of door aanraking met vuur en slechts zeer weinig rook verraaft de plaats, waar het schot gevallen is.

In Rusland vervaardigt men thans reeds oorlogsbuskruit, dat zonder rook verbrandt en weinig verbrijzelend op de wapens werkt; in Engeland wordt eveneens dergelijk kruit vervaardigd, het verliest, opgeleed zijnde, geene zijner goede eigenschappen. Ook te Hamburg worden proeven genomen met buskruit, dat bijna zonder rook verbrandt en waarbij de vervanging van houtskool door kool van kurk het opslorpend vermogen van het buskruit schijnt te doen verdwijnen. Chocoladebruin is de kleur dier kruitsoorten, zij zijn op het gevoel zoo zacht als zijde. Aanvankelijk zijn zij bestemd voor snelvuurkanonnen en handvuurwapenen.

wingen, toelichtingen, enz." aangegeven, er niet in voor. Wat betreft het gebruik van afstandmeters, zegt § 68 van het reglement:

»Les chefs de bataillon enseignent à leurs officiers l'usage des télémètres en service dans l'infanterie. Ils profitent de tous les exercices extérieurs pour leur faire faire de nombreuses applications.»

In onze »Beschouwingen, toelichtingen, enz." zegt § 172: het kader — officieren en onderofficieren — moet ook zooveel mogelijk de hulpmiddelen leeren aanwenden, die te velde ter beoordeeling van afstanden gebruikt worden. Onder *d* wordt als daartoe behoorende genoemd: het bepalen van den afstand door afstandmeters. In een noot aan den voet worden aanbevolen de Fransche afstandmeter LABBEZ en de Oostenrijksche van POCK (verbeterde ROKSANDIC). Ten einde hieraan ook werkelijk uitvoering te geven, zou het misschien wenschelijk zijn tot de aanschaffing van enkele afstandmeters (bijv. één per bataljon) over te gaan. De Fransche afstandmeter LABBEZ bestaat, in hoofdzaak, uit twee spiegels, die in een koker geplaatst zijn. In den koker is een ring draaibaar, zoodanig dat de hoek, dien de verlengde vlakken der spiegels met elkaar maken, grooter of kleiner wordt, naarmate men den ring in eene of andere richting draait. De lichtstralen komen door eene opening in den koker op den eenen spiegel, worden door dezen op den anderen spiegel teruggekaatst en bereiken vervolgens het oog van den waarnemer. Het aantal graden, dat de ring moet draaien om, bij het bezigen van een vaste basis, het dubbel teruggekaatste beeld met een signaalteeken te doen samenvallen, geeft het middel aan om den afstand te leeren kennen.

Eene uitvoerige beschrijving van dit instrument en van het gebruik geeft de »Instruction sur l'armement, etc." in § 130 en volgende; wij lezen daar tevens, dat er twee télémeters bij de infanterie in gebruik zijn: de télémeter van LABBEZ en die van GOULIER. De afstandmeter GOULIER is eenvoudiger ingericht en vervangt dien van LABBEZ, die niet meer wordt aangemaakt.

De voorbereidende schietoefeningen, nog voorkomende in het reglement van November 1882, zijn thans niet opgenomen, daar men van oordeel is, dat zij niet bij het onderricht in het schijfschieten behooren. Het volgende Hoofdstuk (V) van het reglement behandelt het practisch schieten; alvorens hiertoe over te gaan, zij een woord gewijd aan de inrichting der schietbanen en aan de schijven, bij de Fransche infanterie in gebruik.

»L'Instruction sur l'Armement, les munitions, les champs de tir et le matériel de l'infanterie," uitgave 1889, is verdeeld in twee hoofddeelen, waarvan het eerste de wapens en de munities, het tweede de schietbanen en het materieel behandelt. Het eerste geeft eene uitvoerige beschrijving van de inrichting van het geweer model 1886 (*Lebel*-geweer) en van de werking van het repeteer-mechanisme, terwijl verder volgt de beschrijving en het mechanisme van de revolver model 1873 en de munities model 1886 en '73. De adjudant-onderofficieren, de sergeant-majors, de tamboer-majoor,

de korporaal-tamboers, de tamboers en de conducteurs zijn bewapend met de revolver '73, de officieren gebruiken het lichtere en fijn afgewerkte model 1874.

Zij allen moeten oefeningen in het revolver-schieten doorloopen. Deze oefeningen zijn 6 in aantal, waarvan 2 intermitteerend vuur op 15 M., 2 eveneens op 30 M. en 2 doorlopend vuur op 15 M. afstand; het aantal patronen voor elke oefening is 6.

Verdient het geen aanbeveling, dat de officieren ook verplicht zijn deze oefeningen mede te maken, waardoor zij het wapen, dat zij te velde moeten hanteeren, leeren kennen en gebruiken? In het Hoofdstuk der munities vindt men de namen van de onderdeelen der patroon en de mededeeling, dat de lengte 75 mm. is en het gewicht 29 G. (13,5 G. minder dan onze patroon) bedraagt. Van de soort of het gewicht van het gebezigde buskruit geen woord.

Het tweede gedeelte van meergenoemde »Instruction, etc.» omvat de schietbanen en het schijvenmaterieel, het »tir réduit» (veel overeenkomende met ons schieten met patronen tot kamerschietcyclinders) en de télémeters LABBEZ en GOULIER.

De Fransche schietbanen hebben zeer verschillende afmetingen. Alleen die, welke duizend meter lang en honderd meter breed zijn, worden als voldoende beschouwd. De bodem moet zooveel mogelijk horizontaal en het grondwater minstens 3 M. onder de oppervlakte gelegen zijn. Achter de schijven mag zich tot op den afstand van 3000 M. geen dorp of bewoond huis bevinden, tenzij het schietterrein tegen hooge heuvels te niet loopt, waardoor alle kogels worden opgevangen. Het terrein wordt zoodanig ingericht, dat de schijven geheel en al zichtbaar zijn, ook voor knielende en liggende schutters. De waarnemingspost strekt zich uit over de baan, vóór de schijven, en bestaat gewoonlijk uit eene doorlopende ingraving van 2 M. diepte, waartoe twee trappen, aan de uiteinden aangebracht, toegang verleen. Dit is het hoofdverschil met de inrichting der Nederlandsche banen. Deze wijze van dekken der aanwijzers stelt in staat de schijven dicht bij elkaar te plaatsen; zóó kunnen vóór een kogelvanger, die 60 M. lang is aan den voet en 42 aan den top, 8 à 10 schijven staan, die elk 2 M². groot zijn, wanneer de afstand van het midden dezer schijven onderling 4 of 5 M. is. Er worden niet meer dan 10 schijven naast elkaar op dezelfde baan geplaatst; een grooter aantal zou licht aanleiding tot verwarring kunnen geven. De hoogte van den doorlopenden kogelvanger moet minstens 6 M. bedragen; de lengte hangt, binnen zekere grenzen, af van de sterkte van het garnizoen.

Zoo noodig kan men op 200 M. afstand een nieuwe schietbaan van 8 à 10 schijven aanleggen.

De lijn der schijven is 5 M. vóór den voet van den kogelvanger; vervolgens vindt men de ingraving voor de aanwijzers, hiervóór komt op 2 à 3 M.

eene ingraving, 2 M. diep, die langzaam tot op 100 M. voorwaarts, naar den beganen grond te niet loopt. Hierdoor worden de aanslagen tegengegaan en verkrijgt men grond voor den kogelvanger. Wanneer men bij het maken van den ingegraven waarnemingspost op rotsgrond of op water stuit, wordt de grond, vóór den waarnemingspost, evenveel opgehoogd als de gedwongen vermindering in de gegraven diepte bedraagt.

De loodlijn op den kogelvanger in het midden van de schietbaan heet »capitale du champ de tir» en wordt aangegeven door een kielspit met stukken steen gevuld.

Loodrecht hierop worden, op dezelfde wijze, alle afstanden van 100, 200 M. enz. aangegeven en duidelijk zichtbaar op piketten vermeld. Tot dekking van de aanwijzers bij de gezamenlijke oefeningen, vervaardigt men op de flanken van de lijn der schijven de »abris des marqueurs», die bestaan uit eene houten blindeering, omgeven door eene gronddekking van minstens 1 M. dikte. Het groote voordeel van de Fransche schietbanen is wel, dat de oefening vlug gaat, daar de compagnie, die schiet, over 8 à 10 schijven verdeeld wordt. Hierdoor kan veel zorg aan het onderwijs besteed worden en kunnen toch alle compagnieën hun beurt krijgen. Dit is van veel belang met het oog op de grootte der Fransche garnizoenen, vooral in de oostelijke departementen, waar meerdere regimenten van dezelfde banen gebruik moeten maken.

Waarschijnlijk zijn onze VELTMAN-banen verre boven de Fransche te verkiezen, zoowel wat betreft de veiligheid als de kosten aan onderhoud. Het zal toch wel altijd mogelijk blijven, dat kogels, aanslaande in den bovenkant der opening van de ingraving voor de aanwijzers, naar binnen terugspringen, terwijl de waarnemingspost bij de schijfinrichting-VELTMAN naar de zijde van den schutter, door een kogelvanger van 4 M. hoogte ruimschoots gedekt is. De ingraving, waarin de waarnemers geplaatst zijn, is steeds aan verzakingen onderhevig, wat gevaar opleveren en moeitevolle herstellingen na zich sleepen kan; bij de VELTMAN-inrichting daarentegen zijn de waarnemers op het maaiveld geplaatst en dáár gedekt. Deze dekking, boven den grond, is oorzaak, dat de schijven niet zoo dicht bij elkander geplaatst kunnen worden, als zulks op de Fransche schietbanen het geval is.

De schijf, ten gebruike bij de eerste oefeningen, bestaat uit een vierkant raam van populierenhout, met linnen beplakt en daarover wit papier; van boven zijn twee gaten, waardoor zij met touwen aan haringen wordt bevestigd. Op 600 M. wordt voor de individueele oefeningen, en voor het schieten met de revolver, op de daarvoor genoemde afstanden, van een rechthoekige schijf, 2 M. hoog en 1 M. breed, gebruik gemaakt. Voor de volgende schietoefeningen wordt de figuurschijf gebezigd, silhouetten voorstellende van den staanden, knielenden en liggenden man en de buste-schijf.

De verschillende schietoefeningen zijn: de individueele instructie-vuren, de gezamenlijke oefeningen, het gevechtsschieten en de voltooiingsoefeningen.

Eindelijk heeft men nog de oefeningen voor de reservisten, voor de manschappen van het territoriale leger en de oefeningen in het schieten met de revolver.

Bij de individueele instructie-vuren wordt van de vierkante en de recht-hoekige schijf gebruik gemaakt. De figuurschijf, den staanden man voorstellende, wordt gebruikt bij de individueele aanvullingsoefeningen, de gezamenlijke oefeningen, het gevechtsschieten en de voltooiingsoefeningen.

De hoogte van deze schijf bedraagt 1,66 M., haar grootste breedte is 45 cM. Het houten geraamte bestaat uit een rechte staak en drie dwars-houten, waarvan het bovenste, ter hoogte van de schouders geplaatst, voorzien is van een ring, waarin de haak grijpt van een schuin staanden steunpaal, die in den grond is geslagen. Aan de voorzijde wordt onderaan een piket geplaatst, waardoor de schijf meer weerstand kan bieden aan de werking van den wind. De figuurschijf, voorstellende den knielenden man, wordt gebezigd in de individueele aanvullingsoefeningen en bij het gevechtsschieten. Deze is, evenals de knielende man en de borstschijf, ongeveer ingericht als de staande man, de hoogte is voor den liggenden 55 cM. De liggende wordt gebruikt bij de individueele aanvullingsoefeningen en somtijds bij de voltooiingsoefeningen. Bij gebrek aan ander materieel wordt deze ook gebruikt bij het gevechtsschieten, om een schijvenlinie te helpen samenstellen.

Wanneer wij deze schijven vergelijken met het materieel, dat bij ons gebruikt wordt, blijkt, dat bij het Fransche leger reeds bij de individueele oefeningen, met de werkelijke toestanden, zooals zij in 't gevecht voorkomen, meer rekening wordt gehouden. Voor het vuur van den aanvallers toch zullen doelen worden aangeboden, die grootendeels gedekt zijn, hoofdzakelijk koppen en zelfs deze nog dikwijls door gezichtsdekking aan het oog onttrokken; bustes zullen hierbij wel de grootste doelen zijn. Wat het vuur van den verdediger betreft, dit zal voornamelijk gericht zijn tegen personen, in gebukte houding snel voorwaarts gaande; het vuur namelijk, dat wordt afgegeven op eene tirailleurlinie in den sprong; alleen in de laatste gevechtsmomenten zullen staande doelen aangeboden worden, wanneer de vijand overgaat tot den stormloop en vooraf zijn laatste vuur afgeeft.

Bij de Nederlandsche infanterie wordt steeds bij de individueele oefeningen, met uitzondering van die der scherpschutters, op een schijf gevraagd, waarop de staande man ten voete uit is afgebeeld, terwijl aan weerszijden zooveel wit is aangebracht, dat de schijf de breedte van vijf man aangeeft. Daar klasse A den schutter moet vormen voor het gevecht, zou het misschien aanbeveling verdienen op verschillende kleinere doelen te laten vuren, hoewel hieraan het nadeel verbonden is, dat het schijvenmaterieel omslachtiger en duurder zou worden.

Hoofdstuk V, behandelende het practisch schieten, vangt aan met eenige algemeene opmerkingen. De »capitaine de tir» is verantwoordelijk voor het onderhoud van het schijvenmaterieel en de schietbanen. Bij ieder bataljon is de »officier de tir» belast met de juiste plaatsing der schijven vóór den

aanvang der verschillende oefeningen. Een half uur vóór men begint te schieten, wordt »retireeren» geblazen en een roode vlag op het hoogste punt geplaatst. Vóór het begin eener individueele oefening verzekeren de officieren zich, dat de manschappen, die moeten aanwijzen, in de loopgraaf present zijn. Een onderofficier wordt belast met het surveilleeren der aanwijzers.

Vóór de individueele instructie-vuren doen de »officiers de tir» in de lijn der schijven een vierkant van 2 M. plaatsen, bedekt met papier, dat door lijnen in vierkante dM. verdeeld is. Deze schijf moet dienst doen voor de keuze van het richtpunt. Hiertoe geeft, vóór het aankomen van de eerste compagnie, de »officier de tir» van het bataljon, waartoe deze compagnie behoort, met zuiver schietend geweer opgelegd, twaalf schoten af, richtende op hetzelfde punt van de schijf, zijnde de onderste rand van een cirkel of van een vierkant, waarvan de middellijn of zijde gelijk is aan een duizendste van den afstand. Vervolgens bepaalt hij het gemiddelde trefpunt, door deze schoten verkregen. Op een afzonderlijke, zoodanig opgestelde schijf, dat deze door alle schutters goed kan worden gezien, wordt nu door middel van een vierkant van zwart papier, duidelijk het richtpunt aangegeven. Wanneer de atmosferische toestanden gedurende de oefeningen belangrijke wijzigingen ondergaan, wordt dit richtpunt opnieuw vastgesteld.

Hier geschiedt dus door eenen officier, wat de schutter bij ons in de klasse B, nadat de theorie hem duidelijk is verklaard, zelf moet leeren beoordeelen; terwijl hij in A, in overeenstemming met den regel voor het vuurgevecht, steeds aanlegt op den onderkant van het doel, waarbij hem duidelijk wordt gemaakt, dat zijn vizier dienovereenkomstig is gesteld.

De zelfstandigheid van den schutter wordt door deze wijze van oefening beter ontwikkeld.

Wanneer een schutter voortdurend slecht schiet, wordt zijn geweer door den compagniescommandant of den officier de tir onderzocht en wanneer blijkt, dat de schuld niet bij den schutter, maar aan het geweer ligt, wordt het ter zijde gelegd, ten einde door den capitaine de tir nader geïnspecteerd te worden.

Bij iedere schijf worden een faniondrager en een schijvenplakker ingedeeld; vroeger waren er bij elke schijf drie man; men heeft ingezien, dat twee voldoende waren. Vóór den aanvang van het schieten wordt »geeft acht» geblazen, waarop de vlagdragers de vlag omhoog steken, ten einde te doen zien, dat zij klaar zijn.

Daarop wordt »vuren» geblazen en de vlaggen gaan neer. Wanneer een schot gevallen is in het midden van het doel, wordt er met de vlag heen en weer gezwaaid; wanneer de buitenste rand getroffen wordt, gaat de vlag recht omhoog en daarna omlaag; wanneer het buitenoppervlak getroffen is, blijft de vlag omhoog, zoo lang het dichtplakken duurt. Wanneer de oefening geëindigd is, wordt »ophouden met vuren» geblazen, maar slechts bij het signaal »opstaan» mogen de aanwijzers de loopgraaf verlaten.

Wat de tenue betreft, vinden wij voorgeschreven, dat de oefeningen in het tir réduit en de eerste individueele oefeningen plaats hebben in exercitie-tenuë, zonder ransel. De individueele voltooiingsoefeningen en de gezamenlijke oefeningen worden gehouden in exercitie-tenuë met gepakten ransel en die in het gevechtsschieten in marsch-tenuë.

Deze bepalingen winnen het van de onze in duidelijkheid.

Vóór het schieten worden de geweren nagezien en wanneer er repeteervuur zal worden afgegeven, wordt in het bijzonder gelet op de werking van het repeteer-mechanisme, waarbij houten patronen in het magazijn worden gebracht.

Men laat alsdan het mechanisme werken en ziet vooral toe, of de patronen gemakkelijk van het magazijn in den bak gaan en de hulzen goed worden uitgeworpen.

Na de oefening wordt onderzocht, of er geen patronen meer in het magazijn aanwezig zijn, daar anders een vergeten patroon uit het magazijn in den bak zou kunnen komen en daardoor ongelukken zouden kunnen ontstaan. De schietoefeningen vangen aan met het zoogenaamde »tir réduit,» dat veel overeenkomst heeft met ons schieten met patronen tot kamerschietcylanders. Het »tir réduit» geschiedt niet met het geweer model 1886, maar met geweren model '74, '84 of '85. Voor ieder man worden jaarlijks 100 patronen beschikbaar gesteld. De patroon, die hiertoe gebezigd wordt, bestaat uit: 1°. de huls van de patroon model 1874; 2°. eene buskruitlading van 4 dG., los in de huls aangebracht; 3°. een looden kogel, bolvormig, die een middellijn heeft van 11,35 mM. en 8,7 G. weegt. De kogel bevindt zich voor ongeveer de helft in de huls en blijft zóó zitten door de drukking, uitgeoefend tegen den binnenwand van de huls. Alle schoten worden gedaan op den afstand van 15 M. De kapiteins hebben vrije beschikking over het gebruik, dat van de patronen gemaakt zal worden; een gedeelte er van moet echter besteed worden om het doel der richtmiddelen aan te toonen. Het Fransche vizier bestaat uit een trapvizier, ingericht voor 400 tot 800 M. Twee evenwijdige armen, waarlangs een blokje met inkeeping omhoog en omlaag kan geschoven worden (la planche mobile) worden gebezigd voor de afstanden van 900—1900 M. De verdeelstrepen klimmen aan de rechterzijde met 100 M. op, aan de linkerzijde geven zij gelegenheid telkens met 50 M. te vermeerderen of te verminderen. Neergeslagen, geeft de »planche mobile» het standvizier van 250 M. aan en wanneer het opstaat, is aan den bovenkant het vizier voor 2000 M. aangebracht.

Ons klepvizier verdient, wat eenvoud van constructie aangaat, verre de voorkeur.

Van de bovenvermelde oefeningen wordt gebruik gemaakt om aan te toonen, dat: 1°. wanneer men steeds op hetzelfde punt gericht blijft en het richtblokje telkens omhoog schuift op de trapjes of langs de richtplank, de tromp van het geweer eveneens omhoog gaat; en 2°. wanneer het geweer rechts of links overhelt, de schoten ook rechts of links en iets lager afkomen.

Hierbij wordt de richtbok gebezigd, die een groote mate van stabiliteit bezit. De richtbok model 1884 is geheel van metaal vervaardigd. In verticale richting is het geweer om een as beweegbaar met behulp van een gebogen arm, die de lade voorwaarts van het draaipunt omvat, en die met behulp van een schroef voor- en achteruit bewogen worden kan. De horizontale beweging wordt verkregen door een verticale as, die met behulp van schroeven in een koker draait en daardoor eene draaiende beweging aan het geweer mededeelt.

De toestel wordt op een drievoet geplaatst, zóó dat het zwaartepunt van het geweer ongeveer loodrecht boven het midden van het ondersteuningsvlak komt te liggen (1).

Het doel bij het tir réduit is een cirkel van 10 cM. middellijn, die op de schijf getrokken wordt. Bij deze oefeningen gaan de onderofficieren met behulp van den richtcontroleur na, of de vizierlijn wel gericht is op het oogenblik, waarop het schot afgaat. De soldaten moeten minstens 24 dezer patronen verschoten hebben, voordat zij met de eigenlijke schietoefeningen beginnen.

De individueele instructie-oefeningen omvatten de voorbereidende oefeningen en de eigenlijke instructie-oefeningen. De voorbereidende oefeningen zijn 3 in getal; zij worden gedaan op 100 M., de beide eerste staande opgelegd, de laatste knielende uit de vrije hand; aan elke oefening worden 4 patronen besteed. Zij hebben ten doel de recruten in het juist richten van het geweer te bevestigen, hen te gewennen aan den knal en den terugstoot en ieder soldaat te doen zien, hoe zijn wapen draagt en met welke afwijkingen hij dus rekening heeft te houden. Hiertoe wordt een onderofficier naast den schutter geplaatst en deze teekent op eene afbeelding van de schijf elk treffpunt aan; hij bepaalt daarna het gemiddelde treffpunt en doet den man zien, hoe hij dienvolgens zijn richtpunt moet wijzigen. De volgende oefeningen, van 4 tot 11, zijn de instructie-oefeningen, waarvan de beide eerste en laatste op 200 M., de overige op 300, 400 en 600 M. worden afgegeven. Aan elk dezer oefeningen worden 6 patronen besteed, de houding is afwisselend knielend, staande en liggend. Tot op den afstand van 400 M. wordt op een schijf van 2 M. in 't vierkant geschoten, waarop voor de afstanden van 100, 200, 300 en 400 M. respectievelijk cirkels aangebracht zijn van 0,50, 1, 1,50 en 2 M. diameter.

Op 600 M. wordt geschoten op een rechthoekige schijf van 3 M. bij 2 M., waarop een rechthoek van de halve afmetingen is aangebracht.

Voor het behandelen dezer individueele oefeningen wordt de compagnie in halve sectiën of escouades verdeeld, in verband met de getalsterkte en het aantal beschikbare schijven. Tien passen achter den schutter worden de afdeelingen, die moeten schieten, evenwijdig aan de lijn der schijven opgesteld

(1) De Nederlandsche infanterie heeft thans een richt- en schietbok ontvangen, die uitnemend voldoet en waardoor dit gewichtig hulpmiddel bij de voorbereidende schietoefeningen veel aan praktische waarde gewonnen heeft.

met het geweer bij den voet. De man van den rechtersvleugel komt voor, geeft zijne 6 schoten af en begeeft zich daarna naar den linkervleugel. Een onderofficier is naast den schutter geplaatst om de uitkomsten op te teekenen en onhandigheden te voorkomen. Wanneer de man slecht schiet, wordt hij, na afloop, eenigen tijd afzonderlijk theoretisch geoefend.

Wanneer wij deze oefeningen vergelijken met onze klasse A, valt reeds dadelijk op, dat het Fransche reglement geene overgangsvoorwaarden kent. Dit heeft het voordeel, dat de man de oefeningen vlugger doorloopt, maar het veel grootere nadeel, dat slechte of nog niet genoegzaam geoefende schutters te spoedig aan moeilijke oefeningen moeten deelnemen. Op zeer doeltreffende wijze is dit, dunkt ons, geregeld door de bepaling, dat hij, die in tien schoten niet voldoet aan de overgangsvoorwaarde, toch tot eene volgende oefening overgaat, maar niet in de volgende klasse komt, vóór hij voldaan heeft aan de overgangsvoorwaarden, waarin hij te kort schoot, zooals in ons »Voorschrift» is vastgesteld.

Bij de instructie-oefeningen, 7 in getal, worden slechts 2 in staande houding afgegeven; bij ons zijn van de 10 oefeningen, waaruit klasse A bestaat, 7 in staande houding, hetgeen wel is waar in staat stelt den schutter gemakkelijker waar te nemen (althans wanneer de waarnemer zelf in staande houding blijft), maar het nadeel heeft, dat niet genoeg rekening wordt gehouden met het doel der 2de klasse: *opleiding voor het vuurgevecht*, waarbij de schoten natuurlijk meest in liggende of knielende houding zullen worden afgegeven. De individueele aanvullingsoefeningen zijn 4 in getal en wel de volgende: 1°. op 250 M. staande, doel: een enkele silhouette van een geknielden man; 2°. op 400 M. knielende, op 2 silhouetten van den geknielden man, gescheiden door een tusschenruimte van 0,15 M.; 3°. knielend repeteervuur gedurende een tijdsverloop van 30 seconden op 3 silhouetten van den staanden man, gescheiden door een tusschenruimte van 0,15 M., op 350 M. afstand; 4°. repeteervuur, staande afgegeven op een buste-schijf, die boven een bepaald punt eener borstwering verschijnt en verdwijnt, afstand 200 M.

De schijven bij deze oefeningen hebben ongeveer het aanzien der doelen, waarop in den oorlog het meest geschoten wordt, wat van onze schijf niet kan worden gezegd. Dat dergelijke schijven bij ons niet ingevoerd zijn, zal wel zijn hoofdoorzaak vinden in de weinige trefkans, die kleine doelen op eenigszins grooten afstand den enkelen schutter aanbieden; men kan echter, zooals bij de schijf voor de 2de oefening, de figuren teekenen op een grootere schijf en daardoor de meeste schoten waarnemen, ook al hebben zij de silhouetten niet getroffen. De grootste afstand, waarop, zoowel in Frankrijk als hier, individueel geschoten wordt, bedraagt slechts 600 M.; de manschappen nemen eigenlijk onvoorbereid aan gezamenlijk vuur op grootere afstanden deel; het zou dus misschien aanbeveling verdienen individueel op groote afstanden (600, 700 en 800 M.) te doen vuren op groote schijven, waarop koppen en borststukken zijn aangebracht.

Bij de aanvullingsoefeningen worden de schijven met 4 M. onderlinge tusschenruimte vóór den kogelvanger geplaatst; haar aantal mag het getal negen niet overschrijden. De compagnie wordt verdeeld in groepen, die uit evenveel manschappen bestaan, als het aantal schijven bedraagt. Op het signaal »vuren" gaat ieder man op de plaats staan, waar hij zijn vuur moet afgeven (tegenover elke schijf één), neemt de houding aan, doet, bij de beide eerste oefeningen, 6 schoten en herstelt het geweer bij den voet. Als allen klaar zijn, wordt »ophouden met vuren" geblazen.

Bij de twee oefeningen in het afgeven van repeteervuur, gaat ieder schutter tegenover de hem aangewezen schijf staan, waarbij het magazijn wel gevuld, maar het geweer niet geladen is. Op het commando »repeteervuur" of »repeteervuur, knielen" door een der officieren van de compagnie, wordt het geweer geladen door het doen werken van de kulas.

Wanneer de geweren geladen zijn, volgt het commando »op 400 M. vuren." De manschappen vuren, aanleggende op den onderkant van het doel, totdat het magazijn ledig is of tot op het commando »ophouden met vuren," hetwelk 30 seconden later volgt. Daarop laat men het signaal »ophouden met vuren" blazen, waarop de schutters het geweer bij den voet plaatsen of op het commando »opstaan" wachten en daarop de houding aannemen. Wanneer de aanwijzers in de loopgraaf dit signaal gehoord hebben, steken zij, ten einde dit te melden, de vlaggen omhoog. Daarna wordt, door heen en weer zwaaien met de vlag, het aantal treffers medegedeeld. Gedurende den tijd dat de manschappen eener serie vuren, voorzien die van de volgende hunne magazijnen. Daar op deze wijze 8 of 9 man per compagnie gelijktijdig schieten, is het niet mogelijk, zooals bij ons het geval is, aan ieder schutter een officier als instructeur toe te voegen, zelfs niet altijd een onderofficier, en is hij dus veel aan zichzelf overgelaten. Het Fransche reglement, in tegenstelling met ons Voorschrift, wil, dat de man alle individueele oefeningen heeft gedaan, voordat hij tot de gezamenlijke vuren wordt toegelaten. De gezamenlijke oefeningen worden verdeeld in salvovuren, tirailleurvuren en gevechtsschieten. De oefeningen in het salvovuur zijn: 1°. salvovuur eener escouade, gecommandeerd door een korporaal, het doel is 7 silhouetten van den staanden man, de afstand 600 M.; 2°. salvovuur van eene halve sectie, onder commando van een sergeant, doel 14 dergelijke figuren, afstand 800 M.; 3°. salvovuur, afgegeven door een sectie, gecommandeerd door den sectiecommandant, doel 28 figuren, afstand 1000 M. Voor elke oefening worden 2 losse patronen en daarna 4 scherpe verschoten. Bij deze oefeningen is eene methodische opklimming gevolgd, waardoor ook het lagere kader gelegenheid verkrijgt, zich te oefenen in de leiding van het vuur.

Het tirailleurvuur (feu à volonté) omvat de volgende oefeningen: 1°. sprongsgewijze voorwaarts gaande van 600—500 M., gecommandeerd door sectiecommandanten; 2°. snelvuur op 350 M. met het vizier van 400 M.; 3°. met de bajonet opgeslagen, voorwaarts gaande tot den aanval, vurende van 200—100 M.

Aan de 1ste en de 2de oefening worden elk 6 patronen besteed, aan de laatste 8 scherpe en daaraan voorafgaande tweemaal 8 losse patronen.

Deze laatste oefening is niet zonder gevaar, daar de schutters onder het voorwaarts gaan tot den aanval 8 patronen op de gewone wijze vuren. De salvovuren worden op bekende afstanden afgegeven, de aanvoerders moeten bij het bepalen van het vizier rekening houden met de atmosferische en andere invloeden. Als beginsel is aangenomen, dat ieder gegradueerde minstens eenmaal 's jaars het voorgeschreven salvo commandeert. Bij de oefeningen in het salvovuur worden steeds vooraf eenige proefsalvo's door een groepje uitgezochte schutters afgegeven. Bij het tirailleurvuur wordt geëischt, dat er juist gericht wordt en dat de snelheid bij het vuren alleen verkregen wordt door de bewegingen vlug te verrichten. Vóórdat de troep op het terrein aankomt tot het beoefenen van tirailleur- en snelvuur moet er gedurende zekeren tijd gemarcheerd zijn, ten einde ongeveer in dezelfde omstandigheden te verkeerren, als een troep, die aankomt op het tooneel van den strijd. Dat de bezwaren in Frankrijk dezelfde zijn als bij ons, blijkt uit art. 126: »Wanneer er geen geschikte tereinen voor deze oefeningen aanwezig zijn, moet gebruik gemaakt worden van den versten afstand, waarover beschikt kan worden; wanneer niet anders mogelijk is, wordt alleen het escouade-vuur van 200 M. afgegeven, maar ook dan moeten de verschillende genoemde commandanten beurtelings met het commando belast worden.»

De oefeningen in het gevechtsschieten worden gehouden op onbekende afstanden; zij zijn de volgende: de 1ste en 2de zijn de zoogenaamde »tirs de réglage," die op onbekenden afstand, tegen een doel, voorstellende eene sectie, worden afgegeven.

Voor elke oefening worden zes patronen gebruikt. De 3de oefening is een salvovuur op onbekenden afstand tegen doelen, die op verschillende afstanden geplaatst zijn en waarbij zich ook schijven bevinden, die voortgetrokken worden. De 4de oefening is het vuur, dat afgegeven wordt door eene compagnie in gevechtsformatie, die aanvallend tegen den vijand oprukt. Deze vuren worden afgegeven van 800—200 M. op schijven, die eene vijandelijke compagnie in gevechtsformatie voorstellen; deze opstelling wordt nu en dan gewijzigd, ten einde de verschillende fasen van het gevecht weer te geven. Eene dergelijke oefening voor een bataljon is de laatste van het gevechtsschieten. De onderofficieren schatten, bij deze oefeningen, de afstanden op het oog, waarbij een kaart hun soms dienstig zijn kan; de officieren maken gebruik van de afstandmeters. De beide eerste oefeningen (tirs de réglage) zijn voornamelijk bestemd voor het schatten van afstanden door de onderofficieren en het in rekening brengen van de verschillende invloeden, die de vizierstelling bepalen; zij geschieden dan ook steeds op onbekenden afstand. Omtrent het gevechtsschieten per compagnie en per bataljon is nog nader voorgeschreven, dat deze oefeningen de ontwikkeling eener aanvallende handeling moeten voorstellen. De compagnieën worden op ongeveer 200 man

gebracht, het kader verkrijgt oorlogssterkte. Nadat de compagnieën van den marschvorm in de gevechtsformatie zijn overgegaan, doet de leider halt houden op het punt, waar hij het vuur wil doen openen. De exercitiereglementen worden bij deze bewegingen en bij de volgende strikt opgevolgd.

Op verschillende tijdstippen, naarmate van den voortgang van het vuurgevecht, worden de treffers opgenomen. De laatste oefeningen zijn de voltooiingsoefeningen. Voor deze oefeningen wordt een programma opgemaakt door den »capitaine de tir," die geheel vrijgelaten wordt, wat betreft de volgorde en de keuze dezer oefeningen. Zij kunnen geschieden op de gewone wijze of als repeteervuur, op bekende of onbekende afstanden, op een schijf, die gedeeltelijk boven eene borstwering uitkomt, op een zich langzaam voortbewegende schijf, op een schijf, die slechts zeer korten tijd zichtbaar is, enz.

Het individueele gevechtsschieten komt in het Fransche reglement niet voor; echter moet niet vergeten worden, dat bij de individueele oefeningen veel rekening wordt gehouden met de toestanden, zooals zij zich in het gevecht voordoen. Aangezien alle individueele oefeningen voornamelijk tot doel hebben, den schutter voor het gezamenlijk gevechtsschieten te bekwamen, verdienen de zoo nuttige oefeningen van ons individueel gevechtsschieten wel de voorkeur.

Ten einde de bij de theorie geleerde zaken aanschouwelijk voor te stellen, wordt somtijds van het »tir réduit" gebruik gemaakt; de uitgebreide schaal, waarop dergelijke oefeningen, »instructievuren," volgens onze »Beschouwingen" moeten worden gehouden, verdient voorzeker alle instemming, mits de banen uitstekend zijn ingericht en men ruim van verschillend schijvenmaterieel voorzien zij.

Hiermede geloof ik het voornaamste gedeelte der Fransche reglementen eenigszins te hebben toegelicht; hetgeen zij verder bevatten, zijnde de plaatsing in klassen, de belooningen en de comptabiliteit, mag worden beschouwd, als voor ons van minder belang te zijn.

R.

Den Helder, 1889.

BOEKAANKONDIGINGEN.

Schetsen uit den Atjeh-oorlog door J. P. SCHOEMAKER, 1ste Luitenant der Infanterie bij het N.-I. leger, 3de druk. 's-Hage, W. P. VAN STOCKUM & ZOON. Prijs f 0,75.

Nog geen twee jaren zijn verlopen, sedert de heer SCHOEMAKER zijn eerste pennevrucht onder bovenstaanden titel in het licht gaf, en reeds hebben we een *derden* druk in handen. Geen welsprekender lof kon de Schrijver voor zijn „Schetsen” wenschen; immers, die herdruk bewijst, dat het boekje gelezen wordt.

Ten volle heeft de geachte Schrijver zijn doel bereikt, nl. waardeering op te wekken voor het Nederlandsch-Indisch leger en welverdiende hulde te brengen aan de dapperen in gindsche gewesten.

Dat zijn werk de goedkeuring en toejuiching van zeer velen verwierf, is hem uit het welverdiende oordeel der pers gebleken, en met bescheidenheid zouden wij den Schrijver willen herinneren aan de belofte, in zijn voorbericht opgenomen; nl. ons een tweeden bundel van zulke schetsen te schenken. Wie zóó opmerken, zóó waardeeren en zóó vertellen kan, zette zijn licht niet onder de korenmaat. Wij hunkeren naar meer dergelijke historische voorbeelden van *moed, beleid en trouw*; den heer SCHOEMAKER is het toevertrouwd, ze te kiezen en uit te werken.

Aan den uitgever een woord van erkentelijkheid, omdat hij den prijs zoo belangrijk heeft verlaagd; moge daardoor het doel bereikt, en het werkje van den heer S. recht populair worden, zoowel in onze legers als onder de niet-militaire bevolking.

v. B.

Eene schoone bladzijde uit Atjeh's geschiedenis, door W. COOL, Kapitein der Genie, en G. B. HOOVER, Kapitein der Infanterie O.-I., Ridder der Militaire Willemsorde 4de klasse; met een Voorwoord van Generaal K. VAN DER HEIJDEN. 's-Gravenhage, MARTINUS NIJHOFF. Prijs f 1,50.

Eene schoone bladzijde uit de geschiedenis onzer vestiging in Atjeh, in flinke trekken op boeiende wijze geschetst, met tal van bijzonderheden, zooals slechts ooggetuigen die kunnen weergeven, ziedaar de aanwinst, waarmede de heeren

COOL en HOOYER onze literatuur hebben verrijkt en waarvoor wij hun erkentelijk zijn. De Schrijvers geven een beschrijving van den gedenkwaardigen tocht der colonne-GERLACH in Juli en Augustus 1879, naar Lamtoba en Selimoen, waardoor de kroon werd gezet op de schitterende operatiën van den Generaal VAN DER HEIJDEN in de XXII en XXVI Moekims. Met steeds klimmende belangstelling volgt de lezer die dappere schaar op haren marsch door deze woeste, nog nimmer door onze troepen betreden bergstreek; ontzaglijk zijn de moeilijkheden, waarmede die opmarsch gepaard gaat; bewonderenswaardig de moed en volharding, waarmede tegen de natuur zoowel als tegen den vijand wordt gestreden. Aangrijpend zijn de oogenblikken, waarop de troepen verband krijgen met de uit Indrapoeri oprukkende colonne-LUBECK en het eindpunt van den tocht, Selimoen, aan de voeten der overwinnaars ligt.

Geschreven op een wijze, die het werk voor niet-militairen verstaanbaar maakt, vormt dit niettemin ook voor vakmannen een krijgshistorische bron van groote waarde, door de vele, weinig of niet bekende details, ook van topographischen en ethnographischen aard. Voor de historische juistheid waarborgt ons de omstandigheid, dat de Kapitein COOL als Chef van den Staf en de toenmalige 1ste Luitenant HOOYER als Chef der militaire verkenningsbrigade de operatiën medemaakten en hunne beschrijving is opgeteekend uit een, gedurende den tocht aangehouden dagboek. Een duidelijke schetskaart in chromo-lithographie is aan het werkje toegevoegd.

Wij herhalen het: wij zijn de Schrijvers erkentelijk voor hunnen verdienstelijken arbeid en zeggen het Generaal VAN DER HEIJDEN na: moge dit werk strekken tot opwekking van meerder belangstelling voor het Indische leger en tot vermeerdering onzer kennis van Atjeh, de toekomst tot nut." Wij voegen er bij: moge het voorbeeld der Schrijvers navolging vinden en nog menige bladzijde uit de dagboeken van het Indisch leger voor ons worden opengelegd.

Het Sportblad. Weekblad voor alle takken van sport. 1ste Jaargang, N°. 1. 's-Gravenhage, CREMERS & Co. Prijs per jaargang, franco per post, voor Nederland f 6,50, voor Oost- en West-Indië f 9,—.

De verschillende takken van sport vinden tegenwoordig hier te lande, zoowel in als buiten het leger, meer en meer beoefening. Niet alleen worden daardoor lichaamskracht, behendigheid en zelfvertrouwen in ons volk aangekweekt, maar bovendien mag men aannemen, dat bij het uitbreken van een oorlog onze verdedigbaarheid ook rechtstreeks door toepassing van sommige takken van sport kan worden gebaat.

Wij vestigen daarom gaarne de aandacht op het bovenstaande blad, bestemd om de ontwikkeling van de sport en de meer algemeene beoefening daarvan te bevorderen. De redactie bestaat uit de Heeren A. L. COUVÉE en M. MULIER, terwijl verder de Heeren G. D. Baron DE SALIS, H. A. Graaf VAN BYLANDT, Luit. Jhr. J. L. MOOK en Mr. J. VAN BUTTINGHA WICHERS als vaste medewerkers aan het blad zijn verbonden. Bovendien geeft het eerste nummer een lange lijst van personen, die voor de verschillende onderdeelen van het vak hunne medewerking en hunnen steun hebben toegezegd.

Uit die lijst blijkt tevens, dat de redactie voornemens is de lichaamsoefeningen in den meest uitgebreiden zin en alles, wat daarmede in verband staat, in de kolommen van haar blad te behandelen. Zij stelt zich tevens voor, telkens een verslaggever te zenden naar de voornaamste binnen- en buitenlandsche wedrennen, harddraverijen, hondententoonstellingen en wedstrijden.

Of er in ons land, met een betrekkelijk beperkt lezend publiek, plaats zal blijken te bestaan voor deze tweede algemeene sportcourant, zal de ervaring moeten leeren. Zeker echter zal de mededinging ook op dit gebied de redactien en uitgevers tot verhoogde inspanning leiden, wat aan het gehalte der sport-literatuur ten goede zal komen.

*De Nota van de Heeren REUTHER, BROUWERS en MUTSAERS
contra het Verslag der Staatscommissie tot voorbereiding der
wettelijke regeling van den militairen dienstplicht, door J. E.
N. Baron SCHIMMELPENNINCK VAN DER OYE, Lid van de
Tweede Kamer der Staten-Generaal. 's-Hage, J. VAN GOL-
VERDINGE & ZON. Prijs f 0,40.*

De bovenstaande brochure wijst op enkele punten van overeenstemming tusschen de voorstellen van de Schrijvers der Nota en die van de meerderheid der Staatscommissie, doch stelt daartegenover een aantal punten van verschil, waarvan wel het belangrijkste is, dat, volgens de bedoelde meerderheid, de bezettingstroepen van geen mindere militaire waarde mogen zijn dan de veldtroepen, terwijl daarentegen in de Nota wordt ontkend, dat even hooge militaire eischen, als aan de veldtroepen, behooren te worden gesteld aan de troepen, die met de verdediging onzer liniën en met water doorsneden polderlanden zullen worden belast.

Met betrekking tot dit laatste punt tracht de Schr. der brochure, zoowel door aanhalingen uit een aantal militaire werken, als door redeneering, aan te toonen, dat de meerderheid der Staatscommissie zich op het juiste standpunt heeft gesteld. De tegenwoordige vestingoorlog stelt de hoogste eischen aan de verdedigende troepen, zoowel wat de geoefendheid als wat de moreele eigenschappen betreft. Terecht wijst de Schr. er op, dat de tegenwoordige aanvalstactiek tegen vestingen en versterkte stellingen althans voor een deel berust op de, in sommige rijken gevolgde regeling, volgens welke de bezettingen der vestingen voor een groot deel uit troepen van minder gehalte, niet tot het actieve leger behorende, worden samengesteld. Tegenover zulke troepen heeft een doortastend optreden een verhoogde kans van slagen.

Wij deelen geheel de meening van den Schr., dat men in ons land, waar van de hardnekkige verdediging der vestingen Holland en Amsterdam alles zal afhangen, waar tijd tot voorbereiding en oefening na de mobilisatie veelal zoo goed als geheel zal ontbreken en waar de vijand niets onbeproefd zal laten, om door een stout doordringen die voorbereiding te verstoren of te beletten, verplicht is te zorgen, dat de liniën terstond kunnen worden bezet met troepen, die ten volle voor hunne taak berekend zijn en in gehalte de aanvalstroepen minstens evenaren.

OVERZICHT VAN BUITENLANDSCHE TIJDSCHRIFTEN.

I. Legerorganisatie en Schutterij.

Het territoriale leger in de lente van 1889. Men gaat na, in hoeverre dit jaar bij de herhalingsoefeningen verbeteringen in den toestand van deze legermacht te bespeuren waren. (Sp. M., 1 Juillet.)

Het gemeenschappelijke Oostenrijk-Hongaarsche leger. Het karakter der gemeenschappelijke strijdkrachten van Oostenrijk en Hongarije wordt verklaard. De bewegingen in Hongarije tegen de legerwet van 1888 en ten gunste eener zelfstandige, nationale legermacht worden besproken. (Int. Rev., Juli.)

Het jongste Europeesche leger: dat van het vereenigde Bulgarije. Geschiedkundig overzicht. Organisatie. Weerplicht. (Slot volgt.) (Int. Rev., Juli.)

Bepalingen betreffende oorlogsorganisatie en gebruik der artillerie te velde, in Italië. Uittreksel uit het verschenen eerste deel van het *Handboek voor de Italiaansche artillerie*, dat, hoewel niet officieel, toch door den Minister van Oorlog is goedgekeurd. (Archiv, Band XCVI, Heft 6.)

Uittreksel uit het verslag van den Bondsraad over de handelingen van het Militaire Departement in 1888. (Schw. A. u. G., N°. 6.)

II. Algemeene krijgskunst.

De concentratie der Duitsche strijdkrachten. Overzicht van hetgeen sinds 1870 in Duitschland in zake den aanleg van spoorwegen is geschied, met het oog op een snelle concentratie der strijdkrachten, alsmede van de verdeling der cavalerie aan de westelijke grenzen, met het doel om de concentratie te dekken. (Sp. M., 15 Juin.)

De dienst en het onderricht in het leger. Beschouwingen over de regeling van den vredesdienst op den grondslag van zelfstandigheid der tactische eenheden. (Wordt vervolgd.) (Sc. M., Juin.)

De oorlog der massa's. (Vervolg.) Strategische en tactische hoofdbeginselen voor de oorlogen der toekomst, ontleend aan eene karakterschets der Napoleontische oorlogvoering. (Sc. M., Juni.)

Bijdrage tot de positieve tactiek. Mededeeling van de verrichtingen op een stafreis van de leerlingen der hogere krijgsschool in 1885. (Rev. d'A., Juillet.)

De hoeveelheid en de hoedanigheid. In de getalsterkte is het kenmerkende der tegenwoordige legers gelegen. Het leger is het gewapende volk. Sommigen zien daarin een gevaar, zoowel voor de verstandelijke ontwikkeling der menschheid, als voor het bevorderen en in stand houden van den vrede. Deze opvatting wordt bestreden. Het gehalte der troepen mag echter niet aan

de getalsterkte worden opgeofferd. De Schr. keurt den driejarigen dienstdienst voor Frankrijk af en wijst op de bezwaren, verbonden aan de concentratie en de leiding der troepenmassa's in de toekomstige oorlogen. (*Wordt vervolgd.*) (Int. Rev., Juli.)

Oorlog en beschaving. Wijsgeerige beschouwingen over de verhouding tusschen oorlog en beschaving. (Oest. M. Z., Juni.)

De tegenwoordige regeling van den velddienst in Rusland. Mededeeling aangaande de voorschriften omtrent den voorpostendienst, den marschdienst, de verplichtingen van de achterhoede en het bivakkeeren. (Schw. A. u. G., N°. 5.)

III. Generale staf. Terreinleer. Opnemen van terrein. Topographie.

De tacheometer-Hannot. (*Vervolg.*) Theorie van het instrument. (Rev. M. Belge, Deel I.)

IV. Techniek der artillerie en ballistiek.

Over de doorboring van pantserplaten. (*Slot.*) Vergelijking van verschillende empirische formules ter berekening van den arbeid, noodig voor de doorboring. Rationeele vorm voor een formule ter berekening hiervan. Formules van KRUPP (1880), MADSEN en INGLIS. Nieuwe formules van KRUPP. Graphische voorstelling der formules. (Rev. d'A., Juillet.)

De artillerie op de tentoonstelling te Parijs. Opsomming van de voorwerpen in de verschillende afdelingen, voor zoover deze uit een militair oogpunt van belang te achten zijn. (Rev. d'A., Juillet.)

Over de afwijkingen bij het vuren uit getrokken geschut. Verhandeling van Majoor A. BERTRANG, waarin de verschillende afwijkingen worden nagegaan en de daaruit af te leiden regels voor het vuren worden behandeld. (Rev. M. Belge, Deel I.)

Over de betrekking tusschen buskruitlading en aanvankelijke snelheid. Beschouwingen over de formules van HUTTON en van PARODI. Toepassing van de methode van laatstgenoemde ter berekening van de lading voor het beschieten van hoog gelegen doelen bij constante elevatie. (Archiv, Band XCVI, Heft 6.)

Schietsproeven tegen pantserplaten met een kanon van 28 cM. en een kanon van 24 cM. door KRUPP. Centrale schietschool voor de artillerie in Italië. (Schw. A. u. G., N°. 6.)

De Deutsche tijdbuis, mod. '83 en haar invloed op het schieten op groote afstanden. Beschouwing over het verminderen der uitwerking van het granaatschot op groote afstanden. Berekening van den springkegel bij granaatkartetsen in het algemeen. (*Wordt vervolgd.*) (Schw. A. u. G., N°. 6.)

Snelvurende kanonnen. Verschillende patenten betreffende de inrichting van het sluitstuk en de affuit (Engin., N°. 1225.)

Zware vuurmonden. Verschillende patenten betreffende inrichtingen voor verplaatsing dezer vuurmonden en betreffende de constructie. (Engin., N°. 1225.)

V. Militaire administratie en intendance.

De verplegingstactiek. (*Vervolg.*) Onderzoek naar de middelen tot verbetering van den verplegingsdienst in tijd van oorlog. (Sc. M., Juin.)

De bezoldiging der kapiteins en ritmeesters in het Deutsche leger. De Schr. pleit voor algemeene invoering van den, thans slechts bij sommige wapens geldenden regel, dat de aanspraken op bezoldiging der 1ste klasse niet afhankelijk zijn van den dienstdienst bij het regiment, doch van dien tijd bij het wapen in 't algemeen. (Int. Rev., Juli.)

VI. Geneeskundige en veterinaire dienst.

Gezondheidsstatistiek betrekkelijk het Oostenrijksche leger over April. (Mitth. A. u. G., Heft 6.)

Over paardenfokkerij. Wenken tot het verkrijgen van goede uitkomsten. (Schw. A. u. G., N°. 5.)

VIII. Militair onderwijs.

De militaire scholen. Het verledene en het tegenwoordige. Geschiedkundig overzicht van af de eerste maatregelen van Louvois ter opleiding van jongelieden tot officier. (Wordt vervolgd.) (Sp. M., 15 Juin et 1 Juillet.)

IX. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der infanterie.

Schets van een reglement op de exercitiën der infanterie. (Vervolg.) (Sp. M., 15 Juin et 1 Juillet.)

De aluminium-schilden en de nieuwe projectielen. Uit de proeven te Gâvre genomen, wordt afgeleid, dat de herhaaldelijk in den *Spectateur militaire* voorgestelde schilden van aluminium-brons volkomen bestand zijn tegen de projectielen van het nieuwe geweer. Naar aanleiding hiervan wordt opnieuw met kracht op het nemen van een proef daarmede aangedrongen. (Sp. M., 15 Juin.)

Het nieuwe exercitie-reglement voor de Fransche infanterie. Beschouwingen over dit reglement, voorafgegaan door een overzicht der veranderingen in de Fransche infanterie-tactiek gedurende de laatste 20 jaren. (Wordt vervolgd.) (Jahrb. A. u. M., Juli.)

Bijdrage tot de infanterie-tactiek. Eenige wenken omtrent het gebruik van de infanterie bij den aanval. (Oest. M. Z., Juin.)

Het bajonetvechten onzer infanterie. Met een beroep op de geschiedenis van het bajonetvechten, wordt het nut daarvan, ook voor de lichamelijke ontwikkeling van den soldaat, aangetoond en worden voorts behartigingswaardige wenken voor de opleiding gegeven. (Oest. M. Z., Juni.)

Het aantal treffers bij het geweervuur in het gevecht. Bespreking van de oorzaken, door welke de uitkomsten van het geweervuur in den oorlog verre blijven beneden die, welke bij de vredesoefeningen worden verkregen. (M. W. Ver., Band XXXVIII, Heft 6.)

Bewapening van het Russische leger. Het Russische leger krijgt een geweer van kleiner kaliber. Het is een gewoon achterlaad-, geen repeteer- of magazijn-geweer en zal op 1800 M. nog 3 planken van 25 mM. doorboren. (Engin., N°. 1226.)

X. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der cavalerie.

De cavalerie bij de manoeuvres in het kamp van Châlons in 1888. Beschouwingen over deze manoeuvres, in verband met de denkbeelden, ontwikkeld in de onlangs verschenen werken: *La cavalerie au combat* door BONIE en *La cavalerie en campagne*. (Wordt vervolgd.) (Sc. M., Juin.)

Vooruitgeschoven eskadrons. (Vervolg.) Wijze van verkennen der cavalerie, door den Russischen Generaal-Majoor Baron KAULBARS. Inrichting van den dienst bij een of meer dergelijke eskadrons, zoowel bij den marsch naar den vijand, als tijdens de rust van den navolgenden nacht. (Rev. d. C., Juin.)

De hoofdvraagstukken der cavalerie in den tegenwoordigen tijd. Hoofdzakelijk worden besproken de bewapening en het zadel. De Schr. is geen onbeperkt voorstander van de lans en geeft in verschillende opzichten aan

de sabel de voorkeur; hij wenscht verder een algemeene bewapening met een repeteerkarabijn. De eischen van een goed zadel worden voorts besproken. (Int. Rev., Juli.)

Cavaleristische beschouwingen. Ontwikkeling van eenige grondbeginselen voor een nieuw exercitie-reglement. (Jahrb. A. u. M., Juli.)

XI. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der artillerie.

De reorganisatie der Zwitsersche vesting- en positie-artillerie. Indeeing, oefening, geschutpark. Technische en ballistische gegevens omtrent het positie-geschut. (Int. Rev., Juli.)

Nogmaals de aanvalsmethode van VON SAUER. Weerlegging van een artikel, voorkomende in de *Revue internationale*. (Oest. M. Z., Juni.)

De veldmortier. Ondanks de nadeelen, aan het medevoeren eener nieuwe geschutsoort bij het veldleger verbonden, is de invoering van den veldmortier eene dringende noodzakelijkheid. (M. W. Ver.; Band XXXVIII, Heft 6.)

Het Duitsche exercitie-reglement voor de veldartillerie. Beknopt overzicht van den inhoud. (Mitth. A. u. G., Heft 6.)

Proeven met snelvurende kanonnen in Engeland. (Mitth. A. u. G., Heft 6.)

Ter wederlegging. Anticritiek op een beoordeeling in de *Allg. Schweiz. Militärzeitung* van de handelingen der artillerie bij de divisie-manoeuvres in Zwitserland. (Schw. A. u. G., N° 5.)

Studie over snelvurende kanonnen in den veldoorlog. Ofschoon aan deze vuurmonden zekere voordeelen niet kunnen worden ontzegd, moet toch in den veldoorlog aan het veldgeschut de voorrang worden toegekend. (Schw. A. u. G., N° 6.)

XII. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der genie.

De hedendaagsche permanente versterkingskunst. Inrichting der verdedigingswerken volgens de denkbeelden der buitenlandsche schrijvers van den tegenwoordigen tijd. (*Wordt vervolgd.*) (Sc. M., Juin.)

De berekening van houten bruggen voor militaire doeleinden. Naar aanleiding van een artikel in de *Mittheilungen* van 1887, wordt de wijze van berekening van de onderdeelen van houten nood- en halfpermanente bruggen afgeleid, waarbij de Schr. echter andere belastingen bij militair gebruik en andere weerstanden aanneemt. (*Met schetsen.*) (Rev. d. G., Mars—Avril.)

Het ontwerpen eener verdedigbare inundatie. De toepassing van inundatiën vóór verdedigbare stellingen vordert zorgvuldige voorbereiding in vreedetijd. De vereischte gegevens worden in 't kort nagegaan, in de onderstelling dat de inundatie door opstuwing van stroomend water wordt gesteld, als: de tijd benodigd voor het stellen; de opslorping door den bodem; de verdamping; de afvoer van den stroom; de afmetingen der doorlaten. (Rev. d. G., Mars—Avril.)

De kazerneering in Nederlandsch-Indië. (*Met schetsen.*) Na een korte inleiding omtrent het Nederlandsch-Indische leger, met betrekking tot de samenstelling, aanvulling en verpleging, volgen schetsen met beknopte toelichting omtrent het infanterie-kampement te Magelang. (Rev. d. G., Mars—Avril.)

Het kazerne-type voor Tonkin. (*Met schetsen.*) Het stelsel, toegepast te Viétri, wordt beschreven. De begane grond dient voor bureaux, magazijnen, enz.; de verdieping is bestemd voor logies en daartoe verdeeld in vertrekken

voor 10 man. De benedenlokale hebben steenen wanden; de verdieping bestaat uit ijzeren vakwerkwanden. De gebouwen zijn voorzien van rondgaande beneden- en bovengalerijen. De inrichting wordt vergeleken met die van kazernes in Nederlandsch- en Engelsch-Indië. (Rev. d. G., Mars—Avril.)

Toestel tot het putten van water in het fort Bellegarde. (*Met schetsen.*) (Rev. d. G., Mars—Avril.)

Korte mededeelingen. (*Met schetsen.*) Stoom-turbines, in verbinding met dynamo-electrische machines. Kromhout-bruggen. (Rev. d. G., Mars—Avril.)

Russische meeningen en voorstellen, met betrekking tot den tegenwoordigen stand der versterkingskunst. (*Met platen.*) Overzicht van verschillende artikelen uit het Russische *Ingenieur-Journal*, waarin besproken worden: de Bucharester proeven; de beteekenis van pantseringen in de versterkingskunst; de gebreken der tegenwoordige rijksbevestigingen; alsmede verschillende Russische voorstellen, betreffende de inrichting van vestingen en forten. (Mitth. A. u. G., Heft 6.)

De electricische verlichting en stoomverwarming in het artillerie-hoofdlaboratorium bij Wiener-Neustadt. (*Met een plaat.*) Beschrijving van de installatie voor 111 gloeilampen en 2 booglampen, met dynamo-machine. De stoomketel voor den motor dient tevens voor de stoomverwarming. (Mitth. A. u. G., Heft 6.)

Proeven met lichtgevende verf voor militaire doeleinden. (Mitth. A. u. G., Heft 6.)

Het opnemen van dwarsprofielen met behulp van poolcoördinaten. (Mitth. A. u. G., Heft 6.)

Het militaire hospitaal te Brussel. Uitvoerige, door schetsen toegelichte beschrijving van het nieuwe militaire hospitaal te Brussel, door Dr. F. en E. PUTZEYS. (Rev. M. Belge, Deel I.)

Oefening van het Duitsche spoorwegregiment. Het spoorwegregiment wordt bij Breslau, Freiburg, Keulen en in Mecklenburg voor den aanleg van het secondaire spoorwegnet gebruikt. De manschappen ontvangen 75 Pfennig bijslag op hunne gewone soldij van 33 Pfennig. De detachementen zijn op voet van oorlog uitgerust. (Génie civil, N°. 7, Deel XV.)

De vooruitgang in de versterkingskunst. Verhandeling van O. von GIESE over den invloed van granaten met brisante springlading op de versterkingskunst. Naar aanleiding van de artikelen in *Le Génie Civil* en de brochure van Majoor MOUGIN worden eenige beschouwingen gegeven over de plaatsing der pantseringen, de algemeene inrichting eener versterking en het verloop van den aanval en de verdediging; daarna volgt een beknopte verhandeling over verschillende fortificatorische ijzerconstructiën. (Stahl u. Eisen, N°. 5.)

Mobiele electricische verlichtingsparken voor spoorwegen. Beschrijving van verschillende, in Oostenrijk voorhanden verlichtingsparken (*met afbeeldingen*). (Wochenschrift des Oesterr. Ing. und Arch. Verein., N°. 25, 26 en 27.)

XIII. Onderwerpen betreffende de marine.

Een woord tegen de torenschepen. De meeste tegenwoordige scheepstorens beantwoorden niet aan de eischen van het gevecht. De Schr. keurt de overdekte torens voor twee vuurmonden af en wenscht een bewapening, bestaande uit zeer zware kanonnen, elk afzonderlijk op een draaibaar platform gesteld en gedekt door een pantser, waarover over bank gevuurd wordt. (Int. Rev., Juli.)

De maritieme etablissementen te Le Creusot. Naar aanleiding van de op de tentoonstelling te Parijs voorkomende expositie van SCHNEIDER & C°. worden algemeene beschouwingen gehouden, waarbij achtereenvolgens het pantser, de vuurmonden, de torpedo's en de machinerieën zullen besproken worden. Bij

de bespreking van het pantser wordt een historische beschouwing over het scheepspantser gegeven, waarbij de proeven te Spezia meer in het bijzonder worden behandeld. Na een overzicht van de beproeving der platen voor de Göta op 23 October 1888 te hebben gegeven, eindigt deze beschouwing met eene opsomming van het reeds geleverde pantsermateriaal. De vuurmonden. Als inleiding worden eenige algemeene historische beschouwingen gegeven; daarna volgen nadere beschouwingen over de ontwikkeling der Fransche zee-artillerie en de constructie der vuurmonden. (*Wordt vervolgd.*) (Génie civil, Deel XV, N°. 8—10.)

Vooruitgang in den scheepsbouw. Algemeene beschouwingen over torpedobooten. Beschrijving van de te Elbing op de Schichau'sche werf in aanbouw zijnde torpedobooten. Onderzeesche torpedobooten. Torpedo's. Lanceer-toestellen. Netten ter beveiliging tegen torpedo-aanvallen. Nieuwe mailbooten met twee schroeven. Nieuwe oorlogsschepen. Draagbare stoomsloepen. Hef-toestellen voor schepen in kanalen. (Dingler, Deel CCLXXII, Heft 11, 12 en 13.)

Pantseringen voor schepen. Lezing van BARNABY, gehouden in "The Institution of Civil Engineers." (Sc. Am., Suppl. N°. 707.)

Rowe's ontstekingsstoestel. Dit toestel is bestemd tot het onsteken van de ladingen der vuurmonden bij sterk slingerende schepen. De ontsteking geschiedt electrisch, op het oogenblik dat het schip vlak ligt. (Sc. Am., Suppl. N°. 702.)

Type van Fransche schepen. Afbeelding en zeer beknopte beschrijving van de *Dugueslin*. (Sc. Am., Suppl. N°. 702.)

XIV. Krijgsgeschiedenis.

De expeditie van MAZATLOU in den veldtocht tegen Mexico. (*Vervolg.*) (Sp. M., 15 Juin et 1 Juillet.)

Herinneringen uit den veldtocht in Tonkin. (*Vervolg.*) Krijgshistorische studie. (Sc. M., Juin.)

Levensbeschrijving van den Franschen cavalerie-generaal FOURNIER SARLOVÈZE. (Rev. d. C., Juin.)

Episodes uit den kustoorlog. (*Vervolg.*) De operatiën der Russische, Fransche, Engelsche en Turksche vloeten in den Krimoorlog. (Jahrb. A. u. M., Juli.)

De veldtochten van den veldmaarschalk RADETZKY in Opper-Italië in 1848 en 1849. Tactische studie. (*Wordt vervolgd.*) (Jahrb. A. u. M., Juli.)

XV. Wiskunde. Natuurkunde. Technologie.

Mangaanstaal. (*Slot.*) (Rev. d'A., Juillet.)

Mededeelingen over de jongste toepassingen der photographie. De nieuwste uitkomsten door de moment-photographie verkregen, en het gebruik der photographie in dienst der lithographie. (M. W. Ver., Band XXXVIII, Heft 6.)

Pantserplaten. Nieuwe patenten betreffende een smeedpers voor groote metaalblokken. (Stahl u. Eisen, N°. 7.)

XVI. Geschiedenis. Land- en volkenkunde. Aardrijkskunde.

Spanje bij vogelvlucht gezien. (*Wordt vervolgd.*) (Sp. M., 1 Juillet.)

De staatkundige en militaire beteekenis van den Kaukasus. Historisch-geographische studie. (*Wordt vervolgd.*) (Jahrb. A. u. M., Juli.)

XVII. Staatskunde. Staatsrecht.

Na de tentoonstelling! Betoog, dat de thans in Frankrijk heerschende rust en vredelievendheid slechts schijnbaar zijn en gegronde vrees bestaat, dat, na afloop der wereldtentoonstelling, de inwendige verdeeldheid en de revanche-ideeën weder op den voorgrond zullen treden. (Int. Rev., Juli.)

De neutraliteit van Zwitserland in hare tegenwoordige beteekenis. (Slot.) (Schw. A. u. G., N°. 5.)

XVIII. Onderwerpen van gemengden aard.

Veertiendaagsche kroniek. Het stadium van de behandeling der militaire wet. — De vergiftiging der militairen in de legerplaats van Avor tengevolge van het gebruik van bedorven vleesch. — De mishandelingen in het leger. — De verschijning van de Bataljonsschool. — Het wetsontwerp betreffende de oprichting van een spoorweg-regiment. — De te nemen maatregelen ten opzichte van de deserteurs, bij gelegenheid van het verleenen van vermindering of kwijtschelding van straf aan veroordeelden. — De quaestie van het avancement der reserve-officieren. (Sp. M., 15 Juin.)

Veertiendaagsche kroniek. Waarschijnlijkheid, dat de Kamer van Afgevaardigden de wijziging in de militaire wet, door den Senaat gewenscht, zal aannemen. — Wenschelijkheid om de élèves der militaire school te St. Maixent te doen deelnemen aan de parade te Longchamps op 14 Juli. — Het vormen van zelfstandige legerkorpsen uit het territoriale leger. — Betoog van de noodzakelijkheid om aan de pensioenwet van 1878 terugwerkende kracht te geven. — De pensioenen in evenredigheid van de dienstjaren. — Het wetsontwerp tot organisatie, in vredetijd, van een grooten generalen staf. — Het wetsontwerp tot uitbreiding van de kaders bij de artillerie. — Toelating van officieren van administratie tot het examen voor de intendance. (Sp. M., 1 Juillet.)

Verscheidenheden. Duitschland: Opheffing van de werkplaatsen tot aanmaak van munitie in Danzig en Erfurt. Nieuwe wijze van verkoling van hout, bestemd voor de buskruitfabricage. Proeven met een snelvurenden houthutser van GRUSON. — Spanje: Proeven met den remtoestel-Lemoine. — Vereenigde Staten: Harden van veeren door middel van electriciteit. — Rusland: Manoeuvres met toepassing van scherpe schoten. (Rev. d'A., Juillet.)

Aanteekeningen betreffende den onlangs overleden Franschen Ritmeester RAABE, met opgave zijner voornaamste werken over rijzen en africhtingskunst. (Rev. d. C., Juni.)

Italiaansche correspondentie. (Int. Rev., Juli.)

Correspondentie uit Denemarken. (Int. Rev., Juli.)

Verscheidenheden. De hoogtemeter van COHAUSEN. (Archiv, Band XCVI, Heft 6.)

Korte mededeelingen. Spaansche kanonnen, stelsel-Hontoria. — Hydraulische kraan in het arsenaal te Chatham. — De oorzaken van het ontstaan van huiszwam. — Meting van de kwetsbare oppervlakken van den infanterist en den ruiter. — Verf voor vloeren van militaire gebouwen in Duitschland. — Vleesch als voeder voor paarden. — Kosten van enkele zware vuurmonden. (Mitth. A. u. G., Heft 6.)

Verscheidenheden. Wetsontwerp betreffende de uitbreiding der Deutsche artillerie te velde. — Het springen van een kanon van 34 cM. aan boord van het pantserschip *Amiral Duperré*. (Schw. A. u. G., N°. 5.)